

039
35

IA
CITY

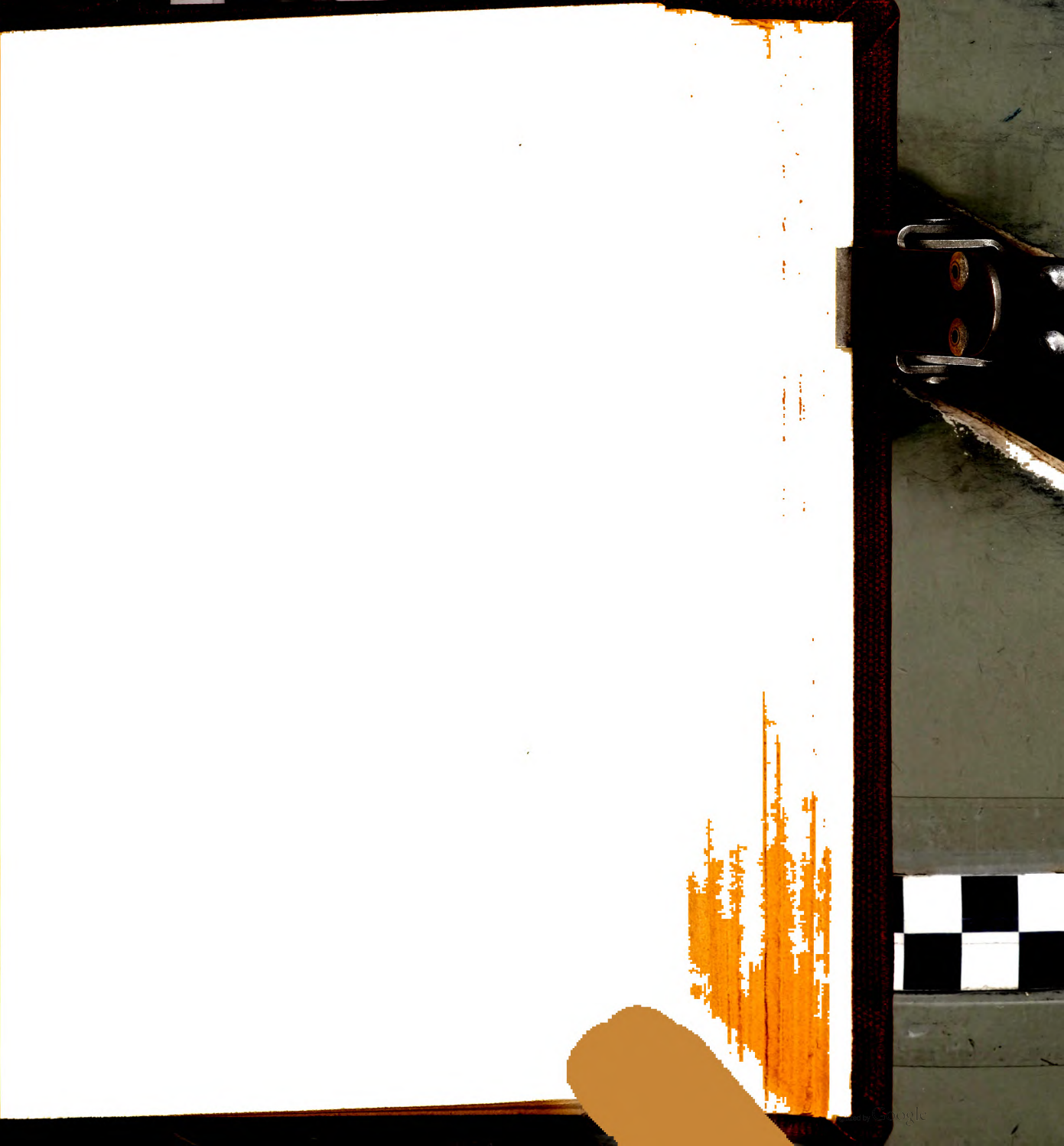

INDIANA
UNIVERSITY
LIBRARY

Іван Чупрей в Коломиї, улиця Крашевського ч. 11.

Цінник відзнак

для товариств пожарничо-гімнастичних.

Відзнаки для рядових червоні з довгими тороками
по . . . . . — К 80 сот.

Відзнаки для старшини з довгими тороками по 1 К 10 сот.

Відзнаки з написами місцевости товариства о
20 сот., або о 30 сот. дорожші, а то
відповідно до букв.

Шпильки до відзнак по . . . . . 4 сот.

Трубки компанійні по . . . . . 9 К — сот.

Трубки батальйонові по . . . . . 8 К 60 сот.

Медалі з портретом Т. Шевченка і синьо-жовтою
бандлічкою по . . . . . 1 К 20 сот.

Топіріці до вправ по . . . . . — К 70 сот.

Топіріці вибивані кораликами по . . . . . 4 К — сот.

[і висше.

Шапки козацкі гарно виконані по 4 К і 4 К 50 сот.

Портрети (образи) гетьм. Ів. Мазепи по 2 К — сот.

Пера червоні до капелюхів і шапок по — К 40 сот.

Пера червоні красші і ширші по — К 50 сот.

Зв'язди емальові з руками і серпом по 2 К — сот.

Зв'язди альпакові з руками і серпом по 1 К 20 сот.

Хоругви з олійними образами по 90 К — сот.

Хоругви красші і з ліпшої матерії по 120 К — сот.

Стяжки синьо-жовті за 1 метер по — К 50 сот.

Стяжки синьо-жовті, ширші, за 1 метер по — К 70 сот.

Стяжки синьо-жовті ще ширше за 1 метер по — К 80 сот.

Печатки (з січовою звяздою) по 4 К — сот.

1. При замовленях на шапки просить ся подавати
міру в центиметрах.

2. Подані ціни розуміють ся *юсо* Коломия.

3. Крім поданих річий доставляю відзнаки інших кра-
сок пр. голубосиної, булавки, пірначі, сикавки і взагалі все,
що для товариств пожарничо-гімнастичних треба.

Всякі замовленя полагоджую скоро і старанно.

ордано Бруно,

йський поет і учений,
попами в Римі 1600 року.

Запорожець.

ЗАПОРОЖЕЦЬ,

КАЛЕНДАР

= ДЛЯ НАРОДА =

НА РІК ПЕРЕСТУПНИЙ

1912.

Уложили Др. К. Трильовский і Іван Чупрей.

Коломия 1911. року.

Друковано в друкарни А. В. Кисілевского і Ски.

Накладом Дра Кирила Трильовского.

кі записки на р. 1912.

сюди в календари після нового стилю, бо так числять усі осьвічені люди. Новий льським, а то неправда, бо не Поляки єгош Поляки єго уживають.

затмівня сонця.

будуть два затмівня сонця.

я. Початок о год. 9 мін. 54. передередно європейский, (то є такий) — кєнець о год. 3 мін. 15. Цїлачне ся о год. 11 мін. 1, скінчитьнут 8.

буде також у нас.

ня. Початок о год. 6 мін 2 рано, мін. 34 пополудни, час середнонас не буде видко — лиш на поземській.

затмівня місяця.

, частинне затмівнє. Видко єго будеа Інд. Океанї, Атлянт. Океанї і пол.

ня. Видко єго буде на Тихім Океанї

в 1912 році 5 недїль 1 день, Пе-4 дни.

взначенї кожного дня значком „?“
ьскї пости значком „?“.

Календар ловецький.

Для Галичини після §. 55 нового зак. ловецького

Можна полювати на :

kozy (сернюки) від 1. червня до 28. лютого,
олені від 1. серпня до 31. грудня,
заяці від 1. жовтня до 31. січня,
орябки від 1. вересня до 31. січня,
тетереви, готури, когути від 1. вересня до 20. мая,
куропатви від 15. серпня до 31. падолиста,
фазани від 15. серпня до 31. грудня,
перепелиці і дикі голуби від 1. серпня до 31. жовтня,
дрохви і степові птахи від 1. серпня до 15. цвітня,
болотні птахи від 1. липня до 15. цвітня,
водні птахи : дикі гуси і качки від 15. червня
[до 15. цвітня.

На лані, молоді олені, серни і самиці тетерів і готурів не вільно полювати.

Для Буковини (після зак. кр. з 20. XII. 1879).

Вільно полювати на :

олені від 1. липня до 30. жовтня,
kozy (сернюки) від 1. червня до 31. грудня,
заяці від 1. вересня до 31. січня,
орябки від 1. серпня до 31. січня,
готури і тетереви (когути) від 1. серпня до 31. січня,
куропатви і фазани від 1. серпня до 31. грудня,
перепелиці і дикі голуби від 1. вересня до 1. марта,
дрохви і степові птахи від 1. серпня до 15. цвітня,
болотні птахи від 1. липня до 30. цвітня,
водні птахи від 1. серпня до 31. марта.

На лані, серни, молоді олені, кури готурів і тетерів не вільно полювати.

Календар рибацький на 29. сторони.

Ч Е Н Ь — має 31 день.

Цінь, далі падуть сніги, кінець лагідний.

Українські свята	Римські свята
Варвара ?	Новий Рік
Василь ?	Макарія
Вікторія ?	Геновефи
Вікторія ?	Тита
Вікторія в Криті ☉ ?	Емілія
Вікторія Хр. Евг. ?	Трех Королів
Вікторія ГНІХ.	Н. по 3 Кор. Юл.
Вікторія Пр. Д. Бог. Й.	Сиверина
Вікторія пвм. Теод.	Макарія
Вікторія муч. в Ник., Д.	Павла
Вікторія дітий уб. в В.	Гігінія
Вікторія, Зотика €	Гонорати
Вікторія	Ілярія
Вікторія Госп. Св. Вас. В.	2 Н. по 3 Кор. Фел.
Вікторія вестра	Павла
Вікторія, Гордія,	Маркила
Вікторія 72 ап., Теоктист.	Антоня
Вікторія Богоявл. Т. ?	Приски
Вікторія явленіє Госп.	Канута
Вікторія Іоана Предт. ●	Фабіяна
Вікторія, Еміліяна, Ю.	3 Н. по 3 Кор. Агн.
Вікторія вкта, Евстратія	Винкентія
Вікторія Н., Дом. М.	Марії
Вікторія одосія Вел. ?	Тимотея
Вікторія ни, Евпраксії	Павлі
Вікторія ла, Стратоніка ?	Полікарпа
Вікторія тець уб. в Син. ☉	Івана Хр.
Вікторія Тив. і Іона К.	4 Н. по 3 Кор. Карла
Вікторія л. оковам ап. П.	Франца
Вікторія тонія Велик.	Мартини
Вікторія насія і Кирила	Петра

I. Січень.

Жидівський календар.

1 Шебат — 20 січня.

Записник господарский.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.

При послідних виборах показало ся найліпше, що народовска партія, то чисто попівска партія, якій хлопські інтереси не в голові.

Правдива хлопска партія, яка щиро заступає хлопські інтереси — се лише партія радикальна.

D T И Й — має 29 днів.		
гідно. Коло 8. мрака і сумно. Відтак года. Конець хмарно і сніги.		
Скі сьвята-	Римські сьвята	
я, Евфроз.	Ігнатія	
я Вел.	Марії Громн.	
ма, Евгена, В. ☽	Блажея	
ея, Анастасія	5 Нед. по 3 К. Вер	
нта	Агати	
горія богосл.	Дороти	
фонта, Теод.	Ромуальда	
н.моц. Іоан. ?	Яна	
а прем.	Апольонії	
	Схолястики	
, Романа, Як. ☾	Дезідерія	
Святителїв	Ернеста	
Іоана	Катерини	
Трифона ?	Валентія	
еніє Госп.	Фавстина	
на і Анни ?	Юліяна	
а	Констанції	
, Вел. Піст. ● ?	Симеона	?
а ?	Конрада	?
нія, Луки ?	Павлі	?
ра, Захарії ?	<i>Попелець</i> Елеон.	?
ора ?	Петра	?
ампія ?	Романи	?
	День перест.	?
я, Марини ?	Матея	?
ніяна, Зої. Ф. ☉ ?	Віктора	?
нтія, Кирила ?	Алексія	?
ма, Пафн. Ев. ?	Болеслава	?
ла, Вал. Павл. ?	Романа	?

II. Лютий.

Жидівський календар.

1 Адар — 18 лютого.

Записник господарский.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.

ГОЛОВНИЙ КОМІТЕТ СІЧОВИЙ

то найвисша управа поступових „Січий“ свобідних від попівського впливу.

„Соکیلські Січи“ — залежні від „Сокола-Батька“ — то попівські „Січи“, які хотять наш нарід опутати попівским впливом, віддати під попівску команду.

Р Е Ц Ь — має 31 днів.

і дощі. В половині місяця приморозки
кілька день знов дощі і хмарно.

Українські свята	Римські свята
Іра Тир. Мар. ?	Альбіна ?
папи ?	Єлени ?
на, Макс. Теод. ?	Кунегунди ?
сп.. Сад. Аг. ☉ ?	Казимира ?
ея, Евстатія ?	Иолянти ?
її, Петра, Атан. ?	Колети ?
арпа ?	Томи з А. ?
д. гол. Іоан. пр. ?	Яна Б. ?
ія ?	Франціски ?
ирія, Севаст. ?	40 мучен. ?
опія € ?	Конст. С. Д. ?
ія, Мар. Дом. ?	Григорія ?
на ?	Матильди ?
Евдокії ?	Боніфатія ?
ота ?	Ізабелі ?
опія, Клеоніка ?	Яна Сарк ?
има, Пав., Юл. ?	Гертруди ?
на ?	Кирила ?
в Ам. Теод. ● ?	Иосифа ?
ія, Ефр., Евг. ?	Юліяни ?
лякта ?	Бенедикта ?
муч. утопл. ?	Октавіяна ?
ата, Кипріяна ?	Віктора ?
онія ?	Гавриїла ?
ана, Григорія ?	Благовіщенє ?
. м. Никиф. ☉ ?	Емануїла ?
икта, Алекс. ?	Теодозія ?
?	Сави ?
а, Юліяна, Ал. ?	Евстахія ?
кія чол. б. ?	Сальомеї ?
Двітна. Кир. ?	Нед. Цьвітна, Бог. ?

III. Марець.

Жидівський календар.

- 13 Адер — 1 марта : Піст Естери.
- 14 Адар — 2 марта : Пурім (Гаман).
- 15 Адар — 3 марта : Шушан Пурім.
- 1 Нізан — 20 марта.

Записник господарский.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.
13		~~8~~ 25	

Просьвітні товариства вільні від попівського впливу — се „Народні Спільки“ і „Січи“.
Статути висилає : Др. Кирило Трильовський в Яблоніві.

І Т Е Н Ь — має 30 днів.

арно і вітри з дощами. Опісля около і погода треває до кінця місяця.

Скі сьвята	Римскі сьвята
нта, Дарії, Т. ?	Гугона ?
тець убитих ?	Франціска ?
?) ?	Ришарда ?
я, Ісаакія ?	Ісидора ?
а ?	Вел. Пятниця ?
ї, Якова, Арт. ?	Целестина, В. Суб. ?
В. Воск. ГНІХ.	Воскресеніє ГНІХ.
Пний Понеділ.	Понед. Сьвітлий
Пний Второк	Марії Егип.
на, Стефана €	7 Мук Пр. Д. М.
, Кирила	Льва
Іоана безм.	Юлія
	Герменегільди
ень Марії Гип.	Тибурція
Амфіяна, Едес.	Анастазії
и, Теодосії	Лянб. і Гарм.
а, Геор. Пл. ● ?	Рудольфа
а і Агатопода	Апольонія
я ?	Емми
н, Серапіона	Агнешки
на, Келестина	Анзельма
ія	Кая
ія, Максима	Войтїха
н, Фармутія ?	Григорія
ї	Марка
она ?	Клета і Мар.
на, Антонія	Зити
оха, Трофима	Павла
Ірини	Петра
на, Акакія	Катерини

IV. Цвітень.

Жидівський календар.

- 15 Нізан — 3 цвітня: Перше свято Пасхи.
16 Нізан — 4 цвітня: Друге свято Пасхи.
20 Нізан — 8 цвітня: Семе свято Пасхи.
21 Нізан — 9 цвітня: Конець Пасхи.
1 Яр — 18 цвітня.

Записник господарский.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.
25	~~О. Козло~~	~~850~~	
22	О. Емгул	20	

У котрім товаристві головою піп, там
нема поступу, там нема правдивої просві-
ти, там горою лизунство.

М А Й — має 31 днів.

ода — лиш денедє пополудни перепадощі. З кінцем зливи і студінь.

Українські свята	Римські свята
а, Козм., Йоан. ? а, Пафнутія Ⓢ ра, Анастасія ? р. Прок. Фавста	Филипа, Як. Зигмунта Найдене Хр. Фльоріяна
ра, Натан. Л. ргія, Алексан. ? ія, Гляфіри Ⓢ она ? , Сосіпатра, М.	Пія Яна в Ол. Доміцелі Станіслава Григорія Войтіха Ема, Дам.
в Кизиці, Мем. Еремії иса Гліба, Ат. ? есеніє ГНІХ. їі Ⓢ ?	Панкратія Серваса Боніфатія Софії Вознесеніє ГНІХ. Пасхаліса Фелікса
в. ч. Кр., Акак. на богосл., Арс. ен. м. Ник. Іс. ? на Зилота ія, Мокія Ⓢ ~~ія Германа~~	Віта Бернардина Гелени Юлії Дезідерія Іоанни Урбана
ствіє св. Духа ройці ія ра, Вита, Мод. ? оніка, Юнії та, Алекс, Кл. ?	Зелена неділя Зел. понеділок Вільгельма Здзіслава Фердинанда Ангелі

V. Май.

Жидівський календар.

18 Яр — 5 мая : Ляг Беомер.

1 Сіван — 18 мая.

6 і 7 Сіван — 23 і 24 мая : Зенені сьвята.

Записник господарский.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.
~~22~~	~~В Бундесвер~~	~~32~~	~~94~~
11	Н Мудимовичко	10	
	дош за лот	50	

Кожда „Січ“ морально обовязана післати що року вкладку до Гол. Комітету Січового в висоті 2 К, до рук скарбника Дра Миколи Лагодинського в Делятині. Котра Січ сего не робить, тота видко не хоче, аби січова ідея розширювала ся і укріплювала ся — але радаби спати, нічо не робити.

Р В Е Н Ь — має 30 днів.

Около 10 випогоджує ся і гарна погода
інця. Рідко бувають тучі з громами.

Скі сьвята

Римські сьвята

кія,	☉	Граціяна	
ея	?	Еразма	
антина і Єлен.	?	Кльодильди	
иска	?	Богумила	
ла	?	Боніфатія	
на, Мелетія	?	Боже тіло	
е зн. ч. г. св. І.	?	Теодора	†
	€ ?	Медарда	
онта	?	Феліціяна	†
и, Еллядія,	?	Маргарети	†
сиї	?	Варнави	
ія,	?	Онуфрія	
	?	Антонія	
нь. Юстина	?	Василія	
андра, Ник. ●	?	Віта	
іяна, Клявдія	?	Брунона	
фана	?	Адольфа	
ея	?	Павлі	
она, Іларіона	?	Гервазія	
га	?	Юліяна	
ра, Евфема	?	Альойзія	
а, Теклі, Мар.	?	Павліна	
ея, Алекс. А. ☉	?	Зенона	
омея і Варн.	?	Ів. Хрестителя	
рр. Вел. П. Ат.	?	Вільгельма	
ни	?	Серця Ісус.	
, Методія	?	Володислава	
, Єроніма	?	Леона	
а	?	Петра і Павла	
на, Ісм. Інок ☉	?	Емілії і Лікії	

VI. Червень.

Жидівський календар.

1 Тамуз — 16 червня.

Записник господарський.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.
13	дав рату за сном	50	
8	дав до пудар	100	
~~8~~			
10	В Бугзак	41	

Хто любить неволю і темноту — най закладає попівські, сокільські „Січи“. Але хто хоче бути свобідним чоловіком а не слугою — той закладає лиш „Січи“, до котрих піп не має вступу. Статутів мож дістати у канцелярії ГКС. до рук Дра Кирила Трильовского в Яблоніві.

Г. Д. Д.

П Е Н Ь — має 31 днів.

є цілий місяць. В дуже горячі парні дни тучі з грозами.

Українські свята	Римські свята
Ія	? Юлія
и, Зосима	? Марії
ція	? Бернарда
на	? Йосифа
ія, Юліянії	? Кирила і М.
іни	? Іся
св. Іоана Кр.	? Анатасія
онії	? Єлисавети
да	? Яна з Д.
она	? Фел. 7. бр.
и. Кира і Йоана	? Ольги
а і Павла	? Яна
12. апост.	Маргарети
нь Косми і Дам.	Бонавентури
ч. р. П. Д. Б.	● Генрика
а, Анатолія	Пр. Д. Д. Шк.
ея Кр., Марти	? Алексія
сія, Лямпада	Сим. з Л.
	? Вінкент. з П.
	Чеслава
опія	Данила
ратія, Теодора	Ⓣ Марії Магд.
ія, Маврикія	Аполінарія
и, Евфимії	? Кристини
ла, Прокла і Іл.	Якова
арх. Гавриїла	? Анни
и, Онисима	Наталії
одимира, Кир.	Інокентія
огена	Марти
ни	Ⓣ Кунегунди
а і Еміл.	? Гната

VII. Липень.

Жидівський календар.

17 тамуз — 2 липня : Піст, Збуренє Єрусалима.

1 аб — 16 липня.

9 аб 24 липня : Піст, Збуренє сьвятинї.

Записник господарский.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.
	<i>Возвращение</i>		
	<i>Н.</i>		

Головний Комітет Січовий

то найвисша управа Січий. Він веде весь рух січовий, устроює курси січові, уділяє порад і поучень, тож кожда Січ є морально обовязана що року платити до каси ГКС 2 К, — а крім того 5% чистого доходу з січових фестинів, представлень, концертів і т. д.

П Е Н Ї — має 31 днів

— ночі холодні. В другій половині падають студені дощі. Конець погідний.

Скі сьвята	Римські сьвята
и, Дія	Петра в Ок.
	? Альфонса
а, Йоана, Єз.	Болеслава
Магд., Фоки	Домініка
ма, Теоф., Ап.	Пр. Д. М. Сн.
са і Гліба, Х. €	Преоб. Восп.
в. Анни, Ол. ?	Каєтана
ія, Параскеви	Киріяка
галеймона ?	Романа
ра, Ніканора,	Лаврентія
ка Теодотії	Зузанни
Криск, Андр.	Кляри
ма ●	Іполита
нь. † Пр. Кр. М.	Евсевія
м. св. Стеф. ?	Внебовзятє П. Д. М.
цалм. Фавста ?	Роха
в Ефезї, Евд. ?	Анастазїї
їя ?	Людвика
раж. Госп. ?	Єлени
я ?	Стефана
на, Елєвт. ☉ ?	Йоанни
и ?	Тимотея
тія ?	Серця Марїї
	? Вартоломея
і Аникита ?	Людвика
ма ?	Зефірини
	? Йоахіма
іє Пр. Д. Б. ☽ ?	Августина
ерук. обр. Г. Д.	Усік. гол. св. Н.
а, Павла, Юл. ?	Рожи з Ліми
а і Лавра	Раймунда

VIII. Серпень.

Жидівський календар.

1 Елюль — 15 серпня.

Записник господарский.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.

Ви пішліть 2 К 56 с. на адрес: Др. Кирило Трильовский, — а дістанете цікавих книжок і будете мати що читати цікавого на довгий час.

ЕСЕНЬ — має 30 днів.

ода — при кінці місяця приморозки.
Ночи студені.

Скі сьвята	Римські сьвята
Тим., Агаф.	Ірени Стефана Броніслави
їка, Север. ? ринея ●	Розалії Лаврент. Юст.
Іоана ? омеа і Тита	Магна Регіни
на, Наталії а а, Август., Ан. св. Ів. Кр. ? Іоана і Пав. ● ояса Пр. Д. Б. ? ень † Сим. Ст.	Рождество Пр. Д. М. Петра Миколая Яцка Валеріяна Матерна Воздвиж Ч. Кр.
а, Йоана а, Теоктиста а, Мойсея Мих., Єв. Ар. Э а ство Пр. Д. Б.	Здзіслава Людміли Іди Іосифа Януарія Евстахія Матея
ма і Анни Мітр. і Німф. и ма ія Ч. Креета Э ?	Маврикія Теклі Володислава Аврелії Кипріяна Козьми і Дам. Вячеслава
ї, Йосафата Віри, Над. Л.	Михайла Арх. Єроніма

IX. Вересень.

Жидівський календар.

- 1 Тішрі — 12 вересня : Новий Рік 5673.
2 Тішрі — 13 вересня : друге сьвято Нов. Р.
3 Тішрі — 14 вересня : Піст Гедалія.
10 Тішрі — 21 вересня : Сьвято примиреня.
15 Тішрі — 26 вересня : Сьвято Кучок.
16 Тішрі — 27 вересня : Друге сьвято Кучок.

Записник господарский.

День	П Р Е Д М Е Т	К.	с.

12 сьпіваників січових за 4 к. 06 сот.
висилає Ярослав Навчук в Коломиї, улица
Млинська.

ВТЕНЬ — має 31 днів.

яця погода — опісля дощі до кінця місяця.

Скі сьвята	Римські сьвята
------------	----------------

я	Ремігія
Сав. і Дор. ?	Теофіля
ія, Плак., Тат.	Кандида
га € ?	Франція
Иони	Болеслава
Йоана Кр.	Брунора
	Юстини
звини	Бригіди
а Ап. ?	Діонізія
рата	Францішка
на ● ?	Вінкентія
а	Максиміліяна
ія	Едварда
ень † П. Пр. Д.	Тереси
на, Юстини	Ядвіги
ія ?	Фльорентина
	Маргарети
ни ?	Луки св.
и Э	Петра з Альк.
і Вакха	Феліціяна
	Уршулі
Андроніка	Яна Кантого
ія,	Яна Кап.
а, Теофана	Рафаїла
Тар. Анд. ?	Броніслава
Пап., Агат. Э	Євариста
скеви, Назарія	Сабіна
я, Лукіяна	Сим. і Юди
на	Нарциза
андрея ?	Альфонса
	Маркила

Х. Жовтень.

Жидівський календар.

- 21 Тішрі — 2 жовтня : Пальмове св'ято.
22 Тішрі — 3 жовтня : Зібране і Конець Куч.
23 Тішрі — 4 жовтня : Радість з права.
1 Мархесван — 12 жовтня.

Записник господарский.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.

Хлопи! То встид для вас належати до національно-демократичної партії, котра є прецінь попівскою партією. Таж одиноко щиро-хлопскою партією — що найліпше заступає хлопські інтереси і гуртує у собі найсвідоміших хлопів — се лиш партія радикальна. До неї кождий повинен належати.

ДОЛИСТ — має 30 днів.

щі. Коло 15 випогоджує ся, але студено до кінця місяця.

Рускі сьвята	Римскі сьвята
а мія	Всіх Сьвятих † День задушний
она € кія ова и, Атанасія ? іяна і Мартирія итрія Вм. ? ора	Губерта Кароля Єлизабети Леонарда Ярослава Готфрида Теодора
раскеви Пятн. ● тасії, Аврамія. вія, Пет., Клявдії Амп., Убр., Нар. ? юлист. † Кос. і Д. дина, Иосаф. ? сими, Иосифа	Андрея Мартина Г. Мартина П. Збігнева Серафина Леопольда Едмунда
икія, Ніканд. ☉ ктіона а на, Лазаря ? архистр. Мих. ифора, Порф. ? та, Олімпа, Род.	Григ. Стан. Сальомеї, Ірени Фелікса Введ. П. Д. М. Кекилії Климентія
, Вікт. і Вінк. на, Алекс., Нила ☉ ана Золотоуст. липа ап. ? и, Сам., Авива ? тея ев. ? орія новок. ?	Яна Катерини Конрада Валеріяна Здзіслава Сатурніна Андрея

ХІ. Падолист.

Жидівський календар.

1 Кіслев — 11 падолиста.

Записник господарский.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.

Сором! встид! ганьба! — як хлопи їдуть на національно-демократичний з'їзд через то, що попи назвали его „народним“ з'їздом. Хлопи мають їхати лиш на з'їзд широхлопської радикальної партії — мають читати передовсім видання радикальної партії, підпирати лиш радикальні газети, — а передовсім вивчити ся докладно радикальну програму і після неї поступати.

У Д Е Н Ь — має 31 днів.

за пару день падуть сніги. Морози до кінця місяця.

Рускі сьвята	Римські сьвята
она і Ром. ?	1 Нед. Адв. Елґія ?
я, Варлаама € ?	Ванди
орія, Прокла ?	Францішка
. в храм. Пр. ?	Варвари
мона, Кикилії ?	Сави
лохія, Григор. ?	Николая
терини, Мерк. ?	Амврозія
ента, Петра ?	Зачатіє Пр. Д. М.
ія ?	Леокадії
а, Паллядія ● ?	Льорета
ана і Іринарха ?	Дамазія
мона, Филум. ?	Александра
дрея ?	Лукії
ень. Наума Ф. ?	Альфреда
ума ?	Іриня
нїя, Теодула ?	Аделї
вари, Иоана ● ?	Лазаря
ви прн. ?	Амалїї
лая чудотв. ?	Фавста
озія ?	Теофіля
ія ?	Томи
р. Зачат. Пр. ?	Зенона
Ермогена ?	Вікторії
їла ☉ ?	Адами і Еви
дона ?	Різдво Христове
атія, Авксентія ?	Стефана
, Левкія ?	Яна св.
ерія, Павла ?	Мол. св.
?	Томи
їла, Ананїї ?	Давида
тіяна ?	Сильвестра

ХІІ. Грудень.

Жидівський календар.

25 Кіслев — 5 грудня : Посвячене сьвятині.
1 Тебет — 11 грудня
10 Тебет — 20 грудня : Піст по причині облоги Єрусалима.

Записник господарский.

День	ПРЕДМЕТ	К.	с.

Хлопи радикали! Старайте ся де мож забрати в свої руки товариства „Сільський Господар“, усякі каси, товариства просьвітні. Бо де ви вибрали на головів попів або їх прислужників, там вони кажуть, що то народовецкі товариства, і що то лиш народовці коло них заслужили ся, а радикали ні. Навчїть же тих панків, що там є і Ваша кервавиця і що в заснованю тих товариств — Ваша заслуга!!!

ендар рибацький

ва Галичини і Володимирії враз
им Княжеством Краківським.

16	Січень	Лютий	Март	Цвiтень	Май	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Падоліст	Грудень
. . . . .			15 †	†								
атиця .			15 †	†	15 †							
. . . . .				†	15 †							
. . . . .				†	†							
. . . . .				†	†							
. . . . .				†	†							
. . . . .					15 †	†						
г									15 †	†	†	15 †
. . . . .												
. . . . .					15 †	†						
. . . . .												
. . . . .												
. . . . .	†	†	†	†	†	†	†			†	†	†
. . . . .	†	†	†	†	†					†	†	†

значає час ловів, † час охорони.

Почтове за листи

г. = грам, к = кильограм, км. = кильометер, К = кор., с = сот.

До	Л И С Т И			П. лис		Друки*)		Пріб. і ввоз	
	Вага	оплач.	неопл.	поєд.	з відп.	Вага		Вага	почт.
						г	с		
Австрії і к Ліхтенштайн	до 20 250	10 20	20 40			до 50 100	3 5	до 250	10
Угорщини, Босни-Герце- говини, Німеч.	до 20 250	10 20	20 30	5	10	250 500 1000	10 20 30	350	20
Румунії і Швайцар.	до 20	25	50	10	20	за кожних 50 г. 5 с. аж до 2 кг.	100 150 200 250 300 350	10 15 20 25 30 35	10 15
Чорногори і Сербії	за кожних	15	30	5	10				
В пограничних перепис. Буковини з Румунією	20 г.	10	20						
Інша заграниця	до 20 за к. 20	25 15	50 30	10	20				

За рекомандоване платити ся 25 сот.
посилки експрес о 30 сот. дорозше.

*) В рольках 75 X 10 см. або 45 см. в розмірі.

Почтове за перекази грошеві в сотиках.

До	До зволен. до К	до 20 К	до 100 К	до 300 К	до 600 К	до 1000 К
Австро-Угорщини	1000	10 с.	20 с.	40 с.	60 с.	1 К
Босна і Герцегов.	1000	до	30 с.	60 с.	90 с.	1-50 с.
Чорногора Сербія, Туреччина	до 1000 К до 1000 фр.	50 К 20 с.	40 с.	80 с.	1 Кор. 20 с.	2 К
Німеччина Люксембург	до 800 Марок до 1000 франк.	до 40 К — 20 с. далі за кожних 20 К. або части їх 10 с. більше				
Сполучені Держав. Англія і колонії	до 100 дол.	За кожних 50 К — 25 с. Довідатись докладно в уряді почтовім				
Інша заграниця	500 до 1000					

ПОЧТОВЕ ЗАПИСКИ.

Австро-Угорщина і Німеччина

Належитість від ваги

Включно до кг.	М и л ь (миля = 7 ¹ / ₂ км.)					
	1 погоса 10	2 погоса 20	3 погоса 50	4 погоса 100	5 погоса 150	6 погоса над 150
с	с	с	с	с	с	с
5	30	60	60	60	60	60

За кожний дальший кільограм (аж до 25) платить ся більше
о сотиків

6	12	24	36	48	60
---	----	----	----	----	----

За експресові посилки додатку 50 с. (лиш до 5 кг. ваги і 1000 К вартости). За посилки „Spregut“, на котрі почта має більше уважати (шкло, начинє, живі звірята і т. д.), або посилки довші як 1¹/₂ метра — платить ся 50⁰/₀ више від звичайної належи-

Нал. від вар.

До вар-гости в К

с

100
600

6
12

за кожних
300 К 6 сот.

Важне лиш

для Австро-Угорщини.

Босна і Герцеговина :

ваги: до 500 гр. — 60 с, над 500 гр.
над 5 кг. до 20 кг. до звич. австро-
чтового додатку по 10 с. від 1 кг.
вартости: до 100 кг. — 11 сот. до
— 22 с. а за кожних 300 — по 11 с.

Краєвий курс сїчовий
пожарничо-гімнастичний в 1910 р.

ко).

оль Довгоух І.

аз звірі вибирали.
звичайно більшість мали ;
сел на царство вхопивсь.
о о нім рече літопись :
короні в себе впер,
правдивий лев тепер.
сь в кожух з львиної шкіри
лев ричав без міри,
аз лиш з кіньми заходив ся
ослам він не злюбив ся.
в мав гвардію й з собак він,
зізлив ще гірш осяк він.
ола поклав міністром,
мов хто пошпигав вістрьом ;
ревіти і казитись
юц'єю грозитись.
се цар і гнеть на вуха
корону, а щоб духа
ь, осячі плечі духом
льва сьмілого кожухом.
трон свій у столицю
в осячу опозиц'ю,
ромовив їм тоді :
ожні ослове, старі й молоді !
лите, що я осел є,
? Не правда ! Я вже лев є !
і мені се всякий каже,

Шляхетні дами й гарні пажі.
Поет надворний склав поему
На мене на такую тему :
„Як зроду є верблюд горбатий,
Так з роду є твій ум богатий,
Такий львиний у тебе дух є,
І серце в тебе без довгих вух є!“
Так сказано в однім куплеті,
Котрий найкрасше вдавсь поеті.
Тут всі мя люблять ; горді пави
У мене ськають між вухами.
Іскуство радий підпірать я ;
Ураз Август і Меценат я.
К театру в мене страсть велика ;
Героїв ролі гра мурлика ;
Мімі, акторка геть не глупа,
І двадцять мопсів — ось вся трупа ;
Малярську академію маю
В ній геніяльність маю збираю.
Діректор має в ній зістати
Гамбурський Рафаель пейзаий,
Леман фон Дрекваль ; як він вміє,
Портрет мій робить на олії.
Є в мене опера з балетом,
Де на пів голі — з скочним летом
Пісні сьпівують пташки милі
І скачуть блохи талантливі.
Капелі містром Меєрбер є,
Він музикант і мільйонер є :
Тепер той славний Меєрише
На слюб мій компонує грище.
Я й сам потроха теж музика
Як Фрідріх Другий, Прус владика ;

флет, я бю в цимбали.
К очі позирали
мене так тужливо,
мжав там чутливо.
ись моя цариця
о звеселить ся!
ла є вартовна,
на чистокровна,
прямо, зірка злота,
нта Дон Кіхота;
ду корона
інь дігей Гаймона.
ний з тогож дому
гфрідом з Буільону
ках, що були годні
гріб господний.
е — вона вродлива!
сь у неї грива,
ожеві хропи форкне
в мні розкішно дзоркне.
шкап корона й цвїт є,
прінца нам в наслідде.
к з нею, кажуть коні
есь мій рід на троні.
щезне марно
е Клію гарно
жалї й скаже всюди:
льва в ослячій груди,
к мудрий валах,
чудово на цимбалах“.
в цар, та швидко знову
так свою промову :

„Вельможні ослове старі й молоді!
Я буду ласкавий на вас лиш тоді,
Коли побачу в вас покору.
Платіть податки точно в пору!
І будьте в чесноті постійні,
Як ваші родичі покійні,
Старі осли! Мороз чи парно —
Носили в млин мішища гарно,
Як їм релігія веліла;
До бунтів не було їм діла.
Кричать, бурчать вони не вміли,
Спокійно сіно смирне їли
Із жолоба сьвятої звички.
Той давний час — пішов на прічки!
Нові осли, хоч є ослами,
Та скромности нема між вами.
Хвостами круть-верть по жебрацьки,
Та дух під ними гайдамацький
За ваші глупі міни, всякий
Гада, що чесні ви осяки.
Та ви нечесні, ще й злосливі
Хоч так на вид — осли учтиві.
Ну лиш під хвіст насип вам перцю,
То ревете, аж гірко серцю
Від криків тих! Весь сьвіт порвати
Хтілиб, а вміють лиш кричати.
Безмисна лютість, безпровідна!
Безсильна злоба, сьміху гідна!
Ваш глупий вереск, то лиш знак їх —
Тих ваших хитрощів усяких,
Знак, що за підлее ледарство
Тупе та низкее коварство
І кілька злоби, трути жовчи

шкірі крилось мовчки.
нув цар, та швидко знову
вів свою промову :
ні ослове молодії й старші
аскрізь вас ! Я лютий ! Монарші
ворю вам виразно,
безстидно, не суразно
и ви мій ряд до шпунту.
ослячого штандпункту
львячі заповіти
влія зрозуміти !
лиш ! В моїй державі
дуби і буки браві.
бениць прекрасних зладжу
досить. Одно вам раджу :

В уряд мій носа не втиркайте!
Мовчїть та диште, не брикайте!
Хто перебендює й балака,
Того прилюдно кат прошвяка,
А потїм впре в тюрму довічно.
А хто про бунт озвесь публично,
Задума класти барикади —
Той гнеть повисне без пощади.
Се мав я вам на ум сказати,
Теперже марш, осли, до хати!“ —
Почувши ті слова монарші
Усі осли молодші й старші
Ревнули враз I-a! I-a!
Най цар живе! ура! ура!

Поясненя рїдше уживаних слїв.

Гвардія — прибічна сторожа;
паж — молодий хлопець лицарского походження
на послужї у високих панів;
куплет — пісня;
Август — римский цїсар, і **Меценат**, богатий Римлянин — опїкували ся іскуством то є штуками і науками;
актор — той що представляє в театрі;
генїяльний — надзвичайно творчий і уталантований;
Рафаель — то славний маляр;
опера — театр, де сьпївають, **балет** — театр при помочи танцїв;
компонувати — складати;
флет — музичний струмент; рїд сопілки;
Дон Кїхот — лицарь одной повісти, що перебув сьмішні пригоди. — **Розїнанта**, его шкапа.
Готфрїд з Буйльону провідник походу до Сьвятої Землі в 11 столїтю по Христї;
Кліо — грецка богиня (муза) історїї.

подружного закона.

их кількох роках особливо же від
о конгресу „Свобідної Думки“ у Пра-
ширити ся в цілій Австрії дуже жи-
еформи австрійського подружного за-
повстало навіть осібне товариство
ре заложило багато філій по різних,
ровінцях. На чолі того товариства
німецький поступовий письменник
нів Віктор Ценкер, котрого 1911 р.
у Відни послом до Ради Державної.
доби і радикальна партія розпочала
о за реформою подружного австрій-
Підчас такої агітації будуть мусіли
азати свою фарбу різні людці, що
ми також поступовці“, а тимчасом
годі водять ся з попами за шию.
повинні основно познакомити ся
, на кождім вічу і зборах їх обго-
квалювати відповідні резолюції.
итанє написав наш товариш Лесь
ениту статю, що була поміщена
роками в „Громадськїм Голосї“ та
о відбиткою. Ми тепер єї на ново

ці Відня, а за ними мешканці біль-
и іншими й мешканці Львова, внесли
ержавної ради з жаданєм зміни по

дружного закона в дусі новочасних поглядів і житєвих відносин. Жадане таке зовсім оправдане, бо всі цивілізовані держави на світі перевели вже давно у себе таку реформу подружного закона, а зробила се також 1895 р. друга половина нашої держави: Угорщина. І в нас, у Австрії, початок до такої реформи вже зроблений 1868 р. через заведене так названого цивільного шлюбу з конечности. Та се тільки початок, що лиш у дуже малій частині лагодить недогідність, а радше сказати лихо, яке спадає на нашу суспільність, особливо католицьку, при постановах теперішнього подружного закона. Само австрійське правительство відчуває потребу такої реформи тай можна мати надію, що воно борше чи пізнійше виступить перед державною радою з проектом нового подружного закона.

Та ще не знати, коли правительство внесе такий проєкт і ще не знати, як буде змінений теперішній подружний закон, а вже скрізь по цілій Австрії протестує клерикальна партія проти всякої зміни сего закона та висилає петиції до державної ради з домаганем, аби державна рада не допустила до ніяких змін подружного закона. Клерикальна партія розвиває, що мога, агітацію поміж народом, аби настроїти найширші верстви всеї людности до ворожнечі проти задуманої реформи, а через те не допустити до її переведеня. Отсе недавно зїхали ся австрійські католицькі єпископи до Відня тай видали відозву до всіх вірних, аби вони підписували петиції проти реформи подружного закона. Відозва ся намагає ся вмовити в вір-

умана реформа загрожує не аби яким людськості.

У цього краю не проминула ся агітація: з трьох дієцезій видали пастирські оповідають у них віденьську відозву партії з своїми добавками. Сї пастирські переїшли безслідно. Наше духовенство не всюди, та взяло ся до агітації, намовляючи селян часом у спосіб, відповідний, до підписування петиції. Навіть знов не всюди, вірять таким намовляють клерикальні петиції. Одні вірять, що духовенство брало участь разом із демонстраціях і вічах за загальним гаслом, а другі вірять через те, бо не знають істини сеї справи.

Правда аж надто важна, аби ми її покинули. Дотикає вона одної з найважній-шох людського життя. Правда, багато людей не почувуючи потреби якої не будь законного, але се не є ще доказ, що вона непотрібна, бо ми видимо майже всім, доведених до нещастя й до злидіння через хиби та недостачі нашого по-старого закона.

Приступимо до обговорення хиб і несправностей старого подружного закона та потреби, скажемо кілька слів про те, що се є

цивільний шлюб,

цивільний. Сказати про се передовсім треба, що багато людей має зовсім мильну потребу в цивільний шлюб. Наші селяни, а навіть

дехто з інтелігенції, думають, що цивільний шлюб можна брати лиш на кілька літ; говорять звичайно, що на три роки. А надто думають, що цивільний шлюб а конкубінат або як звичайно говорять: жити на віру — се все одно. Таке непорозуміне завела очевидячки клерикальна агітація. Бо ось читаємо в пастирськiм листі єпископа о. Константина Чеховича (а певне інші єпископи те-ж саме написали): „Вороги Церкви св. наміряють перепровадити через Раду державну новий закон, нове право, щоби християнське подружство (подружжє) вільно було роз'язувати, щоби вільно було чоловікови покинути жінку, а з другою жити на віру“...

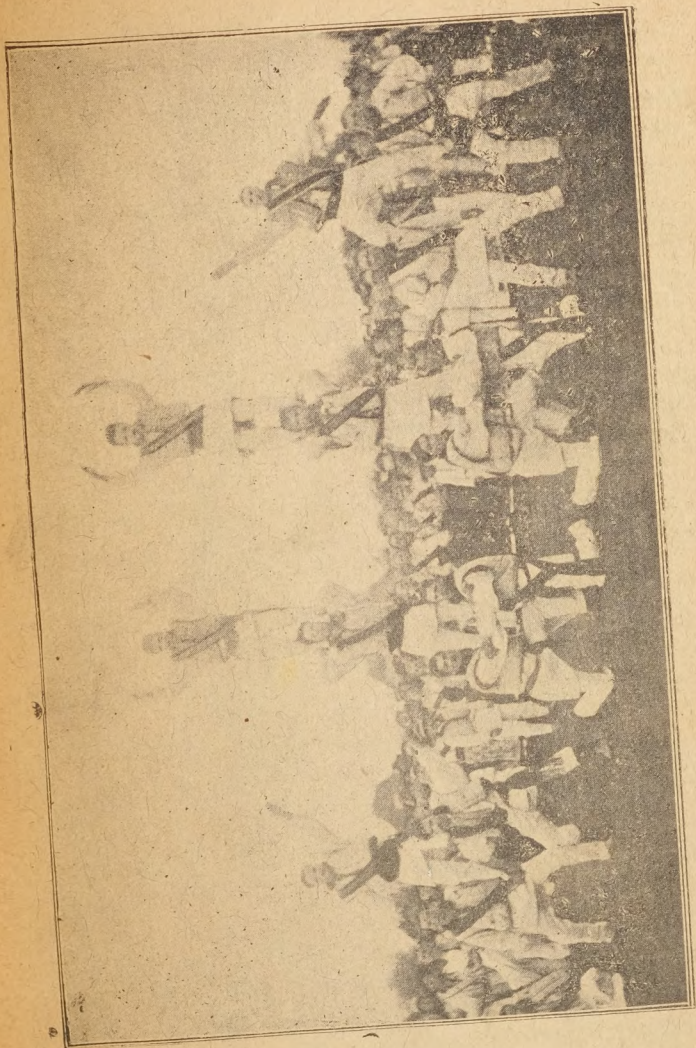
Дивно, як може єпископ таке писати. Справді не знати, чи він се написав для того, що сеї справи не розуміє, чи навмисно написав неправду, бо прецінь „вороги“, як він їх називає, домагають ся такої реформи подружного закона, власне на те, аби люди не потребували жити на віру, лиш аби могли по розведеню подружжя брати шлюб.

Мимоходом мусимо завважати, що саме житє на віру не є нічим гірше від подружжя, признаного законом, коли воно є справді на віру, значить: коли двоє людей лучать ся з собою з любови та заховують собі вірність, спомагаючи одно другого на тернистій стежці сего житя. Особливо у нас, коли густо-часто лишень задля недостачі закона пібрати ся годі; тільки аби така злука не наступала задля самої розпусти. Є багато людей сьвітлих, сьвітліших від не одного єпископа, що не признають шлюбів, але йдуть за голосом лю-

Божої іскри, що жервіє в серці кожної людини. А є знов і такі люди, що величають безженність як найвище блаженство і самі аж очима вогню крешуть, аби вийти з якої небудь жінки. Котрі з сих людей, мабуть не тяжко розсудити.

В подружжє повстають права й обовязки між себе взаїмно та до дітей, а діти до батьків як приміром родичі мають обовязок виїжджувати свої діти, чоловік має оберігувати жінку, діти мають право до батьків по родичах і т. д. Певне, що подружки мають свої обовязки звичайно з любови взаїмною до свого плоду, але в порядку законности мусить і сї важні відносини регулювати законом. Ті права й родинні обовязки можуть бути вимушені судовою властю, як приміром батько може бути примушений судовою властю до виховання дочці віно, оберігувати жінку і т. д.

Права й обовязки повстають лишень між подружжєм є важне, бо приміром діти, народжені без подружжя або в неважнім подружжю, не мають таких самих прав супроти свого батька, як народжені в законній формі (се є сплоджені в важнім подружжю). Постанов нашого закона повстає важне питання через подружню умову двоїх людей про право: двоє людей противного пола (чоловік і жінка) заявляють добровільно волю на те, щоб вийти за одини одного. Не кождий може заключити таку умову, як приміром постановляє, що таку умову можуть заключити лиш особи, що мають уже повний вік, що є ще вільного стану (незаєженатий) і т. д. Поза те вимагає закон,

Дзвіниці січовиків виконані на краєвм сьвятї
січовім 1909 року.

мова відбула ся в приписаній формі. становлять заповіди і заключене по- ви перед публичною властю. Такою е бути або цивільна (світська) власть а (духовна) власть. Коли отже по- у заключає ся перед цивільною властю, б цивільний, коли-ж таку умову заклю- церковною властю, то се є слюб Слюб цивільний і слюб церковний важні.

ивілізовані держави приписують лиш ьні, а також у другій половині нашої рщині, мусить ся обовязково брати ний перед цивільною властю. Розумію, що новоженцям вільно ще окрім благословенство в церкві. І так зви- , що новоженці зараз по заключеню любу або перед тим ідуть на відправу новенство до церкви католицької, чи і, чи євангелицької і т. д. після того, ряду належать.

приписаний слюб церковний. Можна слюб цивільний але лишень у певних випадках і для того він зве ся цивіль- конечности. Коли друкать ся люди ні, то вони беруть слюб цивільний, ькою властю.

і нагоді мусимо також мимоходом цо клерикали мильно поясняють, цо се таке безконфесийні.

икали поясняють, що безконфесийні, ри, безбожники, люди злі, що в ніщо ирекли ся всіх сьвятощів і т. д. Отже

се неправда. Безконфесійний є той, хто не належить до жадної церкви, узнаної через державу. Для приміру возьмім анабаптистів або, як їх на Україні звать, штундистів. Вони є віроісповідання християнського, визначають ся строгою побожною, але наша держава не признає такого віроісповідання й через те анабаптисти записані в нас як безконфесійні. У Росії анабаптистами є багато наших людей, а в нас деякі Німці — кольоністи.

Слюб цивільний перед сьвітською властю беруть у нас також ті, яким духовна власть не хоче дати слюбу, хоч до сего не має причин таких, які наш закон узнає за слушні.

III. Для чогож цивілізовані держави заводять цивільні слюби? А ось чому.

Через церковні слюби признає ся духовенству чималий вплив на установу подружя.

А треба знати, що духовенство має свої закони церковні, котрі не в однім ідуть у розріз із законами сьвітськими. На сьвітські закони має суспільність вплив: може ті закони змінити відповідно до нових потреб і поглядів, може ті закони касувати, а на їх місце встановляти нові. Не так із церковними законами. Церква постановила, що до тих законів не має ніхто права мішати ся, окрім неї. А особливо до декотрих приписів подружного закона церковного є постанова, що ті приписи є божою волею та що ніхто не може їх змінити. Згадана відозва клерикальної партії говорить виразно: „Кожде законодавство, що відносить ся до самої подружньої звязи, є нарушенем найсьвятіших від Бога даних прав нашої Церкви“.

ини людського життя змінюють ся з бі-
поступу. А через те мусять і закони
Давними часами було невільництво, а
ська суспільність пізнала, що невіль-
ч погана і теперішній закон заборо-
ювати відносини панщизняні. Ото-ж
ть змінити ся відповідно до люд-
ського життя.

міє духовенство свої закони церковні.
думає, що людське жите має наги-
церковних законів. Ото-ж хоч би об-
до подружя не знати як змінили ся,
льні погляди на подруже не знати як
коч би се виходило людям на най-
ду, то церковні закони не сміють бути
тсе спонукало новочасну суспільність,
вободжує ся з під впливу духовної
к справах, а також у справі подружя.
кон подружний, признавши церковній
о давати слюби, мусів прийняти до
закона постанови з церковного права.
постанов не дадуть ся вже погодити
ми поглядами на подруже та з тепе-
ставинами людського життя. І се є
би нашого закона, котрі вимагають
екілька сих хиб уже усунено через
жного закона, хоч клерикальна партія
змін остро протестувала тай старала
ами не допустити до них. Але даремні
ди: житеві потреби перемогли крики
клерикалів а нові поступові думки
ад запліснілими поглядами клерикаль-
То-ж і тепер є надія, що клерикали

не будуть мати тільки сили, аби спинити домагання реформи подружного закону відповідно до людського поступу.

IV. Скажемо про ті **найважливіші хиби нашого подружного закону** — хиби, котрі спонукали суспільність до домагання реформи.

Після постанов нашого закону не вільно подружувати ся християнам, що належать до якоїсь узнаної державою церкви, з не-християнами; а до сих зачисляє закон також безконфесійних. Ото-ж у нас не вільно подружувати ся ані католикам, ані православним, ані протестантам із анабаптистами, бо вони вважають ся за безконфесійних. Поміж Сербами є православні й магометани; то-ж їм у нашій половині держави також не вільно дружити ся. Така заборона подружжя не має ніякої розумної підстави. Бо коли можна дружити ся католикам із православними або з протестантами, то чому не можна з анабаптистами? Може розумніща була би постанова, що забороняла би шіснацятилітній дівчині йти заміж за вісімдесятилітнього старця. Отже такої заборони нема.

1868 р. злагоджено в части ту заборону через **заведенє цивільного шлюбу з конечности**, хоч і проти сего клерикали протестували. Ото-ж тепер коли хочять подружити ся такі, що належать до віроісповідань, котрим закон не позваляє на мішане подружжє, мусять перед тим пристати обоє на безконфесійне і тоді можуть узяти шлюб цивільний. Може також одно з новоженців пристати на віроісповіданє другого. Але такий перехід

роісповіданє з найріжнійших причин же недогідний і се власне є утрудне-нь. Виходить часто, що таке подружє радне тому, що новоженці навидять оно корисне з оглядів маєткових, а од-о не може бути заключене через те, щі не хотять або не можуть змінити повіданя.

сих селах, де люди звичайно одного ня, ся недостача подружного закона де так дуже в знаки. За те по великих ромислові підприємства стягають багато кої віри, мають такі постанови закона ні наслідки. Люди не тільки не можуть, хоч би се їм наказував їх власний й моральний обовязок, але надто ся, жнють осібняком, а се причиняє до взаїмної нетерпимости й ворожнечі. давно прогули, коли люди нищили лишень за те, що вони инакшої віри. дух часу вимагає єднаня й братерства. ні постанови не тільки не пособляють е зупиняють людськість на дорозі по-

ною важною хибою нашого подружно-е постанова, що

і сьвященя й обіт безженности

перешкоду до заключеня подружя. Хто сші сьвяченя або чернець, що зложив нности, не може ніколи оженити ся. сьвятить ся, то не може оженити ся, нув духовний стан і хочби пристав на Так само і чернець, що зложив обіт

безженности. Наші попи женять ся перед висв'яченем, але хто висв'ятить ся безженний той уже на віки має лишити ся безженним. Ся постанова також не має розумної підстави, а надає духовній ерархії без потреби велику власть. Хто вступає добровільно в духовний стан, то річ природна, що мусить піддати ся в певних справах духовній власти. Але се велика кривда, що та власть розтягає ся й на тих людей, що виступили з духовного стану й хочять урядити собі жите так як інші горожани. Подумаймо тільки, яка би то була кривда для тих людей, що служать при війську, коли би вони ще підлягали військовим приписам, виступивши з війська. І для чого-ж надавати церковним властям більшу силу чим військовим властям? Хто виступає з духовного стану, той певне не думає більше держати ся церковних законів. Ото-ж чи то піп покине духовний стан, чи то чернець виступить із монастиря, то вони звичайно не думають заховувати чистоту. А заборною таким людям дружити ся певне не підносить ся морали, на котру так охоче покликуює ся клерикальна партія. Тому дивно нам, для чого наші попи взяли ся так остро до агітації проти реформи подружного закону. Атже вони й себе тим кривдять.

Хибою нашого закона подружного є також **заборона подружя з причини католицтва.** Коли з некатолицьких подругів одно пристане на католицтво, то таке подруже можна розв'язати (розвести ся) з важних причин. В сім випадку вільно подругови некатолицькому подружити ся в друге, але лишень із некатоликом. Католицькому-ж подругови зовсім не вільно з ким небудь

и ся за життя розведеного з ним подружжя. Постановою нашого закону не дасть ся оправдати.

найбільшою хибою нашого закону є **на розводу католицьких подружжя.**

а доводить не раз до маєткової руїни і того нещастя.

людей коротає свій вік у горю та моральнім пониженю, у вічній розпуці і адкою, що їх доля занашчена на віки.

закон забороняє розводи католицького подружжя. Коли католики заключили важне подружжя, вони вільно ніколи розвести ся. Нехай се пам'ятають, що в католиків лучає ся часом.

уневажнене подружжя.

а розвід то велика різниця. Неважне подружжя значить тільки, що й не було ніякого подружжя.

Коли приміром хтось хоче оженити ся з жінкою, а вона озьме шлюб через помилку або через помилку з Марією, то таке подружжя є неважне.

Католицьке подружжя зовсім важно заключити. Коли подружжя не вільно розвести ся з жадної причини, то се відносить ся лишень до католицького подружжя.

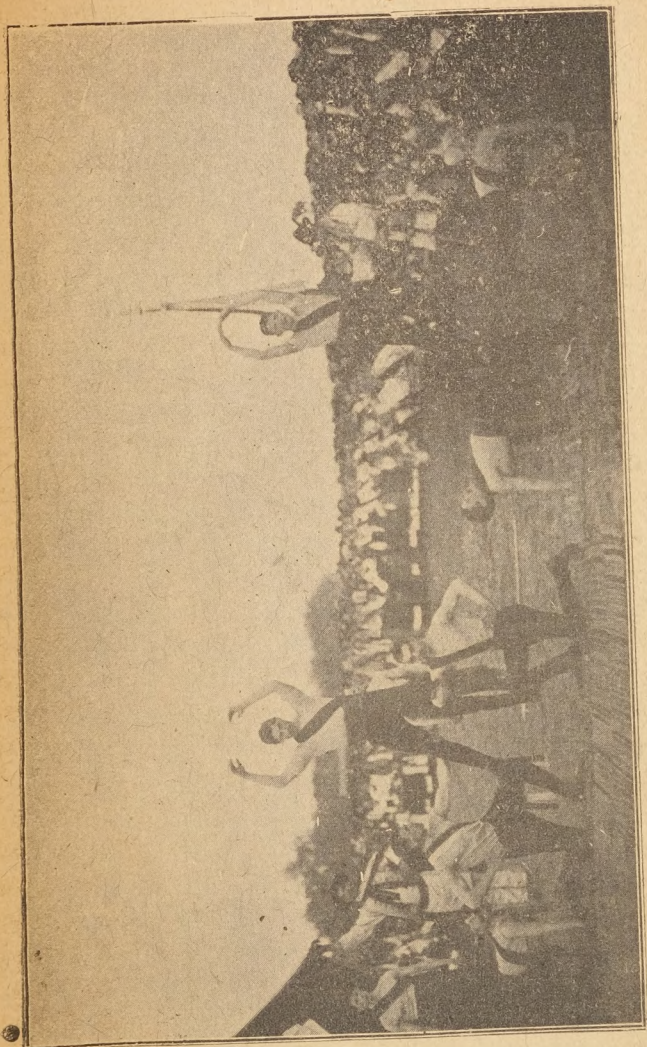
Некатоликам вільно розводити ся. Коли подружжя розводити ся жидам, вільно розводити ся з жінкою.

Католикам, вільно розводити ся безконфесійним, коли подружжя розводити ся православним Русинам, в Росії і в Україні.

Католикам, вільно розводити ся католикам. Коли подружжя розводити ся ані Русинам, ані Німцям-католикам ані Вірменам.

Католикам, ані Німцям-католикам ані Вірменам. Коли подружжя розводити ся, то людскість борола ся, заки виборола ся, ані Вірменам.

Католикам, ані Німцям-католикам ані Вірменам. Коли подружжя розводити ся, то людскість борола ся, заки виборола ся, ані Вірменам. Коли подружжя розводити ся, то людскість борола ся, заки виборола ся, ані Вірменам.

Дзвіниці
виконані на краєвім сьвяті січовім 1909 року.

ом рівний. А ось ми бачимо, що ся
в усіх справах заведена, бо що вільно
ям, те не вільно в нас католикам. Від-
ерівність? Се є протегованє, вивисшенє
церкви, бо цивільний закон хоронить
церковного закона, а такого протего-
сшення домагають ся власне клерикали.
біда, що се протегованє й вивисшенє
церкви є пониженєм і кривдою для
церкви, для католиків-мірян. Ніякої ко-
для людей із такого протегованя, але
ка. Се є останки тих давних сумних
церква мішала ся до сьвітських справ
є останки тих сумних часів, коли
и видіти в інших людях свого ближ-
ш виділи католика, протестанта, каль-
т. д.

яка розумна підстава заборонювати
тже завели в себе розводи і Нїмеччина
й Угорщина й усі інші цивілізовані
кави тай у нас признані законно роз-
їх некатоликів. Не вже-ж ці всі люди
зуму, що завели в себе такий поря-
трий клерикали кидають громами та
людей без рекурсу на пекольний во-
рти, а в дочаснім житю віщують за-
ось як лячно говорить пастирський
би то була за страшна річ, кілько ли-
би такий закон! Люди забули би на
х, на суд Божий, супружество, котре
йною, св. Сакраментом, установленим
том, стало би ся якимсь контрактом
динах християнських не було би сьвя-

тости життя, не було би благословенства Божого, люди тратили би ласку Богу, провадили своє життя в грісі й нещастю, губили би себе й дочасно й вічно“. Більше страху мабуть уже й придумати не можна.

А які-ж гаразди з того, що нам до тепер не вільно розводити ся? Чи є хоч одно село, де би хтось не почув на своїй спині тягару з заборони розводів? Мабуть нема села, нема міста в нашім краю, де би не заходила

очивидна потреба дозволу на розвід.

Се й не дивно, бо в людськім житю трапляють ся такі випадки, що їх ніхто не годен заздальгідь пізнати, то-ж і трапляють ся такі випадки, що на них инакшої ради нема, як лишень розвід. Пояснимо се на примірах, нашим людям зрозумілих.

Озьмім такий примір. Молода дівчина має кілька моргів ґрунту, виходить заміж за парубка. Як новоженці вертають по слюбі з церкви, арештує жандар молодого й відводить до суду, а там замикають молодого чоловіка до арешту. Через кілька місяців переводять проти него карну розправу, а при розправі виказує ся, що той молодий — палій, бо підпалив кілька господарств. Єго засуджують на вічну вязницю. Лишає ся єго жінка, що ще й не зазнала чоловіка. Вона ні вдова ні дівчина. Що їй дїяти? Розвести ся з чоловіком не може, бо вона католичка. Що з нею стане ся? Як хоче господарювати, то мусить із кимось жити на віру. Таке саме може лучити ся й чоловікови. Або ще один приклад, що трапляє ся поміж нашими людьми дуже часто. Чоловік лишає молоду жінку й їде на заробок десь за границю, до Аме-

ам і пропадає без вісти : чи вмер, чи
ся, чи може навмисне ховає ся перед
іє за границею з іншою. Досить
нка не може єго відпитати. А в неї
й господарство. Пристав би до неї
трудящий парубок або вдовець, але
годї, бо вона католичка : розводу
ніякої причини. Після нашого закону
нка аж по трицяти роках, від коли
ав без вістки, домагати ся судового
овіка за помершого, а потім розвя-
и. Та звісно : до того часу змарнує
тво тай бабі буде не до віддавання.
е лучити ся може й чоловікови, що
єго й пронаде без вісти. Самому-ж
и й думки нема. Через те майже
ї є люди, що ходять по полах і по
укаючи способу, чи би їм якось не
в друге. Але ніхто їм нічо не по-
католиків нема розводу.

не важною справою, як поміч при
є

ьна двоїх людей, що себе навидять.

з нас майже кожний таких подругів,
себе не пристають, що вони не тіль-
ь себе підтримати щирим словом, але
ть одно одному? Намість уприємню-
коротке жите, то вони замінюють
в пекло. Тратять охоту до житя,
у до праці стають ся тягаром собі
ьности. А коли-б вони розійшли ся
ся з людьми, любими їх серцю, то
-б охота до житя їй вони стали би

трудящими і запопадливими горожанами. А се-ж не байдуже для цілої суспільности. Бо які одиниці, така й суспільність.

Не дурний же склав приповідку, що: „на милування нема силування“ та що: „силуванням ко-нем далеко не заїдеш“. А отже наш закон, наперекір сій приказці, силує двоє людей, що себе не люблять, жити разом, жити в одній хаті, заєдно одно одному на очах і так на віки. Правда, люди заки поберуть ся, повинни добре пізнати ся, чи вони припадають собі до вподоби та чи їх здатности й маєткові відносини відповідні на те, щоби подруже зробити щасливим. Але се не завсїгди можливе. А хто-ж із нас не знає таких випадків, що родичі випихають дочку за першого ліпшого через те тільки, що молодшій її сестрі вже далі час виходити замїж? І трафить така дївчина також на такого чоловіка, що він не мав часу довго розглядати ся, бо мусїв зараз женити ся. Опісля покаже ся, що вони не люблять ся, що кожде з них пізнало иншу людину, котру полюбило і з котрою були би щасливі. Вони бездїтні, їм нічоґісїнько не стоїть на перешкодї розвести ся тільки одно те, що вони католики. Ото-ж живуть ті люди разом, мають до себе гіркий жаль і вважають одно одне за ворога, що завязав їм сьвіт і занапастив молодий вік. Живуть вони неначе в склянній домовині: крізь прозорі стїни видять соняшний сьвіт, видять там дорогих свому сердцю людей, з котрими були би щасливі. На сьвітї прегарно; а в склянній домовині духота та вбийчі сопухи з землі, що збирають ся в домовині, застановляють віддих і затроюють кров. Соняшний же

є тих із домовини до себе. Вони до того сьвіта й до тих людей та й об стіни домовини, а висвободити можуть ніяк. У таку домовину запроюдружний закон не одну людину. Перешкодою видістати ся з тої домоатолицька віра, та віра, що обіцює не й вічне щастє. Не вже-ж ті закосклали наш закон, нічо не знали про — силуючи до спільного житя ненабе людей — прибільшуюють людське вони про те та намагали ся навіть цити ту кривду, яку заподіяли таким приписом. Тільки така залагода не через те, що

вважали на церковні закони більше, як на житєві потреби.

ло ся, що наш закон не признає католиками, а за те признає розлуку

х причин або за обопільною згодою і закон католикам на

ю (розлуку) важного подружя.

розлучені) подруги розходять ся, мешо, одно до одного не має жадних звязків, опріч прав і обовязків маєткобо суд присудить або подруги встадобровільно. Та виходити заміж або друге не вільно жадному розлученому ти, доки подруже не розвяже ся через о з них. На таку розлуку дозволяє закон. Що-ж із сего виходить? Виого таке: католицька церква й наш

закон признає, що в людськiм житю лучають ся такі випадки, котрі вимагають доконче, аби подруги розійшли ся. Коли-ж такі випадки лучають ся в людськiм житю, то яка-ж тут розумна причина змушувати розлучених подругів, аби вони жили в безженнiм стані? Ат же се можуть бути люди молоді або такі, що без подружя не можуть нiяк вести свого господарства! Некатоликам вiльно в конечних випадках розвести ся й подружити ся з иншими особами, католики-ж можуть лиш розлучити ся й бажати хiба одно одному скорої смерти. А се не тiльки не по божому але й не по людськи.

Та нiхто не в силі спинити людського житя в дорозі розвою. Люди радили собі й радять мимо закону й проти закону: розходять ся, живють на віру, а то й не розходючись дають волю свому серцю. Найостріші заборони тут нiчо не вдiють. Бо закон, що йде в супереч людського житя, подобає на ту греблю, що хтось її виставив поперек бистрого гiрського потока на те, аби его в бiгу зупинити. Гiрський потiк або підмулить і забере греблю або вижолобить собі инше русло: а такі помчить ся наперед. Мали ми вже не один примір навіть у подружнiм законі, що потреби людського житя взяли верх над приписами закона, що йшли в супереч людського житя. Ось приміром була постанова, що забороняла бiдним людям дружити ся без дозволу полiтичної власти. Хоч якими розумними доказами виправдували законодатіі сю постанову, що вона буцім заохочуватиме людність до праці, що запобiгатиме, аби не прибувало народу засудженого на злидні та нужду: а отже такі треба було доконче сю постанову скасувати,

сходилися й плодилися без слюбу. Переможуть житєві потреби заборону лицького подружя.

з дебільшого ті хиби й недостачі жного закона, що вимагають докон- Потреба такої реформи очевидна хто знає людське житє. Як же

Противники сеї реформи

доби до неї не допустити? Против- (калі) старають ся виказати шкоду з такої реформи. Баламутять вони селян або видумками й нїсенїтним представленєм справи. Найваж- такі: що всяка реформа подружно- — порушенє прав церкви і прав бо- ою реформою наступає упадок мо- ва шкода. Чи така реформа є нару- ркви і прав божих, не наша річ су- емо тільки, що розвій людського шні обставини вимагають доконче

Та на одно мусимо звернути увагу. стиянської ери вільно було христи- ся з поганями. Християни дружили ою, не беручи тепер приписаного обу. А отже ті Християни визнача- стю далеко більшою, як теперішні одить, що не дуже се страшний гріх иновірцями й безконфесийними та льний слюб. Що-ж до розводів то а християнську церков православну, жить більшість Русинів (на Букови-) і котра допускає розводи. Навіть

деякі католицькі вчені є того переконання, що за перелюб (віроломність) може бути розв'язане подружжя та на доказ того покликають ся на євангеліє Маттея. Сьвітська власть мішала ся й буде мішати ся до встанови подружжя, бо сего вимагає саможите людське. Навіть наш теперішній закон, опертій на церковнім законі, у деяких справах іде в розріз із церквою. Для приміру наведемо перепону (перешкоду) подружжя в причини заручин. Наш закон не признає сеї перешкоди. Так само не признає наш закон, у супереч церковному, перепони до подружжя з причини духового споріднення. Натомісь признає наш закон неважність подружжя з причини ошибки що до бременности (коли жінка перед сльубом заплоднена через иншого, як свого чоловіка). А церковний закон не знає такої неважности. Ото-ж коли заходила потреба в таких справах змінити постанову церковного закона і через те церков нічо не стратила, то не стратить нічо й через дальші зміни. А зрештою нехай і так, що реформа подружного закона нарушує права церкви. Та бо

церква своєю заборонаю реформи нарушує права людей.

З такого нарушення виходить для людскости шкода і через те людскість мусить обстати за своїми правами.

Дальшим доказом проти реформи має бути — після клерикалів — то, що вона противна публичній обичайности (морали). Клерикали вважають тих, що по розводі друкать ся знов, за неморальних і кажуть, що вони живють на віру. Коли жите на віру має бути неморальне то як

розводів ширить таку неморальність. Яє на розлуку, а забороняє розлучитися з іншими. Таким розлученням лишає ся як жити на віру. І люди у. Жиють на віру по селах, по містах; уру богачі, бідні, вчені й не вчені. розміром на се столиця нашої держави (там утворило ся навіть товариство люб сепарованих). Багато членів тогочасис на віру і товариство то переїхало ся о реформу подружного закона навіть у сій справі депутацию до міністер прихильно приняв. Та впродовж моральне, а що неморальне, то об сім багато перечити ся. Ми вже згадуємо місци, що при певних обставинах нічим не є гірше від законного житє на віру має иншу недогідність. Про незаконного подружя вважає закон, неправесних, а з сеї причини такі діти супроти своїх родичів особливо жахливі за тих самих прав, що діти правесні. Про незаконна жінка не має тих самих прав як чоловіка, що законна. Для того пропонують ся розлучені зміни закона, що би виправити важне подружє.

Виступають клєрики проти розводів, що ніби тоді багато подруж розводило ся, а що діти розведених не мали би найкращого удержаня. Такий заміт уже зовсім несправедливий, же розводи признані законом по всіх державах, а там родинне житє нічим гірше нашого; тай у нас признає закон

право до розводів православним, жидам, протестантам та безконфесійним і через те ті люди ані не переводять ся ані не бідніють. І се річ зовсім зрозуміла. Хто побирає ся, то має вже той намір жити з дружиною на віки.

Розводить ся лиш той, хто мусить, а таких на всякий спосіб не багато. Розводити ся можна лишень судово й суд має обовязок переконати ся, чи заходять законні причини до розводу. Що до вихованя й удержаня дітей, то на те є також законні приписи та суд має рішити передовсім власне про виховане й удержане дітей і в разі непослуху змушує розведених до виконаня обовязків зглядом дітей. За такі діти суд дбає може більше, чим за діти подружених.

Отак то

всі докази клерикалів проти реформи подружнього закона не мають ніякої стійности.

Виходить тільки те, що клерикалам залежить лишень на тім, аби не випустити з своїх рук тої власти, яку їм дає наш теперішній подружний закон. Однакож власть та для добра людскости мусить бути зломана. Початок до сего вже зроблено давнійше. Тепер розходить ся лиш о дальший перевід того визволеня.

VII. Годі припускати, аби в теперішнім часі зреформовано австрійський подружний закон зовсім так, як сего вимагають житеві відносини. Теперішній склад законодатних тіл не дає поруки на радикальну реформу сего закона. Але щось та мусить бути зроблене. Мусять бути принайменше змінені ті постанови, котрі найбільше виходять на шкоду суспільности.

Не треба думати, що реформа подружного закону залагодить уже всі родинні нещастя. В людськiм житю заходять нераз такі обставини, що їх може перемогти лишень сильна воля. Кожда людина має передовсім у собі самій шукати сили, щоби нагинати обставини до своїх потреб, а не піддавати ся тим обставинам, бо „на те й лихо, щоб з тим лихом бить ся“ — як сказав наш кобзар Шевченко. З розвоєм обставин економічних, політичних і культурних розвивати ся й змінити ся мусять установи подружні й родинні. А через те і всяка реформа відповідних законів становить лишень перехід. Та на кожний спосіб така реформа, коли вона відповідає розвоєви життя, є поступом у житю людскости.

То-ж

зле зробили ті наші люди, що підписували клерикальні петиції проти реформи подружного закона.

Вони тим підписом спинюють людскість на дорозі поступу тай стають добровільно в ряди тих ворогів народа, що раді би завернути людскість назад у часи темряви. Наші

селяни не повинни обставати за клерикальними домаганнями.

Противно, повинни наші селяни пристати до поступової частини суспільности й висилати петиції до державної ради, що: „**Домагаємо ся реформи подружного закона через заведене цивільних шлюбів, обмеженє перешкод до подружя і дозволу католикам на розводи з важних причин або за обопільною згодою**“.

З інтерпеляції посла Брайтера і тов. Гл. стеногр. проток. засід. ради держав. XVII. сесії 54 засідання з 31. V. 1901. стор. 4365—4367.

Шевченкові „Гайдамаки“ і его думки про відносини до Польщі і Росії.

I.

Минає вже півтора сотки літ, як в тій частині нашої вітчизни, що знаходиться тепер під російським пануванням, на Україні, потекли ріки людської крові, згоріли тисячі сіл та міст, полягло трупом багато людей. Тоді (1768 р.) повстал на Україні страшно, завзята боротьба проти польської шляхти. Страшно подумати під яким гнетом жили тоді хлопці. Цілим народом орудувала невеличка горстка шляхти, що погорджувала ним, його мовою і вірою, його звичаями та обичаями. Посередниками між народом і шляхтою були п'явки-жиди, що давили хлопців, кілька змога, аби приподобати собі шляхтї. Нарешті не стало хлопам терпцю, і вони вхопили за ножі, щоби помститись на своїх гнобителях, панах і жидках. Отсей хлопський рух називають гайдамачиною, а його учасників гайдамаками.

Не треба думати, що сей хлопський рух був нерозумним бунтом без ніякої цілі, без ніякого напрямку і проводу. Над цілим сим рухом мали провід Запорожці, особливо їх кошовий*) Петро Кальнишевський, котрий видячи, що шляхотська Польща туй-туй розпадеться, хотїв від слабої

*) Кошовий — начальник козаків на запорозькій Сїчї.

Польщі відорвати Україну, та утворити з неї самостійну демократичну державу. Наміри Калнишевського скінчились на нічім, бо Росія, знаючи, що слаба Польща мусить скорше чи пізніше розпастиись і впасти в її руки, а боячи ся української держави, яка могла повстати в наслідок гайдамаччини, прийшла Полякам на поміч і помогла їм здавити сей могучий хлопський рух, а провідників руху, Гонту та Зелізняка, люто покарано*). Розумієть ся, що се не перешкаджає польським історикам плести небезліччю, будьто би гайдамацький рух викликала і спомагала Росія.

Польська шляхта говорить, що гайдамаки були простими розбійниками. Се також неправда. Розбійник не стане в обороні покривджених, як се чинили гайдамаки. Інша річ, що вони кроваво мстились на панах і жидах, палили їх живцем, забивали навіть малих дітей, але се була лиш відплата польській шляхті за такі самі або ще її гірші діла.

Шевченків дід памятав гайдамаків і нераз у неділю розказував про них людям. Дідовіі бесіди дуже шильно прислухував ся малий синук Тарас, а пізнійше коли став поетом і пофинув прославляти козацтво, переповів дуже вірно історію гайдамаччини в великій поезії „Гайдамаки“, в котрій представив відносини хлопів до шляхти і до жидів, відносини шляхти до хлопів і жидів, та показав встать жида в відносинах до козака і до шляхти.

*) Про се широкіо зверить ся в моїй книжці: „Бесіди про козацькі часи на Україні“, що вийшла в Чернівцях.

Кобзар.
Твір українського різьбара М. Гаврилка.

За сей твір накинулись Поляки на Шевченка з великою заїлостою, закидуючи йому, що він фальшує історію, ширить ненависть Русинів до Поляків, завзиває до різні і т. п.

Так говорять ті, що не розуміють Шевченка або не хотять розуміти. Як би вони уважно прочитали „Гайдамаків“, то пізнали би, що Шевченко не мав на думці завзивати до різні, тільки хотів вірно представити події. Та-ж він, описуючи, як мордують людей, кличе :

„Бодай не дивить ся, бодай не казати,
бо за людей сором, бо серце болить!“

А на иньшій місци пише :

„Болить серце, як згадаєш :
Старих Славян діти
впились кровю. А хто винен ?
Ксьондзи-Єзуїти !“

Отже не Шевченкова вина, що описує такі картини, тільки вина польської шляхти, що дала матеріял до таких картин, що все рабувала в хлопів і довела до того, що вони мусіли вхопити за ножі*).

На що написав Шевченко „Гайдамаків“, відповідає на се сам у передмові до сеї поеми : „Слава Богу, що минуло, а надто, як згадаєш, що ми од-

---

*) Польська шляхта й тепер переслідує Русинів на кождім кроці, а коли Русини начнуть боронитись, то повстає крик : „Русини невдячні, бунтівники!“ Або й руське попівство. Епископи видають куренди против радикалів, попи говорять на них несотворені річи на проповідях, а коли радикали виведуть на сьвітло денне попівські погані діла, то тоді всі кричать одним хором, що радикали бунтують людей против Бога, неначе-б Бог і піп, се одно і те саме.

ної матери діти, що всі ми Славяни. Серце болить, а розказувать треба: Нехай бачать сини і внуки, що батьки їх помилялись, нехай братають ся знову з своїми ворогами, — нехай житом-пшеницею, як золотом покрита, не розмежованою останеть ся на віки од моря і до моря славянська земля!“.

З „Гайдамаків“ видно, що Шевченко відносив ся ворожо до польської шляхти. Але милив би ся той, хто думав би, що Шевченко ненавидів усіх Поляків загалом, ненавидів польський нарід, хоч польська шляхта, вважаючи себе польським народом, голосила і голосить кождому, хто хоче слухати, що Шевченко — ворог Поляків. Розуміється, що така думка не може навіть бути правдива. Чоловіколюбне серце Шевченка ніяк не могло ненавидіти цілого польського народу, бо що на пр. винен був недолі руського хлопа польський хлоп, котрий так само мусів робити панщину, котрий так само стогнав під гнетом таки свого рідного, польського пана?! Ми бачимо навіть, що польський хлоп не то не меньше але навіть більше від руського хлопа ненавидів польську шляхту, а 1846 р., коли руські хлопи покірно гнули карки під ярмом панщини, то Мазури погуляли зі своїми панами так кроваво, що сеї різні пани ніколи не забудуть.

Що Шевченко не всіх Поляків ненавидів, про се свідчить його вірш „Ляхам“, в котрім він пише, що Русинів поріжнили з Поляками польські ксьондзи-єзуїти, котрі конче хотіли перетягнути Русинів на латинський обряд, аби таким чином руські церковні добра дістали ся в польські руки. Ксьондзам

на поміч прийшли пани і так повстало пекло на руській землі.

Як Шевченко дивився на польську шляхту, так мусимо дивитись і ми. Ми, хоч-би й хотіли, то не можемо навидіти польських панів, бо вони віки цілі томили нас важкою панщиною, бо вони засіли на широких ланах, а бідний хлоп не має навіть де бараболі посадити, бо вони не дозволяють хлопам вибрати собі посла по своїй волі, тільки самі пхають ся на хлопських послів, аби опісля ухвалювати закони собі на користь, а на згубу хлопам, бо вони підчас виборів спроваджують в супокійні, тихі наші села жандармів, котрі невинно проливають хлопську кров, бо вони хотіли б держати хлопа вічно в темноті й нужді і вічно над ним панувати. Але ми не маємо причини ненавидіти польських хлопів, з котрими польські пани поступають так само, як з нашими хлопами. І найліпше було-б, коли-б руські і польські хлопи взяли ся за руки і спільно працювали над тим, аби вже раз повалити шляхотське панованє в нашій країні). Початки такої спільної праці видно в деяких околицях Поділя, де польські хлопи ві всіх публичних справах тримають разом з руськими і навіть, не зважаючи на уїданє своїх ксьондзів та панів, належать до нашої радикальної партії.

Шевченко пише, що ворожнечі між Русинами і Поляками винні ксьондзи-езуїти. І дійсно через віру було багато лиха на сьвітї, бо люди вічно сварились за те, чия віра ліпша, та огнем і мечем наvertsали одні других на свою віру. Сама римсько-католицька церков попала або иньшим способом замучила багато більше число не-католиків, як

Тарас Шевченко (після власного рисуунку).

погани християн. Тепер уже ті часи минули. Тепер люди вже знають, що чоловіка нема що ненавидіти задля його віри, що в кожній вірі можна бути добрим або злим. Тим більше Русини, між котрими є православні, штундисти, греко-католики, безконфесійні*), не повинні ненавидіти нікого задля віри, ані старатись навертати його, бо се довело-б до братовбійчої боротьби. А від всіх таких, що кладуть справу віри на першім місци

*) Такі, що не належать до ніякого віроісповідання.

(се роблять найбільше попи), повинні руські хлопи стояти осторонь. В сій справі мають хлопи римокатолицького обряду на Поділю цікаву приповідку: „Попови не ходить о віру, але о шкіру“, т. є. що коли попи перетягають кого з одного обряду на другий, або з одної віри на другу, то ходить їм не о спасене душі, тільки о те, аби мати в своїй парохії як найбільше доходів.

II.

Так само, як до Польщі, відносив ся Шевченко й до Росії. Польща дуже скривдила Україну, але-ж не менше скривдила її й Росія, тільки, що кривда, заподіяна Росією, була більше видна, більше болюча для Шевченка, бо була сучасна йому.

В 1654 р. піддав Хмельницький Україну під власть Росії, котра обіцяла шанувати права України. Але Росії й не снило ся додержувати обіцянки. Як лиш помер Хмельницький, почала вона простягати свої довгі руки на волю України: почала стягати податки, держати своє військо на Україні. Козаки бунтували ся против того, але се не багато помогло, бо козацька старшина не хотіла оперти своєї власги і сили на цілім народі, котрий давила не менше від польської шляхти, тільки на самих козаках. Козаки бунтувались, а загал народу був вірний Росії, котра про око брала його навіть в оборону перед козацькою самоволею, бо було їй дуже на рuku, аби на Україні панувала незгода. Козацькі бунти придушено, а не боячись уже козаків, почато закріпощувати нарід.

Найбільше лиха зробив Україні російський цар Петро Великий і цариця Катерина II. Петро Великий заманив послідного гетьмана України, Павла Полуботка до своєї столиці і казав його замкнути до тюрми, де він помер. Аби знищити козацтво, гонив він його тисячами на північ будувати російську столицю Петербург, де майже всі козаки вимерли з голоду та холоду. Катерина II зруйнувала Січ і завела панщину на Україні.

Тому справедливо ненавидів Шевченко тих володарів-тиранів. Всі кривди, які заподіяла Росія Україні, стали немов живі перед очима Шёвченка, коли він побачив у Петербурзі пам'ятник Петра Великого, на котрім написано: „Петрови Первому — Катерина Вторая“. Вражіне, яке викликав вид сего пам'ятника в Шевченковій душі, описує поет такими словами:

„От я повертаюсь,
аж кінь летить, копитами
скелю*) розбиває.
А на коні сидить охляп
у свиті-не-свиті
і без шапки, якимсь листом
голова повита.**)
Кінь басує... От-от річку
от-от перескочить.
А він руки простягає
мов сьвіт увесь хоче

*) скалу. — Петро Великий представлений на кони, що спинаєть ся на скалу.

**) На пам'ятнику вбраний Петро Великий у старинну одежину, якій нема назви, а його голова прикрита лавровим листком.

Загарбати. Хто-ж це такий?
От собі й читаю,
що на скелі написано :
„Первому Вторая“
таке диво поставила !
Тепер же я знаю :
Це той Первий, що розпинав
нашу Україну,
а Вторая доконала
вдову-сиротину !
Кати, кати, людоїди !
Наїлись обоє,
накрали ся, а що взяли
на той сьвіт з собою?“ *)

Перед памятником Петра Великого Шевченко
вєначе чує, як сему тиранови дорікас послїдний
гетьман України, замучений в тюрмі, як дорікають
йому козаки, котрих загнав він з їх України на
далеку північ будувати собі столицю, котрі там
вимерли з голоду й холоду, через що ослабли
сили України, і Петро міг з нею робити, що захотїв.

Шевченкови причуваєть ся, що душа Павла
Полуботка говорить до Петрового памятника :

„Із города, із Глухова*)
полки виступали
з заступами**) на лїнію...
А мене послали
у столицю з козаками
наказним***) гетьманом...

*) Глухів, місто на Україні, де зібрались козаки перед
походом на північ, щоб цареві будувати столицю.

**) лопата.

***) тимчасовим.

О боже мій милосерний!
О царю поганий!
Царю проклятий, неситий,
Гаспиде†) лукавиї,
Що ти зробив з козаками?
Болота засипав
благородними кістками,
поставив столицю
на їх трупах катованих,
і в темній темниці
мене, вольного гетьмана
голодом замучив
у кайданах... Царю, царю!
І бог не розсудить
нас з тобою. Кайданами
скований зі мною
на вік віки. Тяжко мінї
витать над Невою...††)
України далекої
може вже не має...
Полетів би, подивив ся,
так бог не пускає.
Може Москва*) випалила
і Дніпро**) спустила
в сине море, розкопала
високі могили,
нашу славу? Боже милий!
Зжаль ся, боже милий!

---

†) гаспид — змیا, гадюка.

††) Нева — ріка, над котрою лежить Петербург.

*) т. е. російський уряд.

**) найбільша ріка на Україні.

Замучені козак, кож не дають цареві су-
покою, тільки дорікають йому за свої кривди :

„І ми сковані з тобою,
людоїде, змію !
На страшному на судищі
ми бога закриєм
от очий твоїх неситих.
Ти нас з України
загнав голих і голодних
у сніг на чужину,
та порізав із шкур наших
собі багряницю,
пошив жилами твердими
і заклав столицю
в новій рясі. Подиви ся :
Церкви та палати !
Весели ся, лютий кате,
проклятий, проклятий !“

Як бачимо, Шевченко дуже остро осуджує Росію. Але має до сего причину. Росія не тільки відобрала Україні політичну волю, завела на Україні панщину, ні ! Вона й за життя Шевченка наробила Україні лиха чи-мало. Українські діти мусять учити ся в московських школах, де забувають рідну мову і вчать ся погорджувати нею тай тим, хто нею говорить, т. є. українським хлопом. Українські пани, українська інтелігенція, щоби приподобатись московським панам та московському урядови, також дивлять ся з погордою на українського хлопа, та на його мову. Російський уряд, де служать також помосковщені Українці, здирає хлопа немилосерно за всілякі

податки. То-ж Шевченко ненавидить Росию зовсім справедливо.

Що вовк забє і з'їсть вівцю, то не диво, бо така вже вовча натура, але якби так вівця забила вівцю, то се нас дуже здивувало-б. Так само не диво, коли урядники-Москалі гнетуть Українців, — така вже їх натура! — але злиувати й обурити мусить кожного чесного чоловіка як Українці, ставши урядниками, гірше від Москалів гнетуть українського хлопа. Таких Українців-перевертнів, що забули, чим повинні бути для свого народу, осуджує Шевченко, не щадячи їм острих слів :

„От і братия сипнула
у сенат*) писати
та підписувать та драти
і з батька і з брата.
А між ними і землячки**)
де-де поглядають ;
по московськи так і чешуть,
сьміють ся та лають
батьків своїх, що з малечку
цвенькати***) не вчили
по німецьки, а то тепер
і кисни в чорнилі!
Пявки, пявки! Може батько
останню корову
жидам продав, поки вивчив
московської мови!
Україно, Україно!

---

*) найвисший уряд.

**) Українці.

***) говорити.

Оце твої діти,
твої квіти молодії
чорнилом політі,
московською блекотою,*)
в німецьких петлицях
замучені... Плач Україно,
бездітна вдовице!“

Що діялось тоді на Україні; те діється й тепер. В урядах по руськи говорити не вільно, в школах учать по московськи, проповіді по церквах говорять по московськи, з руських книжок позваляє уряд друкувати лиш деякі друкованих в Галичині не допускає російська цензура. Звісна річ, що в Росії нема конституції, тільки все мусить бути так, як скаже цар та його урядники. Навіть того переслідують в Росії, хто не визнає державної православної віри. В таким то раю живуть хлопи в Росії. Очевидно, що українським хлопам ще гірше жити, як московським, бо вони всі темні не просвічені, а в школі замість навчитись чогось позиточного, мусять наломлювати своїй язик до московської мови.

На жаль є в нас іще такі люди, що для марного гроша, який дістають з Росії, баламутять наш нарід, представляючи йому в гарнім світлі російські порядки, а промовчуючи те, як тяжко жити хлопам у Росії. Щоби позискати для себе хлопів, пишуть вони, що російські порядки ліпші від наших, а в своїх газетах: „Галичаніні“ та „Руським Слові“ видають ся зайло на всіх тих, хто вірно описує російські порядки та кличе наш нарід, аби

*) трусла.

не спускав ся на нічию ласку, тільки сам власними силами старав ся вибороти собі ліпшу будучність. Такі люди називають ся москвофілами. Кажуть вони, що ми, Русини, не є окремим руським народом, тільки московським. Нашу мову називають вони з погордою хлопською, а московську образованою, панською.

Очевидно, що москвофіли то вовки в овечій шкірі. Правда, тут в Галичині дієть ся нам кривд не мало. Про ті кривди писали і пишуть радикали багато докладнійше від москвофілів, і багато завзятійше борють ся против них. Але тут маємо ми те, чого нема в Росії, маємо конституцію, котра дає нам оруже до боротьби з нашою кривдою. до вибореня собі таких порядків, яких нам треба.

Тож не ждати нам чужої ласки, як се вчать москвофіли, тільки працювати треба, щоби власним трудом усе собі здобути. І таку дорогу показують нашим хлопам найперше радикали.

Як у Вас ще нема Січи,

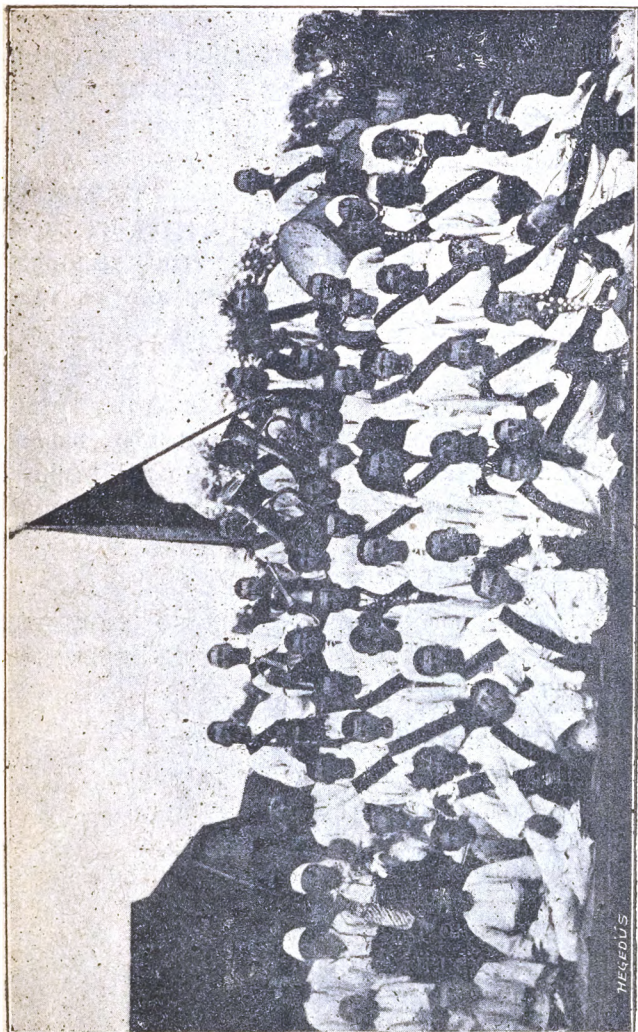
або як є попівський Сокіл, або сокільська Січ, то Ви сейчас напишіть до канцелярії Головного Комітету до рук Дра Кирила Трильовського в Яблонові аби Вам прислали статуту свобідних від попівського впливу, поступових Січий, і заложіть таке тов. у себе.

Мої й людські гріхи а панська і попівська правда.

Написала Анна Павлик.

Під таким заголовком поміщено в „Громаді“ 1881 року статю сестри Михайла Павлика Анни. „Громаду“ видавали в місті швейцарським Женеві М. Драгоманов, М. Павлик і С. Подолинський. В тій статі описала Анна Павлик свої пригоди, які пережила в році 1878 по причині переслідування перших русько-галицьких соціалістів. Були се: Михайло Павлик, Іван Франко, Остап Терлецький, Анна Павлик і другі. Дотичне число громади як і всякі другі женеvські видання Драгоманова галицька прокуратура зараз сконфіскувала, навіть такі невинні річи як славна повість Мирного „Хиба ревуть воли, як ясла повні“. Доперва майже трицять літ пізнійше інтерпеляцією посла Дра Бачинського з дня 21. грудня 1907 на 55 засіданню XVIII. сесії Ради Державної зістало то незвичайно цікаве оповіданє з'іmunізованє, почім зістало випечатанє в „Громадськїм Голосї“.

Тут подаємо другий уступ того славного оповіданя, що незвичайно цікаво представляє тодішні відносини і погляди. Був то час коли такі відважні і повні самопожертвованя люди як Франко і Павлик видали безглядну війну усякому галицькому Рутенству і взагалі назадництву. Ціла галицька інтелігенція аж дрожала зі страху перед такими страшними „новаторами“, а коли почались судові переслідуваня то найліпші приятелі тих „новаторів“ відцурались їх, а як спіткали їх на

Січ в Глібоці (на Буковині).

улиці то ховались зі страху в найблизшу каменю. Колиж хто зваживсь таки з таким заповітним заговорити, то зараз знаходились доносики, що доносили куда було треба про такий страшний гріх. Межи інчими відзначив ся тоді оден богослов, що писав з тої причини доноси на своїх товаришів до семінарійської власти. Тепер той добродій доробившись маєтку на парцеляциях є дуже поважаним в Рутенії чоловіком і високим церковним достойником, але як треба то він і кацапа попре, щоби лиш пошкодити радикалови...

Та ми тепер з подивом глядимо на ту відважну жмінку людей, що так завзято взялась розвалювати скелю пересудів і галицької темноти. Духа тих борців найліпше схарактеризував Франко в поезії „Каменярі“, котру рівнож в сегорічнім „Запорожци“ перепечатуєм.

Ми тут для приміру наводимо еще дещо з другої поезії Франка, що є також дуже знаменна для тих часів. (1878 року).

Обривають ся звільна всі пута,
Що вязали нас з давнім житєм!...
З давніх брудів і думка розкута —
Ожиємо, брати, ожием!

Ожиємо новим ми, повнійшим
І любовою огрітим житєм, —
Через хвилі мутні та бурливі
До щасливих країв поплинем.

Через хвилі нещастя і неволі,
Мимо бурь пересудів і зла

Поплинем до країни сьвятої,
Де брaтерство і щастє й любa.
Нашa цїль — людське щастє і воля,
Верх осьвітї над віров слїпов,
І брaтерство велике, всесьвітнє,
Вольна праця і вольна любов.
Але твердо тра в бою стояти,
Не лякaть ся, що впав перший ряд ;
Хоч по трупах на перед ступати,
Та ні крок не вступати на зад.
Се-ж остання війна : Се до бою
Чоловіцтво із звірством стає,
Се поборює правда неволю,
„Царство боже“ на землю веде !
Не від Бога те царство там спаде,
Не сьвятї на руках принесуть,
Але власний наш розум посяде,
Сильна воля і спільний наш труд !

А отсе уривок з споминів Анни Павлик, винятий з інтерпеляції посла Бачинського і тов. на 55 засіданю XVIII сесії Ради держ. дня 21. XII. 1907.

Приїхала я до Львова відсиджувати кару, що засудили за „тайне крайове товариство“.*) В Косові, анї в Коломиї сидїти не дозволив львівський суд. Пан радець написав карточку і дав „дїдови“, аби попровадив мене до арешту. Ба який же то буде „ścisły areszt?“ думаю я собі по дорозї. А то дали мене до такої казнї, де було зразу 12 арештанток, потому додали ще, і нас було усїх 20. А так нам було тїсно, що нікуди і обернути ся. Арештантки кричѣи : „що се таке,

*) В 1878 р. суд обвинував М. Павлика і ще других в такому товаристві.

що тут напакували тільки?!“ А я думаю собі: „ага, то се тому називає ся „ścisły areszt,“ що нам так тісно!...“ Я з початку була заслабла; доктор записав був шпитальний вікт, але керкермайстер не хотів дати; я знов хотіла просити шпитальки, але арештантки сказали:

— Дайте спокій! Шкода їм ся кланяти по кілька раз за дурно! У них чоловік не значит і за пса; от, кажут, якось не загинете!

І одна міняла ся зо мнов шпитальним; другі ходили на роботу та приносили мені ба яблук, ба мяса, а де до котрих приходили на візиту і приносили дечого і тоті міні давали, що лиш мали, так що я мусіла усяко відмовяти ся, що: „то мені шкодит, а того не люблю“, бо я їм купувала лиш цибуль, соли й хліба... Далі питають ся мене арештантки: за що я сиджу? — „От, кажу, писалам, що нема правди на сьвіті, тай за то мене замкли“.

— Ну, кажут, та бо це таки правда, що для бідного народу правди нема: щож їм стало ся, на що за це замикають? От, кажут, ми, то де-котра за крадіж сидимо, том трохи й винни, але однаком з розкоші не йшли красти, лиш з біди— але се, то нам дуже дивно, аби за правду карали?

— Ага, кажут другі, ми вже знаємо, чому вни карают? То тому, аби других правди не вчити, бо як би усі люди знали, то би пани, тоті що у суді, пішли пси пасти, як би не хотіли робити!... А правда, кажут, що то вже рік минув, як ревізия шукала книжок і багато було отут мужчин поарештували, ніби то за ті книжки хоть їх не виділи?

— Правда, кажу.

— Ну, ну, кажут, ми то дуже добре знаємо! Дай тим, боже, здоровє, що зачали думати о льюцькій нужді і дай їм, боже, тот розум, аби не покинули сї думки, коли вже такі добрі, що думают за бідний нарід!...

— Правда, каже одна, що хто добрий, то багато не жиє, а хто не добрий, то жиє довго і розкішно через шахрайство. От, каже, скажу Вам за одного дідичевого сина, Скулїмовського. Скулїмовський мав трох синів, — моя кревна служила у него; то два сини збиткували ся над слугами, так як отец, а оден був доброго серця: з слугами обходив ся, як з родинов і всіх простих мав за рівних. То він не міг дивити ся на то, як то родина кривдила бідних і спустив ся сам на ніц через добре серце; вийшов із шкіл і покинув родичів, — сам пішов помежи люди і помагав, що міг, людям простим: купував їсти, пити, як лиш мав які гроші, а як гроший не стало, то він продавав одїж з себе і за то купував. Одного разу я була у коршмі, у Белзци; дивю ся: увійшов якийсь оден, от як би муляр, так убраний і сказав собі дати кілішок горівки, тай їсти, а жидівка, що говорит до него, то все каже єму: пані Скулїмовський, пані Скулїмовський! А я собі гадаю: агій на неї! що вна се говорит: пані Скулїмовський до якогось лахабунди?! — я знаю Скулїмовського, дуже богатого дідича і знаю тут у Белзци крєвних, але й то богаті, не так убрані, як цес. Ба, за годину, дивю ся, приходит льокай і просит того лахабунду на обїд; лиш тот не хотїв їти, почестував того льокаая, тай питає:

— А ви вже їли обід?

— Та де, каже льокай: пан уже знають, як мені там є!

Тот сказав жидівці дати обід і посідали обидва з льокаєм, ззіли обід. Потому каже льокаєви:

— Ідїт і скажіт, що я дякую за обід, — а хто каже, що я дурний, той най сам удуріє!

То я не могла витримати, питаю ся жидівки; куди то єго прося на обід?

— Ох, каже, до крєвне, се дідич син, пан Скулїмовський!

— Ну, думаю собі, яке він добре серце має! А правда: одного разу такого сьміху наробив тот Скулїмовський. Сидїла я в арешті, тай ще там сидїло богато. Приходить Скулїмовський до поліціянта і каже:

— Чуєте, я хочу, абисте усїх людий випустили з арешту!

— А, каже поліціант і яби так казав, але є такі, що не кажут!

— Ну, каже, покажіт мені, де тот мешкає, що каже людий замикати?

Поліціант показав, а він кричит до арештантів, каже:

— Чуєте, люде, зараз вийдете на сьвіт, — я йду до уряду, аби вас випустили!“ і пішов.

Люде сьміют ся та чекают, що з сего буде? Приходить він до суду і каже:

— Я хочу, аби усї арештанти випустити на волю!

У судї змірили єго від ніг до голови, що такий лахабунд прийшов і розказує, аби пустити на волю, а далі урядники і єго казали замкнути,—

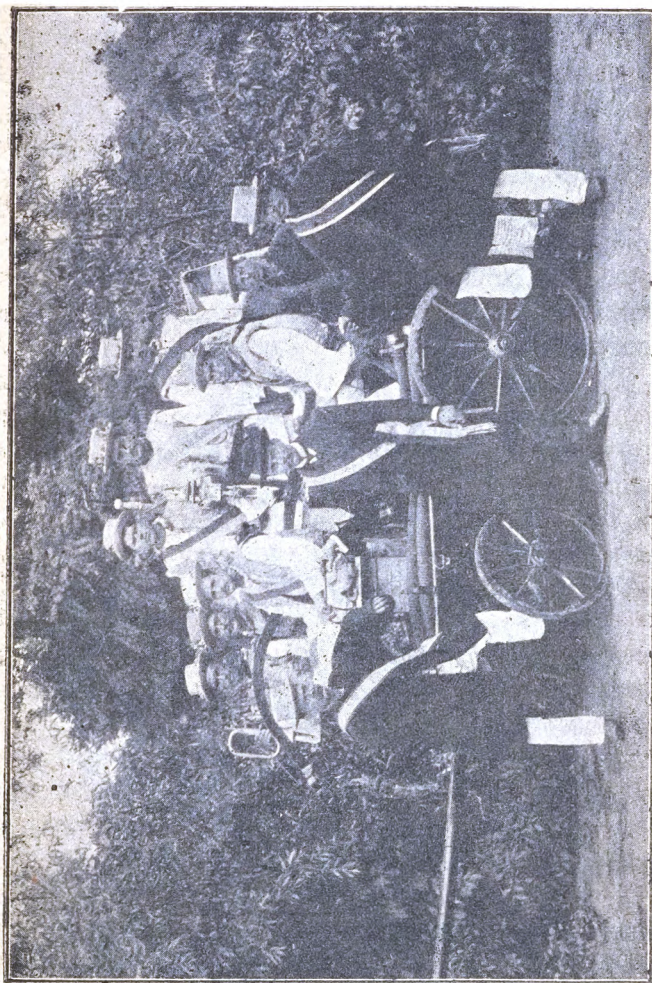
але швидко випустили. Потому він знов упоминав ся за бідними людьми, знов єго арештували і випустили в зимі, коли найбільший мороз був, а він був легко убраний, ішов тай замерз на дорозі...

— Так, так, кажут арештантки, бог би тих побив, що замикают — не одного они із сьвіта згляда доброгò! От, кажуть, недобрі — то живут добре! Наприклад, подумаймо собі так, що лиш урядники мают за користь з криміналів?! Тут, кажут, у Львові є щось шість таких кліток на людий: в поліції одна, — то сїтка, бо відти лова людий; — оцес кримінал крайовий — другий, то є народно-збірний дїм, бо з сьвітів є тут люди; Бригідки — третий кримінал — то попас для урядників, бо там сидя самі мужчини, позасуджувані по на кілька й по на кільканайцять років і там робя усякі фабрики: ткацтво, слюсарство, столярство, ковальство, доста того, що всяку роботу а з тої роботи урядники мают попас, бо арештанти берут собі лиш десяту частку з того заробку, а урядники 10 раз більше, хоть їх на то руки не боля... Марія Магдалина — четвертий, для жінок і дівчат; то ніби називає ся дїм поправи, але то повинно звати ся — втриманє законниць, що хочут заслужити собі, аби стали сьвятими. Арештантки робя усяку роботу... одні шиют, другі перут, треті панчохи робя, четверті — пуделка на сїрники і так далі — а сьвяті законницї берут за ту всю роботу гроші, а робітницям дают лиш по 2 кр. на день. Сьвяті законницї мают 45 коров і з тої праці, що арештантки заробя, отримуют ті корови і арештантки робя коло тих коров, — а сьвяті за ту роботу навіть не вважают

на арештанток: не доста тої кари, що в мурах сидя і ніколи в зимі не паля, — они ще свою кару додают, замикают до казенькі, та їсти не дают за що небудь, от як лиш котра би арештантка засьпівала веселої, або за каваліра, а самі вни не вважают на гріхи: от як то там посходя ся попи і вни сьпівануть з попами, якої їм схоче ся і навіть танцюють з ними, — арештантки підглядають... Під Фляріяном пятий арешт — шпаркаса, бо тоті, що там сидя то йдуть замітати місто й дороги, та що мают урядники наймати до замітання й платити з каси, то арештанти зроби за дурно. — На-вбецирку шестий арешт, але се вже лиш забава, бо там сидя за сварку, а пани, тоті, що не мают роботи, то випитуют ся, як оден другого називав і засуджуют за то: — от мают розривку....

— Ой таке, таке, кажут арештантки, — бідних людей кривдя, а самі за то добре живут, а такі потайні, що страх! От одна дівчина сиділа в арешті і не хотіла признати ся до вини, позаяка то була вина. Єї держали два роки до інквізиту, далі хотіли випускати; але ще порадили ся і оден пан перебрав ся за попа, другі вислали дівчину до сповіди, дівчина на сповіди признала ся і єї засудили на три роки...

— Га, кажут другі, — пани гадают, що тот поправить ся, що сидить кілька рік в креміналі, а то ще гірші стают, бо що би за ті роки заробили собі, то висидя свою силу в арешті, а потому вийдут, та не мают ся до чого взяти і берут ся до крадежі тай мстя ся за то, що їх тримали тільки в креміналі....

Пожарничі вправи Січи в Глібоці (на Буковині).

— А такі так! скрикнула одна, — мстя ся і будут ся мстити! — я, каже, служила у жидівки багатой і злодійков не булам, але та жидівка навчила мене й красти; — посилала мене у панський город красти траву для коров і бураки; то я служила, доків служила, а далі не схотіла бути, бо мені було за тяжко в неї... Думаю я собі: це я служила, тай гроший не маю, бо вна повідтягала за найменчу шкоду, що я не хочачи зробила; далі гадаю собі: „е, коли вна, богачка, посилала мене красти, то чому ж я, бідна, не маю красти?!“ і щось кручу ся сюди-не-туди і вкрала б р. у неї самої, бо вна мала доста гроший, але я багато не брала, лиш тільки, кілько мині було конче треба. Жидівка потямувала борзо і заскаржила мене до поліції і мене арештували, тай узяли мій куферок з лахами, а тепер засудили мене на пів року і казали, що мушу шкоду вернути у дубелт (у двоє).

Щож я собі тепер, бідна, пораджу? (і стала плакати). Відки я озму гроший у дубелт віддати? Може тут у креміналі заробю, ци що? От, каже, як вийду то добре ся пімщу: озму собі добрий камінь у руки і буду йти коло канцелярії сокотити, поків тот пан не буде йти, що мене так засудив; як буде йти, — а я каменем у голову: тогди най робя зо мнов, що хочут!...

— А я, каже друга, я, як буду виходити, то замельдую ся, що тепер не буду красти, але буду рабувати.

— Ну, думаю собі, отож пани добре робя з каров, що щоби мали каяти ся, то ще гірше уча ся.

Далі арештантки кажут :

— А не дармо то j pieśń taka jest :

W kreminale siedze, nic na tym nie strace
S kreminaułu wyjde — w dubelł sy zapłace...

— Słuchajcie, каже одна, panowie urzędniki z porządnego zrobią złodzieja. Ot, jedna dziewczyna była w Wiedniu i tam u jednej pani ktoś ukrad 3 koszul, ta pani zaskarzyła do policyi niewinnie dziewczynne i te dziewczynne trzymali do inkwizytu 14 dni, a na miesiąc zasądziли. Siedziała ona między złodziejamy i ją namówili, żeby nie darowała tego, co za darmo siedzi. Dziewka była dosyć tęga, wyszła z aresztu i wciąż pilnowała, kiedy ten pan będzie szedł, co ją zasądził. Jak zobaczyła go raz, że szedł i miał na sobie oberok, tylko tak zarzucony, ona pomału szła za nim — za nim i uchwyciła z niego ten oberok, taj poszła pomiędzy ludzi na drugą ulicę. Pan, choć widział, kto to uchwycił, ale nie mógł za nią pędzić, potem posłał, żeby ją odszukali... Ją odszukali, tylko oberoka nie odszukali, bo ona sprzedała, a pieniędzy straciła. Pytają ją: na coś uchwyciła z tego pana oberok? A ona powiada: „A to za to, że mie ten pan zasądził za darmo, bom siedziała i przez ten czas nic nie zarobiła — a teraz zapłaciłam sy za to!“ Potem ją znów zasądziли, a ona znów się pomściła i teraz taka złodziejka, że trzeba poszukać takiej.

— Ну, ну, кажут арештантки, — уно инакше не буде, лиш будут ся мстити, бо не оден за марницю сидит, або такі цілком за дурно. От, кажут, у Відни тримали одну бабу щось 20 рік в арешті і та бідна дуже постаріла ся, тай сили вже не мала до роботи, як єї випустили з 20 років, а вона сіла.

серед міста, тай стала заводити, що цїсар таких нечесних слуг тримає! Обдирают і кривдя бідних людей усі разом, аби сами жили добре!“ І єї знов узяли до кременалу, тай сидїла вна, покїв не вмерла.

— А от, кажут другі, — то, що вна говорила навмисне, то правда! Бог би їх побив, що вни так не по правді карают за слова! От тепер тут сидит одна грабіна, що говорила на цїсарі, але лиш має 14 день, а як би так бідний говорив, то би засудили на богато; — оттут на долині має за таке саме простий чоловік — 2 роки...

— Слухайте люди, каже одна, — а тож на цїсарі не можна нічо говорити? А от, Бог не то, що цїсар, та ще говоря, а Бог ніц злого не робит людем, а нуж би на цїсарі не говорили — та же цїсар такий чоловік, як і всі люди, лиш ніби більше вчений, але міг би котрий будь чоловік навчити ся так само, як цїсар, лиш аби мав зза чого. Ба ци коли буде правда на сьвітї, кажуть арештантки, і рівність? Га, кажут другі, була би, як би то всі впоминали ся за правдов: ци Німці, ци Поляки, ци Руснаки; коли бо то люди не дуже до того берут ся!“ Я кажу: А от у нас люди сьпівають уже таку сьпіванку:

Ци Полякі, ци Руснаки —
Будьмо собі всі однакі,
Руки собі подаваймо,
За правду ся впоминаймо!

Ой ми люди лишень дбаймо,
Всі однаку раду маймо,
Як однака рада буде!
То ся правда роздобуде.

Де ся керниця копає.
То там нора прибуває ;
Тьижче лиш їй викопати —
Тьижко воду вичіпати.

Бо як воду вибирают,
То все нори прибувають,
Прибувають що раз більше, —
Людем воду брати ліпше.

Ой ми усі лишень дбаймо,
На сес приклад уважаймо :
Як ті нори прибувають
Так ся люди порівнають...

Видите, видите, кажут арештантки, — оно до правди мусит дійти, хоть ми того не дочекаємо, то дочекают наші діти, та й паньскі.

А Господи, Господи, каже одна, — дай тої правди на сьвітї, тай урядникам розум, бо вни хоть учені, то лиш поверховно, а родимого розуму не мают в своїх головах.

А так, похопила друга, — они як би мали розум в своїх головах, то би добре розбирали, за що карати людий, за що нї, — а то вни своїх розумів не мают, лиш вибирают розум з тих параграфів.... Усі арештантки говорили де про що, лиш одна тихо сиділа, так як тоті сьвяті боги, що повироблювані з дерева.

Чи вна не розуміє жадної мови? питаю ся арештанток.

Та де, кажут, она розуміє, але она бідна так думає, бо має сидіти 10 рік в кременалі.

А за щож? питаю ся. От, кажут, она шла зимі на колію з маленьков дитинов, тай колію

втратила, і пустила ся іти пішки, бо то не було дуже далеко. Вна ішла і та дитина замерзла їй на руках. Глипнула вона — а то дитині вигнало очи на верха, тай дуже блища ся, і губки віддуло — цецкове молоко замерзло на губах... вона напудила ся тай кинула дитину... Ну, потому найшли, і єї арештували, а в арешті одна порадила єї, аби вона казала у суді, що була п'яна тай ту дитину задушила і кинула. Вона дурна послухала і так сказала; — тепер за ту дитину має 12 років. Гай, гай, сарачі, думаю собі, — який то суд розважний!... А щож то буде робити дома без мами маленька дитина, що лиш пів-третья року? — Видите, кажут арештантки — чиж не мстити ся на урядниках? — Ах, мстити ся, мстити! скрикнула одна, і стала приказувати:

Бодай пани-урядники сего дочекали,
Щоби они в крeміналі саламаху заїдали!

Друга:

Бодай пани, Господочку, сего дочекали,
Щоби они в крeміналі на подушках спали!

Трета:

Як они не дочекают, дочекают діти,
І за своїх сих злих батьків то будут терпіти.

Четверта:

Ой треба, щоби терпіли, треба, щоби знали,
Як то над бідними людьми батьки старшували...

Далі посідали тихо і задумали ся, потому кажут: — Господи, Господи, як то гірко сидіти: днина роком стає! От, — кажут мені, — вам добре, що хоть щось списуєте, то все день бор-

ше зийде... — А як, кажу, не стане писаня, то що буду робити? — Ну, кажут, будете так сумно сидіти, як ми! — Що то ви таке списуєте? питає ся одна. — От, кажу, списую усяке.

— А ну-ко прочитайте нам!

Сіла я mezi них, тай читаю :

От, як за правду карают, що будім робити?
Треба се всім нотувати, тай сі боронити...
Бо як оден боронит ся, то не є у силі —
А всеж такі єго думки усім людем милі.
Так не оден, котрий добрий за правду вмирає
Бо то правду по всім сьвітї уряд закриває...
Бог нам усім неборонит правду відкривати
Ми сі навіть сподіємо самі ратувати!...
Котрі люди лиш розумні, най правду нотують,
Поків правду по всім сьвітї люди не почують.
Як усї люди почують, до серця їм дійде —
Тогди певно усе панство то за людьми піде.
Хоть то панство з неохотов буде поступати,
Бо вно уже навчило ся лише панувати.
Лиш ми на то не вважаймо, вчім панів робити,
Тогди панам за роботу будемо платити...
Хоть то пани й тепер кажут, що они працюють,
Якаж тото та їх праця? Що людий рабують?
Або пани ще й так кажут, що ся на то вчили,
Щоби людий обдирали, самі добре жили.
Не штука люд обдирати, самим добре жити —
Лиш штука то відгадати: людем помагати!
Як то оден відгадає другим правду каже —
Того злий люд і весь уряд у кайдали вяже,
Того злий люд і весь уряд в арешт замикає,
Лиш другий то все нотує, — а уряд не знає...

Бо, що уряд замикає, робит собі гірше —
Бо кров в жилах застукає, нотує ся більше.
Нотує ся, нотує ся, й міся нотувати —
А на решті, то й буде сі арешт розбивати!
Бо тот арешт не придалий для усеґо сьвіта,
У нїм люди лиш марнуют свої довгі літа...
Ви, дївчата й молодиці, до мужчин мішайтесь,
Котрі мете правду знати, другим вповідайте.
Як дївчата й молодиці будуть сі мішати,
Тогди правду по всім сьвіті борше будут знати
Як же правду всі пізнають, трудно їй закрити,
Самі пани тогди скажут: „що будем робити?“
Урядники самі скажут, будут жалували,
Що вни людем на всім сьвіті правду закривали...

Я скінчила, тай кажу, що то в нас розказував
один старший чоловік, Федорчук: — Знав я, каже,
панка дуже доброго, — давненько се було, — і він
не хотїв за злими тягнути, упоминав ся за людьми,
а злі пани замучили его. Я, каже, видїв на свої
очи, як его вковали і брали до кремїналу. Він нічо
не говорив до панів, лиш обернув ся до людий
і каже: „люди, не дивуйте ся, що мене берут до
кремїналу, — моїх пару слів не вдало ся цїсареві,
і за то мушу вмирати!“ І повезли его. „Господи,
каже Федорчук, як собі нагадаю того пана, то й те-
пер мені банно за ним!...“ Ба й це напротив того
зложена сьпіванка...

„Іду я якось до Кутів із однов куцьков жінков.

— Господи, господи, каже вна, що то тепер
за рабунок на сьвіті! Тогди, коли я продавала
в Косові цибулі, то приходит до мене поліциян
і бере від мене два вінки цибуль. Я питаю его, що

то за рабунок, а він каже: то належитсї до уряду, якесь мито!“ Узвив тоті цибулі тай забрав сї!

Учула тото якась друга жінка, що йшла побіч нас по другім боці дороги і каже:

— Так людем треба, бо дурні! Якби люди розумні, тоби не дали сї рабувати, бо як урьид обрабує без данї рації (ні за що — про що), то люди повинні зійти сї і казати: „верніт нам то шосте взыли“, а не хотїли би вернути, то люди аби і їх зрабували...

— Га, каже жінка, коли то люди купи не держі сї; як то кажут: один до ліса, другий до біса...

— Якже нарід не дурний! каже та, що йшла побіч нас. Коли бо він дає всюда, тай навіть не поміркує, ци того конче треба? А от, наприклад, дают парастаси й сороковусти ніби то вмерлим, а попи вмерлим не передают, лиш самі поїдают все тото. А люди тьигнутсї з остатного, наприклад на сьвічки до церкви, а не міркуют собі, що якби бог хотїв сьвітла, тоби у кожде сьвято і в недїлю було темно, не сьвітилоби сонце... А попи забирают з церквїв сьвітло і в карти грают при тих сьвічках, а воскові стопнюют і продают віск жидам — гандїль проваді... А подумаймо собі ще, кїлько то є по церквах опаратів — а за тоті гроші волїлиби люди покупувати собі добрі книжки, але не церковні біблії: мій чоловік каже, що вни написані не порозумному...”

„Гей, гадаю собі, а це відки взяла ся така бунтівничка?”

„Ідучи з Кутів, я здибала ся з однов знайо-мов Рознівськов бабов.

— А господи, господи, каже вна, як то гірко бідним людям на сьвітї жити. Каже: тепер добре попам та дьикам, та жидам та панам... От у нас дьик Стеткевич такий лихий, як чорт. А ще обидва з попом (Заревич) придалисї однакї... Так людьми комендерують, що зрештов вже і сам бог так не комендерує, як уни два. То, каже, як люди робя весіле, го молоді мусї робити попови цілий тиждень за дурно і дьикови робї. Теперже, як ідут молоді на протокул до попа, то мусї нести попови шкльинку горівки, два хліби або колачі, теперже від молодого ринський і когута збо курку тай гуску соли, від молодой также ринський і перемїтку, тай курку — а дякови окреме. А за слюб платьн декотрі 8 р. або 12 і більше, а в бідного бере 6 р.

— О, каже жінка, з людий бідних жиют і вваги жандої не мают на людий. От, каже, у нашого попа Заревичі служив чоловік старий ніби був за найстаршого слугу. Був він зо 4 роки у попа а на 5 року мав відходити. Попови жьиль відай було давати гроші за ті 4 роки, а він щоне-що робити, вігадав, що старий слуга понадбрав з кождой кошницї кукурудзів і, як учепив сї бідного чоловіка, як го став бити та ногами місити, то так го мощно побив, що тот чоловік уже не вставав на свої ноги, але другї люди занесли чоловіка на пів мергвого до дому і піп єму не заплатив... А дьик у нас великий пан: попа не боїт сї, бо й він ученїй (і кажуть навіть, що піп чогось боїт сї єго, бо щось на него знає недоброго), і держить собі піддвичого, сам не хоче ренетувати по церквах, бо знає, що то не велике

благодарство груди собі псувати. А такий не добрий, як і піп. То був у того Стеткевича оден піддъичий і єму було дуже зле, бо с-чьиста (часто) бив го і піп і дьик і тот піддъичий якось утік від дьика, а дьик пустив ся за ним навздогінь, бо знав, котров дорогов піде до свого села. Піддъичий, як уздрів, що тот біжит за ним, а він забіг до якоїсь хати і борше віліз на під, тай драбину витьиг за собов. А дьик видїв, куди він забіг, прибігає до тої хати тай такого крику наробив.

— Де сте, каже, сховали парубка? Тоті присьгают сї, що не видїли, а він фурт кричит :

— Я, каже, добре видїв, що він тут зайшов.

— Ну, то шукайте, кажут люди...

„Він як пустив сї шукати, тай найшов : набив го добре, набив і обдер до гола, тай лишив на поду, а бідний парубчина мусїв сидїти до ночи, бо встидав сї голий їти до дому. А одного чоловіка убив і була комісія, але гроші очи заткали... От, кажут декотрі, аби й попів подавати, як зле робї з людьми — а то не добре, бо піп заткає очи грїшми, а з людий ще гірше дре, бо хоче, аби єму поповнили всї ті гроші, що він відав. От, каже баба, коби то люди були такі розумні, аби любили сї і міркували сї, то би не треба й нікого подавати до суду, тогди найби попи подавали людий, що не хочут їм давати того, що вий хочут — за дурнісько. От у нас, у Рознові, ходит піп з водов сьвіченев і кропне суда-не-туда, тай за то мусї люди давати по пів делеткі (чверткі) кукурудзїв, або якого иншого збіжі і по кілька повісем. А котрі бідні, то даюг по чверть делеткі і по двоє повісем, а котрі є такі, що не маюг

ніц, то піп запише і потому ідут відробювати... Ну, не дурніж то люди, що дают сї так здирати?! То ніби щось значит, як піп кропне мачков по хатї раз, два.

От, каже, нашему попови помагают другї попи, бо він на штири парафїї. То пішов піп зза ріки з водов по хатах, називає сї Сїнгалевич; єго брат десь на Маскалівці за попа — тай в одній хатї насипала жінка борщу у миску чоловікови, а чоловік глип у вікно, аж іде піп з водов, а він лишив борщ і сховав сї, бо він був у чорній сорочці тай подертїй... Піп увійшов до хати, подивив сї, що має з собов мало води, а він борше умочив мачку у тот борщ і вихляпав увесь борщ по стїнах! Ну: тай за то дай попови збіжі і повісма?!“

Як я того прочитала, а арештантки зачали ся реготати... Читаю далї:

„Приходя раз до нас люди з роботов і щось ми зговорили ся за попів...“

— У нас, у Цїбронї, каже оден чоловік, вігадали попи туманство таке, що як умер хто, то аби робили парастаси і клали на стів, а під стів аби зарізали барана і здоймили шкіру з него та набили сїна в ту шкіру, а поверх шкіри аби замотали кішки і клали під стів, бо так кажут, бог приказав. А люди в нас гадают, так ще й доси; а попи шкіри забирают і продают та гроші збивают. А то, знаєте, аби людем закрутити розум, то кажут крутити кішки по шкірі баранїчїй...“

— То поків людий не зідрут — до сорочкі, дотів люди не будут розумні“, каже другий. От,

каже, у нас, у Космачи умерла в одного жінка ; він коштував сі на погріб доста ; незадовго умерла дитина — він коштував сі ; далі вмерло двоє разом — чоловік знов коштував сі. Доста попови відав гроший, а всі були жичені. Аж як умерла послідна дитина. — чоловікови уже ніхто не хотів пожичити гроший. Чоловік тогди каже : „уже я тепер не хочу видіти попа у хаті — буду ховати без попа !...“ Зібралісі люди ховати без попа, — а він приходит сам, хоть го ніхто не просив : зачинає галикати та кадилом кадити... Узьили мерцьи у трунву, а піп став казані казати, каже : видите, люди, сес газда уже кілька погребів робив, а все так, як Бог приказав, — а я, каже піп, сподіваю сі, що й цій дитині не пожалує, аби заплатити погріб по божому, так, як тим!“ А чоловік тогди до попа, каже : „а бодай ти не дочекав більше людий ховати, ти дерилице якись! Ти ще видиш сорочку на мені та таке казані умієш казати, що так Бог приказав, аби й остатну сорочку здирати, га? А ци я тебе просив, ци що ти собі гадась?! Кажу вам, люди, сокотіт сі, обходіт попів подалеку, бо от я тепер мушу уступати з ґрунту через наради!“ Видите, аж тогди до розуму прийшов, як дійшло до сорочки.

— Я знаю, каже третий, що дьики розумніщі від попів. Попи берут сі дуже побожні, а з людьми не полюцгі сі обході, а дьики хоть тьгнут за попами, то лиш за-длі балабухів, що дают люди. От оден дьик уповідав міні, що він сьпівав у церкові, а люди понаносили богато колачів та булок, а він вдивив сі на тото, тай що мав казати : Господи помилуй, а він сказав : „балабухі мої, балабу-

хі!" Піп, як учув, що дьик замилив сї, а він закликав дьика борше д собі, тай каже: „бісї Бога, не милисї з сьпіванїм, бо як люди покміті, то не мут нести парастаси, тай ми тогди не будемо ба-лабухі заїдали“.

Куда лстите, чорні птахи? Чи на наш нещасний край, на наш голодний народ? — Чи мало ми маємо таких як ви? Чи жаль вам може і сеї трішки „свобідної думки“, що злізли у душах наших селян радикали? — А ви ненаситні хотіли-бисьге таки з чобітьми ускочити у народну душу, хотіли-бисьге всьо загарбати в свої пазурі?! Не досить-же вам читалень „Просьвіти“, „Єдностий“, та „Соколіїв“, ви ще хотіли-би і Січи взяти під себе?

Тюг-га! Проч нам із дороги!

Ярослав Марченко.

На Тарасовій могилі*).

Сценічний прольог.

Оркестр грає вступ до Лисенкової кантати: „Бють пороги“. Занавіс звільна підносить ся. Видно: вечір над степом. За Дніпром сідає сонце. На право сцени Тарасова могила. До ньої веде з лівого боку добре виоптана стежка. Коротка павза. Потім звільна висуваєть ся двоє людий: гість, що йде відвідати Тарасову могилу, мущина трицятилітній і сільський хлопчина. Ступають звільна, ледви помітно і стають кілька кроків перед могилою.

Хлопець. Ось вам, пане, Тарасова могила!

Гість (*знімаючи капелюх*).

Честь і слава во віки і віки!

(*до хлопця*).

А чи знаєш, дитинонько мила,
Хто то був, той Тарас боговитий?
Чи лицар то був, слави неситий,
Що мечами гонив душі з тіла,
Аж кервою багрили ся ріки,
Аж земля стогнала і тремтіла?
Чи народу то був оборонця
З тих, що в небо долоні здіймали
І як птахи летіли до сонця,
А на крові в могилу лягали?
Чи богам був, чи нам, грішним, ровесняк.

*) Печатано перший раз в Кракові 1915 р.

Хлопець. Був местник,

Характерник і чудесник.
Так найстарші повідають
В селі люди, а вони багато знають,
Що було і що знов буде.
То він, кажуть, мав способи
Від усякої хороби,
І таке знав, кажуть, слово,
Що вмерлих будив на ново
До життя — а хлопські болі
Відчував, неначе свої.
Тому, кажуть, йшло до нього
З всіх усюдів люда много.
А він кождому дав раду,
Як не поміч, то розраду,
Як не силу, то надію,
Наче дощик в суховію,
Наче зорю в нічку темну,
Поміч подавав їм певну.
Жив у хаті, не в палаті,
І убогі, не багаті,
Були йому рідні братя.
Раз, говорять, покрийому,
Він дібрав ся аж до трону.
І промовив там так сьміло,
Що аж мури затремтіли,
А найвисші генерали,
Що від золота сіяли,
Як небіщики збіліли...
І за те ворожі сили
Зрадою його убили,
На могилі поховали,
Хрест желізний положили.
Ще й решіткою скували.
Але, скажу вам до уха,
Що то всьо пуста робота,
Бо він там лежить і слуха,
В ночі тихі, в ранки ясні,
Як ми терпимо нещасні,

І які нам кривди творять,
І як ми мремо від горя.
Аж колись прийде година,
Що зніметь ся домовина,
І розкриеть ся могила,
І з могили встане сила.
Встане сила, збудить волю,
Що дримає в чистім полю...
А тоді Дніпром у море,
Понесеть ся наше горе...
Люди так старі говорять...

Гість. А ти віриш ?

Хлопець. Вірю, пане.

Колиж ви не ймете віри,
То заждіть аж північ стане,
Аж здрігнеть ся степ розлогий,
Аж заграють звуком ліри
Всі шляхи і всі дороги,
Всі хрести і всі могили,
Всьо тото, що пережили.
Тількиж, бережіть ся пане !
Бо вам волос дубом стане,
Бо вам серце спопеліє,
Бо вам сьвіт цілий змаліс —
То така велика пісня...
Прощавайте ! *(відходить)*.

Гість. Йди здоровий ! *(До себе)*.

І рости в своїй дитячій вірі,
Поки хвиля не прийде обнови,
Пок життя не покладеш в офірі. *(Задумано)*

О, якийже, хлопче, я нужденний,
І який марний супроти тебе.
По землі тиняв ся і по небі,
І зійшов усі гадок дороги,
І стаю ту нині так убогий,
Як сліпець, що ходить по пустині
І в каміння просить милостині... *(Сідає)*.

Мисли мої, у важкій мандрівці.
Крізь народне терня і болото.
Утомились, як у горах вівці,
І безрадні стали і трівожні,
І відпала їх давна охота
На шляхи пускатись бездорожні
И небезпечні... (*Зітхаючи*).

А тимчасом тихо
До душі скрадась отупіння,
І захиткує, вговорює сумління,
Що зносити лихо і варварство,
Покорятись перед властю бука,
То не сором є — тільки лицарство,
Не упадок — лиш найвища наука.
Бо, мовляв, лиш праця безутомна,
Хоть в недоброго, чужого пана
Дасть нам хліба кусник, ложку страви —
А борба то — штука карколомна,
А свобода — опириця п'яна,
Що крізь смерть провадить нас до слави! (*Встає*).

І чи правда се? Правда? — питаю
В тебе віщий, безсмертний, пророче!
Осіни мої незрячі очи,
Най в темряві довше не блукаю!
Лиш відважний і певний і смілий
Рідний нарід проваджу до ціли.
Щоб колись, як прийде хвиля суду,
На мій гріб не кидали болотом,
Щоб я був не фарисеем люду,
Лиш його правдивим патріотом...

(Останній промінь сонця гасне. Робить ся темно. Від Дніпра зриваєть ся вітер, дерева біля Тарасової могили починають грізно шуміти. Зза могили висуваєть ся постать старезного козака-бандуриста, як привид. Вдивляєть ся в прихожого, аж той голову опускає і говорить до нього ввічливо, ввічливо, ввічливо).

Бандурист. Українским патріотом бути,
Не значить се — під стрілою хати,

Як ніхто не буде того чути
Українську пісоньку співати.
Не значить се — чванити ся в роді
Кровю Гонтів, або Дорошенків,
А синів плекати на Шельменків,
На хабуз в народнім огороді,
На запроданців, на зрадників, на Юдів,
На гидких в ордерах страхопудів!
Сором, сором, безпримірний сором,
Перед світом, перед власним людом,
Що зберіг ся справді дивним чудом,
Незіснутим, божим первотвором.
Чи на тоє прадіди козацькі
Кров свою, як воду проливали?
Чи на тоє предки гайдамацькі
Під ножами катюгів конали?
Чи на тоє, ті степи безмежні,
Як поля пекольні, безбережні,
Перейшли такі надлюдські болі,
Щоб Москві вродити бараболі,
І бурак, поживний корм для скотів,
І таких нужденних патріотів
На хосен і втіху для Москви,
Як ви?!

Таж дивіть! дивіть ся, онде діти
Не хотіли мовою чужою
Отченаш до Бога жибоніти,
Хоть їх били й страшили тюрмою!
А виж прецінь мужі а не діти,
Кулаки у вас з желіза, ваші плечі
Здоровенні, дужі, молодечі!
Тільки серця треба розігріти,
Тільки душі треба розпалити,
Щоб почали жити і любити,
Не дрімати, не спати, не гнити!
Схаменіть ся!

Трійцять міліонів,
А нічо не видно, крім проклонів,
Крім невпинних нарікань на долю.

На біду безвихідну неволю.
Киньте сльози, беріть ся до діла,
Бо пора зближаєть ся рішуча,
Чорна хмара на півночи сіла.

(На сцені робить ся цілком темно).

Небувала зближаєть ся туча,
Блискавки палають, грім грюхоче,
Стугонять проклонами могили...
Протирай чимскорше сонні очі!
Ту не сліз потреба, тільки сили,
Треба віри в себе, а не в чуда,
Перше чудо — серце в груди,
Друге чудо — будьте люди,
Третє чудо — люд най буде
В купі з вами — ви із людом!
Не на слові — а на ділі,
Не в книжках і не в газетах,
Не при чарці, на весіллі,
Лиш в тюрмі і на багнетах;
Серце з серцем, грудь при груди,
Все і всюди! Все і всюди!

(подаєть ся і криєть ся за могилу. Звідтам як відгомін,
чути його слова):

Все — і -- всюди!

(Занавіс серед темряви паде).

 Кождий, що не хоче жити в попівській
темряві — най прочитає собі книжочку Дра Т.
Бартошека: „Новітна суспільність і церква“. —
Коштує 60 сотиків. Висилає: книгарня Науко-
вого Товариства ім. Шевченка у Львові ринок 10.

Л. Галін.

Проповідь.

(З газети „Громадский Голос“.)

Жнива вже кінчили ся; почала ся возовниця. На полі ще стояли копи, але вже багато хліба звезли. Скрізь жовтіла стерня і тільки ярина то тут, то там здіймала ся ще вгору колосом, та кріслата материнка між панськими буряками красувала ся наче той молодий ріденький ліс з ялинки. Був погожий ясний ранок; сонце підбило ся вже височенько, а на полі і на дорозі не було ще того жвавого руху, що буває звичайно в возовицю: не скрипіли вози з снопами, не гукали на волів погоничі.

Череда вже перейшла на толоку. В тихім повітрі мірно розносив ся гучний дзвін. — На цвинтарі під дзвіницею сидів скулившись паламар і що хвилини сїпав за мотузок. Він ждав, поки дяк прийде від попа і скаже, що „вони вже встають“, але він добре знав, що се ще не скоро буде, бо з вартівні чув, коли учора від

попа лихвар Панас Крутій вертав ся.

Згадав паламар про Панаса, тай щось в ньому наче закипіло в середині. Деж то клятий отой Панас Крутій так йому в печінки в'ївся. Вже зо три роки, як позичив був у Крутія пять золотих, вже

давно їх і віддав, і відробив скільки за процент — то вже і не пригадаєш, а той ще йому допікає : „Не віддав, каже проценту, ще маєш два дні на буряки стати“, — наче-б він і справді йому корця пшениці не дав, трьох косарів на поставив, пяти фір гною не вивіз, шести кіп не звіз... Паламар аж сплюнув і процідивши крізь зуби : — Щезни, пропади, сатано ! — задзвонив трохи помаліще, бо під думку про Панаса почав так за мотузок сіпати, наче на „гвалт“ дзвонить.

Піп справді в той час хропів ще на всю хату. Космата, довга, густа, чорна грива його лізла йому на лице, в очі і до рот разом з мухами, що наче той рій крутили ся коло його гладкого, червоного лица. Піп деколи сопів, плямкав губами і спав дуже смачно. Попадя вже в третє підійшла до ліжка, рішучо здерла з попа тоненьке ряденце і заверещала з серцем :

— Вставай бо, пянице непросипуший. Годї до полудня висипляти ся. Он людей вже повна церква, а він тут хропе на всі заставки ! — Повернув ся до стінки лицем, пробурмотів якусь лайку і почав свистіти носом. Попадя заверещала знову :

— Вставай, волоцюго, пянице. Доки будеш валяти ся, як свиня ! — і схопила попа за ногу ; той хвицнув ногою так, що попадя мало не перекинулась : схопилась за груди та й заголосила : — Щоб тобі такий вік був ! щоб ти до вечера не дочекав : щоб тобі така колька в бік, як ти се мене вдарив ! — На очах у неї стояли сльози. Далі прожогом кинула ся в кухню, схопила горщик з водою, прибігла назад і хлюпнула попови на голову раз, розмахнула ся вдруге, коли піп на ліжку ско-

чив як опарений; попада перелякала ся, горщик в неї вирвав ся з рук і полетів на попа, попада кинула ся на втеки за двері і двері на защіпку. Піп як скажений скочив з ліжка до дверей, хотів їх виважити, але воював не довго, бо побачив, що і справді дуже пізно. З перини на підлогу дзюркотіла вода. З під ліжка вже текла річка. Піп схопив горщик, тріснув ним об двері так, що той розсипав ся на дрібні кавалки; скинув з себе мокре шматя, надягнув на голе тіло штани і підрысника, взув ся в чоботи, витер лице трохи, взяв був гребінець, запустив в гриву, але скривив ся, кинув гребінь і крикнув: — Відчиняй! до церкви іду!

Минула утренья; давно йшла служба, паламар віддзвонив вже і на вірую, коли в церкву війшов прилизаний, обстрижений Панас Крутій. Йому було років зі сорок. Одягнений був по панському і на товсім череві лежав мідний, золочений ланцушок від годинника. Він впрів і на червонім його лиці виступив піт. Він сопів як ковальський міх. Люди зачувши те сопінне, розступали ся, штовхали оден другого і давали дорогу. Панас пройшов аж на самий перед, перейшов до вїйта, взяв чотири товсті свічки і пішов наліплювати їх сам до ставників перед образами... Підійшов до попаді, поздоровив її з неділею, потряс за руку — вона йому любенько всьміхнула ся, запросила на чай по сдужбі і почала скоро, скоренько хрестити ся і богомільно позирати на сьвяту Варвару, бо і сама Варварою звала ся. Панас став так само скоро хрестити ся, і ще гірше засопів.

Служба вже скінчила ся, але народ не виходив, бо піп не виніс ще хреста, де хто відкашлю-

вав, вїйт гасив сьвїчки ; Панас почав щось шептати попадї... Паламар перенїс з крилоса високий вузенький, затягнений червоною скатертию, столик і поставив його перед царськими вратами з яких вже виступав піп. В руках у попа була величезна книжка ; він розгорнув її, поставив на столик і сам спер ся на нього, лицем до людей. Люди заметушили ся трохи і підступили ближше до попа. Підійшов і Панас з попадею. Піп відкашельнув, підніс руки до чола, щоб перехрестити ся, звів до гори очи тай спинив єя. Йому в очи прямо сияло сонце ; в носї у нього засвербіло, закрутило і він пчихнув на всю церкву, заляпавши слиною усю книжку ; відступив трохи, грізно озирнув ся, побачив паламара і гукнув на нього :

— Возьми стїлець звідси, хамло необразоване, не бачиш, що панотцєви від сонця в носї крутить! Не міг вибрати кращого місця! Перестав он туди, в тїнь!

Паламар переставив. Піп знову підійшов до столика, і мовчки тикнув пальцем на книжку, паламар теж мовчки витер рукавом чистої сорочки заляпану книжку...

— Во імя отця і сина, і духа святого! — перехрестив ся піп, за ним і люде замахали руками. — Брати возлюблені! Ви напевне чули вже, бож і я від вас таки чув, що на Подїлю мужики проти папів бунтували ся... Ти чого смаркачу, наперед вискочив, коло їмостї треш ся, ще спідницю замастиш ...ач його! — Невеличкий хлопчик сховав ся за людей. — Так ви чули про се; але до мене вже дійшла чутка, що і ви тут починаєте базікати, ніби у вас землі мало, що вас пани граблять, а вчо-

бути. Коли хто родить ся царем то мусить винести на сю гору золотого хреста, бо гора ся — се життя; і хто хреста свого донесе аж сюди, то в рай попаде; царські і духовенство несуть дуже важкий хрест — срібний, пани дідичі — мідний, купці — кам'яний, а ви прості робітники — найлекший і найменший — деревляний“. Зрадів тоді чоловік дуже і почав дякувати старцеві, що розкрив йому очи. Зник старець, а чоловік прокинув ся, пішов до дому і всім по дорозі розказував про чудо, якого Бог сподобив.

Люди уважно слухали і розмірковували, до чого то воно йде. Дехто з розумнійших вже і догадав ся, що се піп гне на те, що буцім то йому та Панасови тяжше на сьвітї живеть ся, ніж їм, та хоч і догадували ся і ясно бачили всю неправду попа, та не сьміли в очи йому сказати, що він бреше і дурить їх. Де-хто навіть дивувався, чого піп сон того бідлаха чудом називає. Чи ж мало чого чоловікови у сні плететь ся? Та так з сих людей ніхто і не спитав про се попа, бо ж піп їм наказував, що тільки він один має право говорити в церкві і ніхто не сьміє йому перебивати.

Були і інші. Кого вже дуже придушило життя та важка безперестанна праця, той слухав попа слово за словом, не розумів куди саме гне піп, а тільки чув у попа слова: „бідний чоловік, голодні діти, тяжка праця, хрести золоті та срібні, старець сивий та рай красний“ і їм здавало ся, що піп про них бідних говорить, бо ж і вони так безперестанку працюють з жінками своїми, так голодують і мерзнуть з дітьми, як той бідлаха, і туманить ся у них голова від слова того „рай“. Їм так хотіло

ся того безжурного щастя хоч раз на віку зазнати, коли не тут, на землі, то хоч би десь там, на небі і вони тяжко зітхали, бо ж пам'ятали, що він розказував їм не раз вже, як то трудно бідному чоловікови у той рай попасти. Таж-то треба товсті свічки св'ятим ставити, на молебінь що-неділі давати, за умерших наймати, на церкву грошей не жалувати... І вони тяжко каяли ся тепер, що нічого того не робили, бо не мали за що і обіцяли Богови що от тепер звезуть, вимолотять, продадуть трохи, то вже і на церкву дадуть, і... а і не бачили сліпі того, що всі вони до одного, — грішники великі — як тріски худі; та тільки і праведників на їх думку у церкві було, що череватий піп, який так красно иншим разом їм про рай на тім св'іті розказував, а сам за їх гроші на с'ім св'іті жирував, розкошував, та ще товстійший Панас, бо хоч і всі знали, що людську кров він пив, та за те ж які товсті свічки Богови ставив!

Піп усьміхнув ся лукаво і почав далі:

— Розгляньмо-ж і ми братіє, добре ту милость і чудо, яке Бог сподобив зобачити грішного чоловіка, щоб і нам не впасти в гріх тяжкий, як той чоловік. Він почав нарікати на свою долю, а далі і на Бога; от так і ви тепер нарікаєте на вашу долю, а того і не знаєте, що ваша доля найкраща! — Гляньте ви справді на царя і жите його і порівняйте зі своїм. Кождий з вас тільки і знає, що самого себе, а цари-ж то про кожного з вас треба знати: треба знати, на кого який податок накласти, кого в рекрути взяти; скільки указів підписати, як других царів в своїм царстві приймати; треба-ж і самому до них поїхати!... Та що

і казати! Велика праця! І на поміч цареві Бог дав міністрів, які йому в сім ділі помагають: один міністер податки накладає, другий доглядає, щоб мужики їх добре сплачували — ну, кождий своє діло знає; або ми, духовні пастирі ваші! Ми-ж мусимо пильнувати душі ваші, щоб ви не пропали, не пішли на вічну погибіль дияволови. Бо-ж ви темні, неосвічені, як та скотина. Ідете, куда вас злий чоловік тягне. Он вам у паскудній книжці напишуть, що єгомость вас обдирає, що з вас дуже великі податки здирають, що у вас дітей відбирають, женуть в рекрути в найкращу пору їх житя, коли вони справді могли-б помогти вам; там дитина ваша розволочить ся і вертаєть ся до вас пняниця і ледащо, що і не пізнає батько рідний. О!... Таке вам наплещуть в отих книжочках, а ви і повірите зараз, та ще підете, як на Поділію може штрайкувати. Ідїть, ідїть, спробуйте! Зараз вам сюди війська наженуть, перестріляють трохи, гарненько по криміналах позамикають кожного, що і за рік не вийде. Та ще новий податок наложать. Бо цар милостивий і справедливий! Він же знає, що і панови жити з чогось треба. Ну, як би ви отсе взяли були та на жнива не вийшли і не вижали хліба панови Атаназієви Крутієвському, як у тих книжочках радять вам — пропав би хліб, бо-ж пан Атаназій Крутієвський не підуть самі жати; тай що — лишати ся їм без хліба, га?...

— Або от подивіть ся тепер пан Атаназій Крутієвський змінили вже давно деревляний свій хрест на камяний, — купецький. Хиба легче їм від того стало? Перше вони лиш про себе дбали, а тоді стали про всіх вас турбувати ся. Кождий з вас

їм щось винен, а у вас, як у собаки з зубів видерти трудно. Знаю я вас добре! Он, Трохиме слухай но! Коли ти мені віддаш тих чотири золоті? Хиба-ж я з тебе шкіру дер — скажи ти сам. Твій же батько на ціле село перший газда був, то хиба-ж не варт за похорон його і 50 золотих було дати?! А я-ж з тебе лиш 45 мав взяти! А ти, Степане, чого там за другого ховаєш ся, чому вчора на возовицю не виїхав, га?! Своя робота, своя робота! От хам, а у єгомостя наче нема роботи! Хто-ж її зробити має? А ти, велика богомільнице, Гапко, що гак очи зводиш на небо -- ач, яка сьвята та божа! а як їмость на жнива кличуть — то її наче і нема... Всі ви гарні — п'яниці, злодюги, розбишаки. Украсти що-небудь -- то на се найдеть ся багато. Позавчора такий мотузок у мене від керниці вкрали! щоб ви на ньому вивішали ся, гадя прокляте! . . .

Піп спипив ся, сплюнув на сторону і мовив далі:

— А тепер, з ласки Божої, Атаназій Крутісвський беруть ще важчий хрест на себе — хрест дідича. Подумайте тільки, скільки то треба поклопотати ся, щоб хліб той зібрати! се-ж не те, що вийшов там, як у вас на моргу хіп сюди серпом, хіп туди — та й вижав — тут пів тисячі моргів! А зібрав та звів, то-ж ще продати треба, а бураки!.. та що і казати. Пів тисячі моргів — не те, що морга-дві — страшний клопіт!

— Пів тисячі моргів! От кого Бог поістині за праведне жите ще тут на землі взискав милостію своєю! Ви всі памятаєте, як Атаназій Крутісвський вернули ся з війська без гроша за душею! І задрісно вам стає, що так пощастило

чоловікови. А ви краще розміркуйте, за що Бог нагородив так Атаназія Крутієвського, як вони придбали те добро, що тепер мають?...

Панас трохи зблід на лиці, піт на ньому виступив ще сильнійше, він навіть сопіти перестав і не міг відірвати очей від попа. Люди, зачувши остатні слова попові, якось заворушились всі разом і підступились ще ближче: видко було що піп

їх за живе зачепив: Знали вони всі, як нажив своє багатство Панас, — кожний на собі знав. Не було жадного чоловіка на селі, щоб Панас на ній своїх пазурів не попробував. Тай тепер вони мало що

не всі у нього як в павутині. Все село на нього одного працює гірко, як за панщини! А спитав би хто, за що? — ніхто не скаже. У паламара і ще де в кого губи затрусили ся і кулаки заціпили ся. Але всі тепер не на Панаса, а на попа дивили ся. Та піп якось нічого того не помітив і тягнув далі:

— От ви зараз би і крикнули, як і в тих па-
скудних книжечках понаписувано: награвив!

Та кричати то не штука! Ти лучше скажи, де, коли, у кого він гравив?... От тож то й ба! Ніхто нічого й не скаже, бо пан Атаназій Крутієвський все по закону роблять. Законом дозволено гроші позичати і проценти за них брати; законом дозволено робітників наймати, а що пан Атаназій наймають не тоді, коли їм приспіє, а ще з зими на літо — то хтож тут винен? Не позичай гроший, не лїнуй ся, не пияч, моли ся Богу, давай на церкву, не їж в ніст скоромного....

Піп смачно облизав губи, повів очима по церкві: скрізь худі, зморені обличчя, — усміхнув ся і промовив:

— Ну, та що до посту, то ви, здасть ся, не грішите ... і спинив ся: він аж тепер спостеріг, що в багатьох очах, що так пильно дивили ся на нього, сьвітили ся якісь хижі вогники. Він не міг зрозуміти, що то саме таке, але почув якийсь несьвідомий, страх перед своїми покірними вівцями, як він звичайно любив називати їх. Йому видало ся, що тепер не така хвилина, щоб можна було безкарно глузувати і насміхати ся над тими людьми, бо в очах їх ясно сьвітила ся якась нова думка, якої він досі ніколи не бачив. Сей страх спинив його. Він

забув сам, про що перед тим казав і якимось не своїм голосом почав :

— Сус Христос пострадав на землі і простив своїх ворогів, ото ж і ми мусимо, братіє, прощати наших ворогів. Амінь — і він часто, часто, перекрестив ся.

«Якесь зітхання пронесло ся по церкві і люде теж почали хрестити ся і тільки на блідих та жовтих сухорлявих обличчях людей відбивала ся ще якась внутрішня боротьба, та Панас Крутій весь тряс ся і дуже горячо молив ся.

Піп якимось похапцем зачинив врата і вислав паламара з мілко нарізаною проскурою на талірії. Люде хрестили ся, цілували образи, брали проскуру і помалу виходили з церкви.

З інтерпеляції посла Габермана і товаришів. (Гляди стенографічний протокол 7 засідання XX. сесії Ради Державної з 25. XI. 1909.

„Найбільші вороги людскости то ті, що свідомо єї обдурюють. А такі є попи. Колиби вони вірили у душу і у посмертне жите, то не робилиби вони якраз противности того, що проповідують народови, і вони були би у всім приміром народови.

А тому, що вони сего не роблять, то не заслугоють вони на то, аби їм вірити, але на то, аби ними нарід погорджував“.

Дума про Наума Безумовича.

ВІД ВИДАВЦІВ :

Іван Наумович — се був оден з найвизначніших галицьких москвофілів. Свої твори писав він спершу в чисто народній мові та дуже зрозуміло і з тої причини має він великі заслуги около розбудження просвітного руху межи нашим народом. Остаточно однак заліз він у таке темне кацапство, що всьо спасене для галицької Руси бачив він в Росії і православію. В р. 1882. мав він з цілим рядом визначних москвофілів великий політичний процес у Львові знаний під іменем процес Ольги Грабар і тов. Тоді дістав він кілька місяців вязниці. Якийсь час потім виїхав до Росії і перейшов на православіє. Він однак не дуже одушевляв ся російськими порядками і остаточно в р. 1891. сам собі зробив смерть при помочи отруї.

Сьвітогляд сего народного письменника був попівско-назадницький а головна его заслуга в тім, що розбудив в народі охоту до читаня. Впрочім виступав протів піяньства і заохочував до веденя пасічництва, садівництва і взагалі до ліпшої господарки. Коло року 1886. зачав він народови писати про ріжні духи, пишучі стільці і т. ин., що очевидно народу не просвічало, тільки ширило ще більшу темноту.

Була, кажуть, честь і слава,
Військова, козацка справа,
Що по світі гомоніла,
Гомоніла тай пропала.

Все пропало! З тіла Руси
Облетіли давні шмати, —
Тра нового вже кожуха,
По новому тра ї вбрати.

Все пропало, — а пропале,
Ніщо в пісні й споминати, —
В нас нові тепер герої,
Про нових нам тра й співати.

* * *

Гей засіли депутати
Ген у Відни, пане брате, —
У віденьському райхсраті
Є й рутенські депутати.

Є там славні „батьки Руси“, —
Се нові у нас герої,
Се надія наша, — вни нас
Виведуть з біди старої.

О, вни, брате, нам обчислять
Не лиш тіло, але й духа
Від п'яньства, від лїнивства
І від ґрунту й від кожуха.

Геть обчисять! Будем, брате,
Чисті, вільні, мов сьвятії,
І тоді ажень для Руси
День свободи надоспіє.

О тоді аж увійдемо
Наче Лазар із берлога,
С того падолу податків
І додатків в царство бога.

О, тоді аж станем легкі,
І свобідними устами
Заспіваєм так, що Христе!...
Словом — рай буде між нами.

Лиш заждім! До благодати
Не багато нам хибує,
Решту наші депутати
Незабавком домайструють.

Лиж заждім! А поки ждати
Тої з неба благодати,
Слухаймо, що депутати
Будуть в радї глаголати!

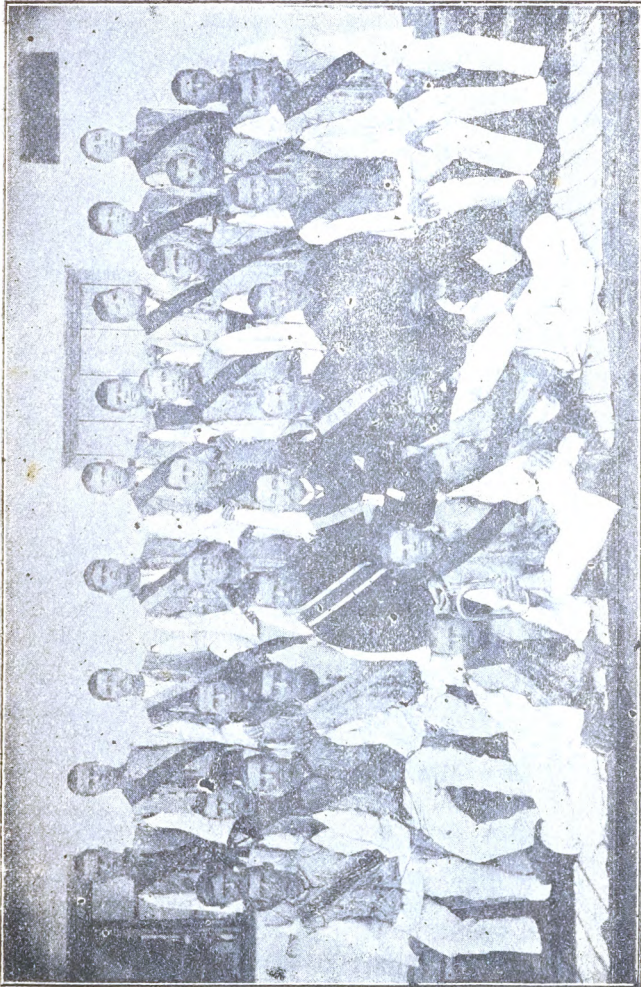
Пан міністер хоче гроший
На казарми, на гармати,
На мундурі, окупації, —
Райхсрат гроший мусить дати.

Пан міністер гречно просить
Гроший зо сто міліонів
І рахунок розкладає
Серед жартів і уклонів.

Хоть рахунок недокладний,
Аж крізь діри вітер віє, —
Але що кому до того,
Де міністер гроші діє?

Хоть край в нужді, темний бідний
Та міністер бо хороший,
Такий милий, такий гречний,
Тай так любо просить гроший!..

„Тра піддержати повагу...
Тра в розвою не вступати...
Тра нові мундурі шити
Тра нові гармати ляти.“

Січ в Ставчанах на Буковині.

„Гроший тра сто міліонів,
Правда, що здалось би більше,
Но на нині й того досить, —
Решту додасте пізнійше.“

Пан міністер красно просить,
Чому-б, бачить ся, не дати?...
Але райхсрат починає
Розговори і дебати.

Розговори і дебати:
Чи му дати, чи не дати,
Чи край може, чи не може,
Чи потрібні му гармати?

Розговори сюди, туди,
Пан міністер аж ся нудить...
„Що, гадає, плести дуби!
Як я схочу, то так буде!“

Пан міністер добре знає,
Куди ділю за чуб взяти, —
Камердинра посилає
Між рутеньські депутати.

„Камердинер, — осьде пачка, —
„Що в тій пачці, не питай ся, —
„На — де посол Безумович, —
„Швидко д нему перепхай ся.

„Дай ему“. Слуга полетів.
Пан Міністер вже не дбає.
Що гадає — господь знає,
Але райхсрат ніц не знає.

У райхсраті при дебаті
Всі Рутеньці шепчуть стиха:
„Треба дати й без дебати, —
Пощо крику, пощо лиха!“

Тільки славний Безумович,
Прозваний „рак поступович“

Підгортає сивий волос, —
Просить сьміливо о голос.

Пан міністер тоє бачить,
Мисли добре му віщують :
„Безумович бере гроші,
А Рутеньці голосують !“

* * *

„Гей панове депутати,
Австрияцкі вірні люде !
Слухаю я вашу мову,
Тай гадаю : Що то буде ?

„Що то буде з нашим краєм
І з урядом і с церквами
Коли дух гордий, безбожний
Вкоренив ся межі нами !

„Пан міністер хоче гроший
На мундурі і гармати,
А ви в гордості плетете :
— Що, ци дати, ци не дати ?

„Пан міністер ! Ви згадайте,
Що се власть ! А час вам знати,
Що усяка власть від бога, —
А власть може розказати !

„Уважайте : він не каже,
Тільки просить дуже гречно, —
Ще вам мало ?... Раджу : дайте !
Бо не дати — небезпечно !

„Він рахунки розкладає,
Він толкуєсь перед вами,
А ви смієте сваритись
Богохульними словами !

„Впрочім — ох, мої панове,
Важко серце розпороти, —

Виж згадайте : хто ви ? що ви ?
Ви австрійські патріоти ?

„Так ви стоїте на стражи
Чести і поваги краю ?
Честь, повага упадає,
Сторожі міністра лають !

„Ох, панове депутати,
Сумне навіть погадати :
Пан міністер гроший хоче,
Ви не хочете му дати !

„Уважайте лиш на мене
І на моїх ось собратів :
Пан міністер зажадає, —
Ми не сьмієм відказати.

„І не думайте панове,
Що в нас розкіш і достатки !
Нї, і в нас єднака нужда
Обдирає с пліч манатки.

„Наш народ страшенно бідний,
Так страшенно, депутати,
Що не буде вже мав далі
За що службу раз наняти !

„В нас хати — свиньскії кучі,
А церкви мов оборози, —
Люд жиє в нас лободою
Аж му пухнуть руки й ноги.

„В нас жиди днуть за горівку,
Ґрунт за лихву ліцитують,
А Ляхи ще нашу мову
І наш обряд геть нехтують.

„Ми досить уже терпіли,
Така була воля неба,
Та протерпимо ще більше,
Коли того буде треба.

„Бо терпіти і коритись
Від батьків ся ми навчили,
І як треба, мем коритись
І терпіти й до могили.

„Оджеж, хоть таке в нас горе,
Хоть так тяжко креперуем,
То ми прецінь сьміло, явно
За міністром голосуем.

„Ми не були ворохобні
І не будемо ніколи, —
Тра податки побільшити,
То й побільшуем поволи.

„Ми австрійські патріоти, —
Ми для Австрії готови
Не то гроші — кров віддати,
Як би було треба крові!

Що ми скажем, люд то зробить,
Лиш го добре тре стиснути, —
Край великий, — сто міліонів
Чень ще мож буде добути!

„Ми австрійські вірні діти.
Не покинем неньки свої,
Будем вірні їй до смерти, —
Ні, до торби дідівскої!

„Хоче гроший пан міністер, —
Як ми сьміємо не дати?
За міністром голосуем,
Бо ми рускі депутати!

„Лиш одну надію маєм
На міністра... Ясний пане, —
Ченьже, хто вам вірно служить,
То й заплату той дістане?

„Ми за вами, більшість з нами,
Що ви хтіли, то і буде, —

Але зважте, — ось о трінгельд
Просять бідні рускі люде.

„Просять рускі депутати,
Що терпіли так богато,
Щоб ви зволили за вірність
Ім маленький трінгельд дати !

„Як вода потрібна морю,
Хлопам полотняник зрібний,
Як волам потрібна паша,
Так і трінгельд нам потрібний.

„Як належить Богу свічка,
Хрест владиці, а серп женцям,
Так і трінгельд, ясний пане,
Нам належить ся, Рутенцям.

„Як дожджу чекає каня,
А душа спасіння з неба,
Так чекаєм ми трінгельду,
Бо трінгельду всім нам треба“.

* * *

Так переславний Безумович
Говорив при тій дебаті,
І пішла хороша слава
Про Рутенців у палаті.

Говорили ріжні люде,
Говорили сюди й туди,
А міністер усміхаєсь :
„Як я хочу, так і буде !“

Пан міністер усміхаєсь,
Мисли добре му віщують :
„Безумович бере гроші,
А Рутенці голосують“.

З інтерпеляції посла Вінарського і тов. — гл. стен. прот. 68 зас. XX. сесії зас. Ради держ. з дня 26. XI. 1910.

Про значіне мілітаризму.

1. жовтня вступають до війська тисячі молодих пролетарів. Коли за ними замкнуть ся чорно-жовто мальовані брами, то сини народа вже не називають ся пролетарами, але „цісарськими дітьми“. Їм дають „цісарску блюзу“, старий, обстрипаний лейбик, котрий давні-давні роки памятає. Бо — треба знати — що войскові пани дуже ошадні. Вправді вони що року дістають від народа великі міліони, але з того мало іде на убране і харчунок для вояків. Бо там люди — дешеві, дорогі є лиш коні, реквізити і гвери. „Гвер коштує 36 банок, а жовнір лиш 3 риньські“ — кажуть рекрутам, так якби покликунане рекрутів було лиш торговлею невільників.

А як поводить ся молодим людям у касарни ?

Їх жите повне трудів і неვიгод ; та се ще не найгірше. Пролетар з дому не прийшов розпещений, але привик до біди. Колиби жовнір не мав у войску инчої біди, як тілесні напруженя — то не велика би то була кривда.

Що властиво криє ся за військовою службою і чого та служба вимагає від молодіжи, про се скоро довідують ся новобранці і докладно все приходить їм перед очи.

Там не хотять, аби новоприбуваючі сини народа були зручними і жвавими. Не хотять аби вони мали запал іти до бою з кождим ворогом.

Там лиш одного від них вимагають : щоби вони були послушні.

Ну, послуху учили ся ви і в цивільнім стані, але такий послух не пристойть войсковому. Не свобідно маєте ви слухати, не з волею, не з розумом, — але маєте безусловно бути послушними — без волі, без критики, на-осліп, як німі знаряди бру-тального насильства, як душевні і тілесні невіль-ники своїх старшин.

„Субординація, то є обовязок безумовного послуху“ — отсе є клич жовнярського житя, — так як кличем житя робучого народа є з лука. Жов-нір мусить — як то каже ся в войскової присязі — іти за старшими „протів кожного ворога, який би він не був“.

Се досить виразне: Жовнярі, ви маєте не лиш тогди слухати, як ідете протів ворога на границу, але і тогди, як ми вас поведемо в середину краю, на вашу вітчину і на вашу рідну хату.

Жовнір, то сліпе знаряде у руках старшин, а старші то сліпе знаряде пануючих кляс, котрих пановає ні днини не встоялоби ся, колиби з року на рік не стояло на поготовлю таких сліпих орудій триста тисяч. Се не має нічо спільного з безпекою вітчини. Се мусить признати навіть войскова стар-шина, котра знає про жвавість правдивого народ-ного ополчення у Швайцарії. Але вона уважає, що таке ополченє для нас не надає ся. Чому? Бо ка-піталістична держава клясова потребує прибічної сторожі протів робучого народа і тому видумала хитру встанову, що робучий нарід має єї боронити від робучого народу, від єго братів, та ще й сам має поносити кошта тої оборони капіталістів. Так як робучий нарід не є властителем средств про-дукції (то є машин, землі і т. п.) а лиш їх невіль-

Вправи січовиків, на курсі висшої осьвіти
в Чернівцях 1910 р.

ником, так також є він невільником оружної сили держави, а не паном і властителем так як у правдивій народоправній державі.

При войску учать молодих хлопців насамперед ходити. Правда, кождий з них уміє нераз навіть дуже добре ходити, — але при войску розходиться о инакший хід, — о парадний марш.

Тай не вчать стріляти так як є природно і як має бути, але кождий мусить вивчити ся усіляких чудернацких „грівів“ і зворотів.

В часі маневрів дивно потім молодому воякови, бо бачить, що в часі війни ходить прецінь кождий так, як єму вирости ноги, а стріляє так, як єму найвигідніше. І думає собі: На що ми на вправах на пляцу мучимо ся тими всілякими дивоглядами, коли се все у війні непотрібне?

Тому, бо є такі обставини, що треба йти і протів таких неприятелів, котрі є властиво приятелями і близькими.

До того треба учити ся ходити як машина, і стріляти як машина. Тут не потрібні герої, які смертю легковажать, але потрібні машини, котрі-би бездоганно порушали ся у інтересі пануючих кляс.

А однако ми ні трохи не боїмо ся мілітаризму. Бо хоть і як штудерна є встанована пануючої буржуазії, то однако загальний обовязок військової служби є таки — буком з двома кінцями:

Нашу молодіж перероблюють у касарнях на войовників. Се добре, бо трохи того вєнного духа, якого у них вщіплюють, зможе нам опісля придати ся, бо-ж ми, робучий народ, ми є воююча, ведуча борбу кляса. Тому то нічо не шкодить, коли якраз наші молоді люди покажуть ся жва-

вами при війську і докажуть, що робучий наряд має усюди бравих мужів. Таж прецінь найзручнійші і найбільше здібні робітники, — котрі приносять найбільше користи, — є і найнебезпечнішими ворогами капіталістичного визиску. Душі нашої молодіжи не пересякнуть войсковістю. Насильна дисципліна, під яку їх вкладають, учить їх лиш пізнавати, як то гарно, коли добровільно підчинити свою волю для загальної справи.

Вони вернуть за три роки назад і аж тоді стануть справедливими жовнірами, жовнірами народної армії робучого люду, котрого воєнні полки з повіваючими червоними прапорами понищать колись капіталістичний устрій!

Маймо надію, що всі ті, котрі з нами розлучають ся і мусять вбирати войсковий кабат, придуть знов помежи нас. Їх силувати-муть у касарнях робити ріжні звороти і рухи, але думки з мозку не зможе їм ніхто видерти, ніхто їм не возьме тих чувств, які їх огортають.

У Німеччині сказав цісар отверто, чого вимагає ся від жовнірів: вони мусять — хрять. Боже — на царский приказ і в своїх батька-неньку стріляти! (Сором!) У нас цісар сего не каже, але християнські соціяли казали нераз у парламенті: Войска нам треба на внутрішнього ворога! А внутрішнім ворогом то соціялісти і радикали!

Та нам нічого бояти ся. У армії клясової держави служать сини народа три роки, але до армії народа належать вони ціле своє жите. Та армія що-дня збільшає ся, а коли всі молоді будуть наповнені соціялістичними гадками, тоді нічо не допоможуть ні шаблі ні рушниці. Тоді побіда

буде по нашій стороні — на збитки всім назадникам, на збитки всім, котрі кажуть, що військо потрібне!

* * *

Тому питаємо Є. Е. П. Міністра оборони краївої і т. д.

* * *

Позір! Колиби хто знав про случаї збиткованя вояків — най донесе зараз на адресу: Dr. Trylowskyj, Wien I. Parlament.

Петро Шекирик Доників, гуцул з Голов.

Нарозумив ся^{*)}.

(Оповіданє з гуцульського житя).

— Диви си, ти Мику, там у шопу, аби мині поредок був, як ніколи, бо я ти кістки полому, як дистану екус догану вид пана анджіміра. Сьвіженького сїнця накласти на драбину, аби панцкі коники мали що їсти, ск приїде до мене на станцію пан ганджімір! — Так кричав старий радний Петро на слугу, здорового і розумного легіня.

Петро підпретував, що лиш видїв на задвирю. Збирав лопати помащені товареком та запихав їх за козел, щоби не луже видко було. Вили, греблі, сула складав на два чопи забиті навмисно длятого в надвирний кльон. Дїтвору понагонив рубати бодяки, ріпеки та лабуз наоколо хати і збирати свиньки по задвирю, бо Петро добре чув, як то їм

^{*)} Се оповіданє написане чисто по гуцульски, однак і подолянин при дрібні уваги його легко зрозуміє.

ни раз читав в канцелярії пан писар якес письмо, котре було на дві педи довге і на півтора хромої педи широке (бо Петро его сам змірів крадьма), що коло хати має бути чисто і ни сміє бути бодяків, а в кого ни буде чисто коло хати й будут бодяки, „то вже вам мой пан староста бигме такого перцу даст, що страх“ — ни раз так Петрови писар нацвікував в очи, в канцелярни громадській!

Тому Петро тепер мав такий „швіц“ коло поредків, бо бояв си, аби его пан „ганджімір“ ни „анцигував“*) за нехарство коло хати. Робив, що аж му сорочка ставала мокра на плечох. Піт з чола обтерав рукавом сорочки і клав сердито волосе руками поза вуха, котре му тепер як павмисне лізло в очи. Єму докучало в носі, отже висікував у жменю і обтирав зі споду в постолы та обтирав руки в свої волосенні гачи (штаны).

— А ти стара диви си, там у хаті поредок мині зроби! Диви си, зигрій молока горне, юшку звари, пирогів нароби, ложки там повитегай зза полиц та пообтерай, бо пани любе чисто, я вже знаю! — говорив Петро до своєї жінки, идучі в хату вберати білу сорочку, пидпретавши троха на задвирю.

— Ий богдайти останний раз з своїми джевлюгами, я си так з дівков наробила вид рана, що вже и рук не чую. Були наші дїди и предїди добрі газди, але ни мішели си ни до якихс рад чи екої біди. І ніхто їм в хату ни пхав си. Ни мали жадної скрутенції. Я би ти наварила їсти на сто косарів і зробила поредок на десїтеро весіль, ніж

---

*) Анцигувати від німецького „анцайген“ — доносити.

для якої єдної ленки. Деж, та я не знаю, що и зачинати! — сварила си Петрова жінка Маріка, не знаючи, до чого взяти си, щоби якос так зробити, як то пани любе.

— Доків ни мішав си до якихось уредив, та якихос рад, то я щаслива була. А тепер що з мене? В стариці є більше, ек у мене, бо то все пишло за джавлюгами. Деж то, наш чоловік знає, як їсти. Їст чесно ек си належит. А ленки то ти пакують, ек бешість яка. Преці я ни є дурна. Кладу миску бриндзи на стів, як то си годи. А біда ек зачне пакувати, то усе спакує. Де, та джевлюга більше кусає бриндзи як барабулі! Булоби на петеро їсти, що така одна біда зжере!

Петро перебрав си в білу сорочку, натег кіптар на плеча, захав руки під кожух на грудех та похожував без шапки по підсїню, курячи люльку. Скоро почув якийсь рейвах на дворі, вибігав и дивив си, ци то ни надходи пан ганджімір.

— Славай'су Хресту, як дуженькі, панї Петрику — говорили люди приходечі до Петра.

— Навіки Богу слава — відповідав Петро — гаразд, як ви собі дуженькі.

— А ци ни прешов ше пан ганджімір, дав би вам бих здоровечко газдику любенький? — питав старий дїдок приступаючи близше до Петра, підпераючи си на паличку та спльовуючи з легонька.

— Ає, ви гадаєте, що пани таки так рано можуть уставати, як хлопи. Вони доки встанут, випють каву, а нїм прийдуть сюди, то сонце буде в полудне. Най зчезає біда з тими людьми. Пхаєте си як дурні — говорив Петро до людей погледаючи на нї згорда, уважаючи всіх хлопів дурнійше,

немов то вони нічого не знають, лише він усе добре знає і розуміє.

Загуркотіла фіра і на подвір'є заїхала файна бричичка плетена, впряжена гарними кониками.

— Ганджімір, пан ганджімір приїхали — заговорили газди, змітаючи шепки з голови, протираючи вуса и підступаючи до панка, досить молоденького чоловіка, около трийцять літ, що скочив з фіри.

— Єк си маєте чесний паночку — говорив Петро, підступаючи близьенько до панка, беручи покірно, з якоюсь страшною покорою його руку і поцілював. — Просимо до хати, божої ласки і вашої, чесний пане гандзімірку — заговорив по хвили Петро.

— Дзенкуєн, як се маєе, господаже — відповів панок, гордо здохмивши голову і пішов до хати.

— Прошу паноньку сідати, та розберати си — припрошував Петро „ганджіміра“, помагаючи його роздегати та поправляючи ліжники на лавици, щоби було панови добре сидіти.

Інжинір розібрав си, запалив папіроску і сів вигідно за стіл тай почав говорити дещо з Петром.

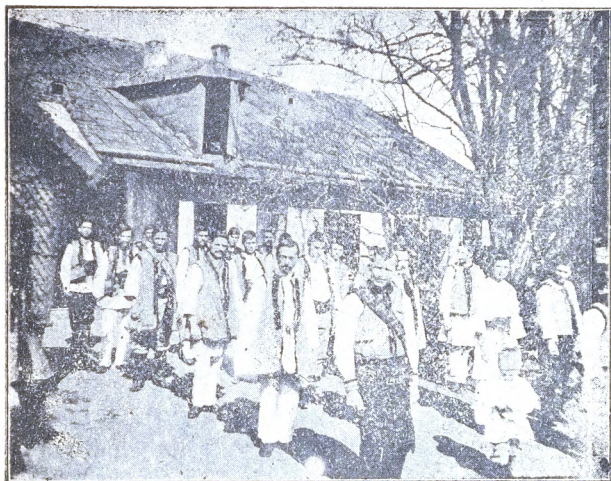
Параска внесла їду.

Петро встав і почав сам укладати потрави на стіл, бо уважав себе за спритнішого від своєї жінки...

— Ей то дурні сараки, ни знають нічо — говорив Петро до себе півголосом, втираючи порцію, котра не дуже була честа, в полу сорочки.

Коли пан анджінір був уже добре поживлений

Вправи січовиків на курсі висшої осьвіти
в Чернівцях 1910.

і в досить добрим гуморі від Петрової горівки, почав Петра хвалити ;

— Но я тєраз єстєм тє перши раз, алє я бардзо вас сподобал себе.

— Дай вам Боже здоровлєчко, чєсний кїльомєтрику (геомєтер), що ви нас похвалили, а ни погудили, бо Петро би дав нам обом з дївчїнєтєм доброго духа — говорила стара Петриха, заслоняючи собї правєв руков невеличкє „воли“ під бородою, ставляючи палец на губи, та красєнькє припинюючи си.

— Гов, дома газдики? — заговорив чийс голєс під дєрми и до хати зачали си пхати гуцули одєн за одним, несучи в руках папєри в старих, помашєних дощинках.

— Та чєкайтє бо, що то є, ци ви свинї, ци єкїї бїди лїзєтє усї параз до хати? Ви собї гадаєтє, що пан гандзїмїр ваш дурєнь, ци шо, мо! Бигмє нїма мой огрєзи в сєлї! — кричав Петро до хлопїв, гєглядаючи на пана гандзїмїра, ци вин єго похвалит за цє, шо знаєтци на якийс чєснотї.

Та хлопи на цє ни уважєли, лишє далї пхали си до хати, на вирьи штухаючи одєн одного лїктєми, бо кождїй хотїв мати першєство до „ганжинєра“.

— Слава-їсу, як си маєтє чєсний паноньку, алє прошу не во гнїв на нас, брєчинку мий пишний — говорив старшїй чоловїк, околє сїмдєсятє рокїв старїй, єгупаючи помалєсєньки наперед, та кланяючи си до самої зємлї. Просуваючи притїм дєзгє своє волєсє на боки та обтираючи нїс рукою, плюнув раз на бїк і почав далї говорити, кладучи свої папєри на стїл :

— То я, прошу божої волі, пречистої діви Марії и вас яко гречних, чеснику мий великий та дорогий паноньку, бо то я маю до вас одну велику справу, з поділом моїх ґрунтів.

— Аек, аек, вин правду говорит, він дуже порядний газдик и має що ділити, коби и ми так, ой так, кілометрику наш чесний — приговорювала товпа хлопів.

Інжинір брав папери, питав подрібно кожного і котрий платив за поділ, до того обицяв си іти. Коли було єму того всего забогато, погонив хлопів з нічим до дому або обіцев си полагодити справу на другий рік, а в доказ того навіть брав задатки, від одного пять, від другого двацїть левів, від инчого гарний вовняний ліжник і так далі. Був і пан заспокосний і люде, бо мали надїю, шо пан „ганджімір“ палагодит їм богдай на другий рік справу, шо ни мут один за одних платити чужі пусті податки.

А пан ганджімір брали, шо хто дав, мало робили, більше пили, гарно їли, бо Петро знав си на чесноті, и пана ганджіміра з жінкою і трома дітьми передержав три тижні за дармо, а в додатку ше і коні та панского фірмана.

Петро був до усеґо привиклий, їв росівницу, огірки, цибульку з робітниками, а пану давав, шо лиш мав. Сметанку, масло, сир, навіть і барана зарізав, щоби було мнесо свіже. А зато пан ганджімір дуже хвалили Петра, а передовсім запрошували до себе, коли будуть лише в місті.

Анджімір відбудув свої дни приписані в селі і лагодив си відходити. Петро надавав, шо лиш пан хотіли. Навіть дарував пару стародавних пі-

столет опришківських, котрі єкіс пани в него купували до руського музею за двацять корон, але Петро і слухати не хотів, а тепер пану ганджімірови дарував за дурно а то тому, що це дуже чесний пан, гарно хотів говорити, навіть ни хмарив си ніколи. І в додатку ще навіть похвалив Петра, та запрошував его до себе!

— Пшиєхайце кеди до мнє Петре, як бедзеце в месце, бо коли не вступіце до мнє, то бендим си на вас гневал — запрошував панок, хитро підсьміхаючи си до Петра.

А Петрови аж радість сияла з лице, що пан его так похвалив і погонорував о очах народу. Петро був задоволений гейби маленька дитинка, котру мати троха похвалила, та погладила по головці.

Інжинір відїхав до міста, а Петро з Петрихою не могли си нахвалити перед людьми, якій то пан добрий та розумний був та дуже чесний. А навіть запрошував Петра до себе в гостину!

І Марійка, Петрова донечка, сімнацїтьлїтна дївчинка, хвалила си перед своїми посестрами, що пан ганджімір нираз єї шипав і цілював, коли ніхто не видїв, а на відходї дав їй десїть корон.

Дїстав Петро „фірледунок“, якось раз, післї того таки зараз у два місяцї до Кутів до суду. Сам ни знав чього и шо его за біда найшла.

— То бигме, чесні газдики, я ни знаю, хто мене и чого до суду жедають. Таже я при всїх виборах лише так голосую, як пан староста хоте і нам чесні паничі (жандарми) розказують, бо они то вже знають — говорив Петро сїдлаючи конї

збираючи си у місто, до людей, що то поприходили до него з єковс орудов.

— Правда — говорив Петро далі, ни уважаючи на то, що дес хто смієв си крадьки мижи людьми — що я був штухнув одного якос писарчука кулаком у груди, але то було так: Пан староста по виборах нас запросили до себе и давали єк'сми вже казав харчовати, а видтак вергли нам на помист „зигари“, а ми хапали як кури зерно, ти цигари з землі. А писарчук уважаєти вирвав ми вже цигаро з рук, а я му за то дав оден стуч, але вин ні сфафлюжив погано, що вже хоть як си смієли пан староста, то однак осердили си на него. Но але я думаю, що за це вин мене ни подав. А за инче я нічо си ни сподіваю. Я є порядний чоловік. До „Січи“ єкогос ни належу, тай до читальень ни хожу, ані на віча, бо там на панів говоря, а пани дуже чесні люде и знають си на чести. Я си так обхожу, що навіть подивити си ніколи ни подивю на козацьку читальню, бо бою си, шобих си ни заразив, бо бігме пип казав у церкі, що то си можна заразити тим. А я преці нираз чув вид нашого писаря, шо аби єка холера, то лиш на него си не дивити, то си не име, тай я тому так си сокочу (стережу) того всего радикальства, а ту єкас біда тобі бух „фирледунок“ однак!

— Таже ти ни будь дурний — вмішела си стара Петриха в ту розмову — але поверни в місті до пана ганджіміра і той тобі може і скаже чого і хто тебе заскаржив у суд, бо вин розумна голова.

— Та ти мой правду говориш, стара, доправди шо пиду до него, а вин мені все скаже.

Вже сонечко було в полудне, як Петро виру-

шив з дому до міста, хрестючі си та просічи Бога, щоби єго сокотив від напасти та всякої біди и аби єму помих щесливо, аби застав пана ганджіміра в дома і аби вин на него був добрий, та щоби єму добре порадив и єго потїшив.

Доків пришняпав Петро конем верхом до міста, то вже було цілком темно на дворі. Тому вин не йшов у вечер до ганджіміра, лише лишив си на рано. В ночі снили си єму ріжні сні, але вин на то ни уважав, лише раненько схопив си, напоїв конину тай прийшов просто до ганджіміра.

Крутив ся довго Петро по задвирю, доків ганджімір встав и вийшов на двір. Петро побачивши ганджіміра на дворі, здоймив несъмїло крисаньку з голови і приступив гейби скрадаючі си до ганджіміра, котрий прохожував си, курячи папіроску по ганкови.

— Прошу божої волі і пана ганджіміра, маю до вас одну прозбу. Ади екас біда заскаржила мене до суду и ни знаю хто. Просив бих божої волі і пана ганджіміра, ци ви би мене ни порадили, або ци ви би ни темували відки і за шо я маю цес скорлянд — говорив Петро, цілюючи ганджіміра в руку і подаючи йому свій термін.

Та інжинер не брав термін до рук, лише сказав :

— Сядайце собі, Пйотре, тутай на сходах од ганку і зачикайце на мене аж я віпіє кави, бо я єще не піл кави, а в покою я німам мейсца а в канцелярії німа нікого. — То сказавши, пішов до покою.

Петро сїв на сходи під порогом, та лиш малу хвильку там посидїв, бо нараз му си зробило в голові ясно як на долони.

— Ігі, ци я якийс старчик, ци вже остатний, шоби я сидів на сходах по під пороги жидівських ратушів. Таж мо' я якийс газда преці у селі і до того ше радний! Бог же би цему джевлюзі запла- тив сетенький, як я его годував та догледав, а нес навіть ни хочи мене в хату пустити! Чекай панцю, буду і я панів так гостити в себе. Тепер аж я си нарозумив. Ага!

Так говорив Петро ідучи до суду на термін і все собі повторяв під носом:

— Тепер я си нарозумив! Тепер я буду знати, кого в хату приймати та кого своєв працев году- вати. Буду шо неділі ходити до читальні, аби си там довідати май більше про хетрих панів. Ни дурні тоти, шо давно си „заразили“ чітарнев. Буду и я так робити. Бо бигме сми си тепер нарозумив!

Чому Русин темний? Чому бідний? Чому кождий ним помітує, за ніц має, ні трохи не шанує?

Тому, що байдужний. Не хоче чи- тати книжок, жалує 4 К на „Громадский Голос“ — тай тому темний.

Не хоче вписати ся до Січи, анї до чи- тальні, — а як і впише ся, то не хоче там працювати, — не показує, що в гурті сила, тай тим сам себе не шанує, тай другі ним помітують і за ніц мають.

А де люди просьвічені, де гуртують ся в товариствах, — то усіх там шанують і ма- ють за людей.

Ернест Віктор Ценкер посол до Ради державної.

Посол Ценкер уродив ся 10. марта 1865 р. в Постельбергу в Чехах і укінчив філософію на університеті у Відни. Тепер видає тижневник „Die Wage“ („Вага“). Се межи австрійськими Німцями перший борець за свободу думки а особливо за реформу § 111. закона цивільного то є щоби також католицькі супружества з важних причин можна було на підставі судового вироку цілком розділювати. В тій цілі заложив він осібне товариство для реформи австрійського подружого закона, котре позакладало уже много філій у цілій Австрії.

Належить до того товариства найкращі борці протів клерикалізму, м. ин. і славний професор Др. Вармунд. Ценкер зістав доперва в 1911 році вибраний послом до Ради Державної з одної часті Відня. Він понаписував сотки статей і то не лиш протів клерикалізму, але і протів всяких інших ворогів робітного народа та правдивого поступу. Він є великим прихильником укр. народа і писав також в его обороні

статі в німецьких газетах. В науковім світі дуже цінять его учені праці як: Історія віденського газетярства, Про анархізм, Про віденську революцію 1848 р., Про соціяльну етику і т. д. Особенно припоручуємо нашій академічній молодезі его книжку: „Церков а держава“ („Kirche und Staat), котру найліпше спроваджувати у самого автора. — Адреса: Wien I., Parlament.

ДМИТРО МАКОГОН.

Січова пісня.

(На ноту: Чи-ж то тая керниченька).

Чи ж то тоє товариство
Що піп виклинав?
Тай староста з жандармами
Його розганяв?
Гей! Гей! тримаймо ся
Вороженькам не даймо ся
Побіда буде!

Один дав-би нас у пекло
Другий в кримінал,
А знов инший з глузду сходить,
Що хлоп радикал. —
Гей! гей! і т. д.

Най всі темні й чорні духи
Дадуть нам спокій,
Хлоп вже нині не худоба,
Має розум свій. —
Гей! Гей! і т. д.

Ми лиш хочемо для себе
Право се найти,
Що його нам зрабували
Вороги-кати. —
Гей! Гей! і т. д.

Ми не можемо держатись
Всіх попівських рад,

Ми самі завести хочем
В світі кращий лад. —
Гей! Гей! і т. д.

Знайте наші вороженьки,
Що ми козаки,
І за нарід український
Віддамо й жите. —
Гей! Гей! і т. д.

ПРОГРАМА

українсько - рускої радикальної партії.

Українсько-руська радикальна партія яко партія освідомляючої ся і організуючої ся робітничкої маси українсько-руского народа в Австрії, виходячи з того заложеня, що остаточне визволенє українсько-руского народа з теперішного єго суспільного і політичного поневоленя тісно звязанє з рівночасним суспільно-економічним визволенєм працюючих мас усіх культуральних народів, стоїть на основі соціалізму і змагає до усунєня всякого визиску праці, до запевненя масам українсько-руского народа свобідного розпоряджуваня землею і всіми средствами продукції, до утворєня можности свобідного розвою всіх культурних сил українсько-руского народа і каждой єго одиниці.

Зміряючи до повисшої ціли, українсько-руська радикальна партія стоїть за всіми такими реформами і установами, котрі :

1) обмежують визиск праці робітника і зміряють до економічного і суспільного скріпленя єго становища ;

2) усувають всякі привілеї клас, визискуючих чужу працю ;

3) приспорюють працюючій масі народа власти над землею і средствами продукції ;

4) попирають спілкову організацію продукції, оперту на рівнім праві всіх працюючих до цілого плоду їх праці ;

5) збільшують вплив мас працюючого народа на політичну управу ;

6) усувають всякі обмеження суспільної рівности і свобідного культурного розвою одиниць ;

7) причиняють ся до як найширшого і найскоршого присвоєня масі працюючого люду українсько-рускої нації всіх здобутків всесвітної культури і усувають перепони на шляху свобідного культурного поступу ;

8) зміряють до запевнення свобідної самоуправи українсько-рускому народови і всім політично поневоленим народам ;

9) змагають до повного усунєня мілітаризму до мирного злучєня всіх народів задля спільної праці над вселюдским добром.

Стоячи на тих основах, українсько-руська радикальна партія з огляду на теперішні відносини українсько-руского народа і на діяльність партії в Австрії, ставить для найближшої хвилі отсі головнійші постуляти :

В справах економічних.

Українсько-руська радикальна партія стоїть за як найширшою організацією всіх робітників без ріжницї заводу в цілі самооборони против визиску і для взаїмної помочи і зміряє до усунєня всяких правних перепон свобідній коалїції робітників.

Домагаєть ся для всіх робітників як проми-
слових так і рільних забезпеченя житя, здоровля
і людского істнованя через : скорочене дня праці ;
заборону праці дітей і жінок там, де вона шко-
дить їх здоровлю ; недільний відпочинок ; огра-
чене нічної праці ; заведене робітничких інспекто-
ратів ; контролю над місцями праці і мешканями
робітників і т. д. ; вкінці через забезпечене всіх
робітників на час безробітя, нездібности до праці
і старости, і забезпечене робітничких вдів і сиріт.

Зміряє до того, щоби земля, передовсім біль-
шої посілости перейшла на власність сільських,
рільничих громад при публичній помочи громадам
в набуваню землі для віддання її до ужитку потре-
буючим селянам і рільничим спілкам.

Для виобразованя селян в спілковій і гро-
мадській господарці стоїть за основанем публичної
помочи для громадскої і спілкової господарки.

Стоїть за піднесенем культурности землі в краю
через регуляцію рік, меліорації, охорону лісів і т. д.

Домагаєть ся обмеженя права егзекуції на
землю в той спосіб, аби скількість ґрунту, доконче
потрібна до удержаня рільничої родини, була ціл-
ковито винята з-під права егзекуції.

Супротивляєть ся заведеню неподільности при-
ватних селяньських ґрунтів і примусовій комасації.

Домагаєть ся реформи прав польованя і ри-
боловства в дусі кориснім для селян.

Домагаєть ся знесеня фіскального монополю
соли.

Стоїть за зменшенем і справедливим розло-
женем публичних тягарів через заступлене безо-
середних податків прогресивним податком доходу

вим, за увільненем від посередного оподаткованя предметів конче потрібних до житя, за справедливим катастром, за зменшенем усяких оплат і такс, за звільненем селян від примусового обовязку удержуваня доріг і т. д.

Вкінці стоїть за як найширшою організацією селян-хліборобів для взаємної помочи в спілці кредитові, торговельні, господарські і інші.

В справах політичних.

Українсько-руська радикальна партія зміряє до перестрою австрійської держави на федеративний звязок народів, що замешкують її через утворенє замість теперішних провінцій — національних територій з повною політичною автономією кожної народности на території переважно нею заселеній з запевненем меншостям усіх політичних і національних прав. Отже для Русинів домагаємо ся утвореня окремої рускої політичної території з руских частин Галичини і Буковини.

Домагаємо ся безпосередного, загального, тайного і рівного права вибираня (голосованя) і рівного пасивного права вибору без ріжннці пола до всяких репрезентацій державних, краєвих і автономічних зі знесенем усяких виборчих курій.

Домагаємо ся як найбільшої свободи особистоті, свободи зборів, товариств, слова, науки і друку.

Домагаємо ся віддання як найбільше справ судових і адміністраційних до полагоджуваня самим горожанам для зменшеня видатків на адміністрацію і усуненя бюрократизму.

Домагаємо ся усуненя теперішного мілітаризму через скасованє сталого війська і заведенє народ-

ного ополчення, залагоджуваня міжнародних непорозумінь мировими судами через розвій міжнародного права і мирових інституцій.

В справах просьвітних і культурних.

Домагаємо ся заведеня в руских частинах Галичини і Буковини рускої урядової мови в урядах і рускої викладової мови в публичних школах і загалом наукових інституціях, застерігаючи для національних меншостей повне пошановане прав їх мови, права осьвіти в рідній мові і розвою рідної культури.

Домагаємо ся зовсім безплатної науки у всіх школах низших і висших і свобідного доступу до всіх шкіл для молодіжи обох полів; організації публичної помочи для уможливленя осьвіти убогим класам суспільности; піднесеня публичних видатків на просьвіту особливо народну і автономії горожан у заряді справ шкільних.

Домагаємо ся повної свободи релігійних переконань і необмеженої свободи шпреня між масами народа всіх добутків культури і науки.

Домагаємо ся як найширшого удемократизованя заряду церковними справами, віддання права презентованя всіх пребенд, вибору властей церковних і адміністрації церковним маєтком в руки віроісповідних громад.

Змагаємо до піднесеня почутя національної самосьвідомости в масах усього українсько-руського народа Австро-Угорщини і Росії через літературу, збори, з'їзди, маніфестації і т. д.

КАМЕНЯРІ.

Я бачив дивний сон. Немов передомною
безмірна, а пуста і дика площа,
а я, прикований ланцом залізним стою,
а далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло жите і жаль порили,
І в оці кожного горить любови жар,
а руки в кожного ланци мов гадь обвили,
а плечі кожного до долу ся схилили,
бо давить всіх оден страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
і голос сильний нам з гори мов грім гримить :
Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
не спинить вас! Зносить і труд і спрагу й голод,
бо вам призначено скалу сесю розбить.

І всі ми як оден підняли в гору руки,
і тисяч молотів о камінь загуло.
І в тисячні боки розприскали ся штуки

та відривки скали ; ми з силою розпуки
раз по раз гримали о камяне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кровавий,
так наші молоти гриміли раз у раз,
і пядь за пядею ми місця здобували.
Хоч не одного там калічили ті скали, —
ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кождий з нас то знав, що слави нам не буде
ні памяти в людий за сей кровавий труд,
що аж тоді підуть по сій дорозі люди,
як ми пробсм єї та прорівнаєм всюди,
як наші кости тут під нею зогниють.

Тай слави-ж людскої зовсім ми не бажали,
бо не герої ми і не багатирі.
Ні, ми невольники, хоч добровільно взяли
на себе пута. Ми рабами волі стали,
на шляху поступу ми лиш каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
розібсмо скалу, роздробимо граніт,
що кровю власною і власними кістками
твердий змуруємо гостинець і за нами
прийде нове житє, добро нове у сьвіт.

І знали ми, що там далеко десь у сьвітї,
котрий ми кинули для праці, поту й мук,
за нами сльози ллють мамн, жінки і діти,
що други й недруги гнівнії та сердиті
і нас і нашу мисль і діло се клинуть.

Ми знали се, і в нас нераз душа боліла
і серце рвало ся і груди жаль давив.
Та сльози, анї жаль, ні біль пекучий тіла,
анї прокляття нас не відтягли від діла,
і молота ніхто із рук не опустив.

І так ми далі йдем в одну громаду скуті
всесильнов думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і сьвітом позабуті,
ми ломимо скалу, рівнаєм правді путі,
а щасте всіх прийде по наших аж кістках.

І. Франко.

Радикальна — а національно- демократична програма.

(Перепечатано з виходячого у Львові
„Громадського Голосу“ за рік 1911.)

Насамперед мусимо тут обговорити основну
і засадничу ріжницю між радикалами а національ-
ними демократами — таку ріжницю, яка ніколи не
може бути вирівнана, хочби се не знати як хотіло
ся всяким національно-демократичним письменником.
Будемо говорити про соціалізм

До чого зміряє соціалізм.

Соціалізм змагає до того, щоби ніхто не
жив з кривди працюючих мас народа. Щоби те
визискуване праці усунути, треба, аби всі средства
до праці належали до тих, що працюють,
щоби отже не було панів ні капіталістів, які мають
землю, фабрики, машини та гроші, а робітник му-
сїв у них просити ся, аби його наймили до роботи
і за се давав їм більшу часть плоду своєї праці,
але аби уся земля, фабрики і машини належали до
громад, працюючих мас народа, щоби вони як
свобідні люди самі між собою свою працю укла-

дали і з плодів своєї праці користали. Українсько-руська радикальна партія є отже остаточно за тим, щоби в цілім світі, а також на Русі-Україні, приватна власність землі і всіх средств до праці була знесена, щоби на місце того наступила громадна, спілкова праця на землі та фабриках, які не мають належати до нікого, лиш до працюючих спілкових робітників. Тоді аж остаточно працюючий нарід позбуде ся всякої неволі і сам своєю долею буде міг свобідно орудувати.

Тоді ніхто не буде визискуваний ані поневірюваний, кождий буде користувати ся всіма плодами своєї праці. Не буде панів-визискувачів ані визискуваних хлопів і робігників.

Тоді доперва правдивий поступ та просьвіта будуть могли свобідно розвивати ся, кожда одиниця зможе стати щасливим, просьвіченим та культурним чоловіком. Всі люди будуть собі рівні, будуть задоволені і щасливі.

Соціялістичний лад є остаточною цілію змагань усіх осьвічених і культурних людей на світі і всі вони старають ся, щоби вже теперішний, несправедливий суспільний лад поволи, крок за кроком, до того соціялістичного ладу зближувати.

До такого соціялістичного ладу зміряє також радикальна партія.

А що-ж кажуть на те все

національні демократи ?

Вони кажуть : „На перше місце ставимо народність (націю). Вершком наших змагань (нашим ідеалом) є самостійність України“. А чи в будучій українській державі будуть панувати пани-капіталісти, чи маси

робучого люду — се для національних демократів все одно. Ба, що більше: Вони є противні справедливому соціалістичному ладови. Отже вони є

партією панською

або — як то кажуть — буржуазійною партією. Тим самим вони хочуть, аби в українській державі панували ті самі визискувачі, що панують тепер в теперішних державах. Словом, аби самостійна Україна була капіталістичною державою.

Ми, радикали стоїмо твердо за независимостию України. Ми хочемо, аби наш русько-український нарід здобув собі як найскорше

самостійність,

аби мав свою власну самостійну державу. Але при тім основно ріжнимо ся від національних демократів, бо стремимо до того, аби в незалежній українській державі панував

український люд,

аби не було в ній ані пана, ані хлопа, ані визискуючого ані визискуваного — словом, аби самостійна Україна була

соціалістичною республікою.

Отже ми лучимо поступові стремління усіх освічених народів із змаганем нашого народу до самостійности. Се дає нам величезну перевагу над національними демократами і з'єднує нам усіх чесних людей. — І хочби се не знати як лютило та псувало жовч нашим національним демократам, ми все таки стало крок за кроком будемо зближувати ся до соціалістичного ладу — і будемо нашою

невсипущою щоденною муравлиною працею гуртувати робучий народ український в карні і єдні ряди нашої радикальної партії! Разом згуртовані в велику народню армію-партію ми здобудемо Україні самостійність, українському народови незалежність, українським працюючим масам людським хліб і волю!

Се наше невпинне, неструджене прямуванє до сеї ясно означеної ціли — найбільше дратує ворогів русько-українського народу. Се не дає також спати деяким українським партіям. Тут повинні наші товариші-радикали шукати жерела диких нападів національних демократів на нашу партію. А що національні демократи мають в деяких своїх газетках дуже некультурних редакторів, котрі не годні зрозуміти, де кінчить ся дискусія, а де починаєть ся ординарна лайка на поодиноких людей, — тож вони звели справу в своїх газетах на такий рівень, який до тепер практикував ся тільки в найогиднійших вшехпольських шубравих газетах. І се роблять редактори партійних органів національно-демократичних, органів тої партії, що називає себе „і більшою і розумнішою“. Той „розум“ об'являєть ся тим, що вони не годні подати ніяких доказів, і заступають докази — поганою лайкою навіть на зовсім непрічасних людей.

Дальше вичислимо ті домаганя нашої радикальної партії, котрих нема в національно-демократичній програмі.

Зміряючи до соціалістичного ладу — виставляє наша радикальна партія цілий ряд домагань. Якби ті домаганя були здійснені, то ми дуже наблизили би ся до згаданого ладу. До ряду сих до-

магань належить також жаданє, щоби средства продукції (витворюваня), а передовсім земля належала до працюючих людей. А не до народу (нації) і то з капіталістичним ладом, як хочуть національні демократи!

Се все, про що ми дотепер говорили, не буде так скоро здійснене. Бо сила панських партій є ще дуже велика. Тож наша партія поставила також найменші жаданя, котрі хоче здобути як найскорше. Сї найменші жаданя творять так звану мінімальну (найменшу) програму. Навіть ся часть нашої програми значно ріжнить ся від програми національних демократів. І так: В національно-демократичній програмі нема зовсім слідуючих домагань: (Домаганя сї знаходять ся в програмі радикальної партії:)

1. Українсько-руська радикальна партія стоїть за як найширшою організацією всіх робітників без ріжниць заводу в ціли самооборони против визиску і для взаїмної помочи — та зміряє до усуненя всяких правних перепон свобідній коаліції (гуртованю) робітників.

2. Радикальна партія зміряє до того, щоби земля — передовсім більшої посілости (панів) — перейшла на власність сільських рільничих громад. Жадає публичної помочи громадам в набуваню землі. Домагаєть ся відданя тої землі до ужитку потребуючим селянам і рільничим спілкам.

3. Для виобразованя селян в спілковій і громадській господарці — стоїть наша партія за основанєм публичної помочи для громадської і спілкової господарки.

4. Радикальна партія супротивляєть ся заве-

деню неподільности приватних селянских ґрунтів.

Усіх сих дуже корисних для нашого народу домагань нема в програмі національно-демократичної партії. Нема там також отсего жаданя :

5. Домаганя добрих умов праці :

Українсько-руська радикальна партія домагаєть ся, щоби для всіх робучих людей — так тих, що працюють по селах, чи по містах була забезпечена така платня, щоби робітник разом зі своєю родиною міг по людськи вижити, щоби мав за що себе і свою родину просьвічувати, щоби міг так само, як і другі люди користати зі здобутків науки, щоби не був роботою перетяжений, аби попри роботу мав час на відпочинок і науку та участь в публичнім житю. Дальше домагає ся радикальна партія, щоби заборонено працю малих дітий, а також жінок — там, де вона шкодить їх здоровлю, щоби робітник не нищив свого здоровля по зимних смердячих стайнях серед порохів та всякої зарази, по нездорових варстатах та фабриках, лише щоби при роботі та в наймах — на здоровле і жите робітника уважав капіталіст-господар так само, як на своє; щоби сільські рільні робітники та промислові мійські — мали відповідні здорові помешканя; щоби з робітниками по людськи обходили ся — та щоби так як для робітників рільних по селах заведено публичні інспекторати. Інспектори уважали би, аби робітникови не діяла ся ніяка кривда чи то на платні чи на здоровлю. Вкінци, щоби всі робітники сільські, рільничі а також промислові мали забезпечене удержанє для себе і своїх родин на час своєї слабости і старости і на час безробітя, коли не можна дістати роботи; а також,

щоби вдови і сироти по робітниках мали забезпеченє“.

Ані одного з тих домагань нема в програмі національних демократів. Та партія не домагаєть ся також отсеґо :

6. „Радикальна партія домагаєть ся, щоби держава та край всякими способами помагали народови в набуваню землі, аби цілковиті вивласненя всїх приватних властителїв землі на користь працюючого народу як найскорше наступили“.

Нема ніякої зґадки у національних демократів про постанову в справі риболовлї. Радикали ставлять в сїй справі таке жаданє :

7. „Радикальна партія домагаєть ся реформи (зміни) прав польованя і риболовства в душі кориснім для селян. Що до риболовства, хочемо, щоби кождому свобідно було ловити, лише щоби був надзїр над тим, аби рибу не нищити“.

Не мають національні демократи також отсеґо дуже корисного для людей домаганя :

8. „Тепер є таке право, що навіть за оден сотик може віритель мужика з дїтьми з ґрунту зігнати. Українсько-руська радикальна партія домагаєть ся такого права, щоби мужицького ґрунту на ліцитації ніколи не продавано ; а лише, щоби доходи з ґрунту можна секвеструвати, — тай, щоби такий кавалок ґрунту, який конче потрібний на удержанє родини довжника, (отже і плоди того ґрунту) був вільний від всякої екзекуції“.

Сї всі вичислені домаганя радикальної партії відносять ся до господарських (економічних) домагань.

9. Національні демократи зовсім не зґадують

у своїй програмі про рівноправність женщин. Тимчасом радикали виразно жадають політичних прав також для женщин. В радикальній програмі написано: „Домагаємо ся безпосередного, загального, тайного і рівного права вибору без різниці пола — до всяких державних репрезентацій, краєвих та самоуправних (автономічних)“. І в інших місцях своєї програми домагають ся радикали рівноуправнення женщин.

10. „Радикали є за тим, щоби окрім представителів, вибраних через маси робучого люду, ніхто инший не мав голосу при установленю законів. Отже домагають ся знесеня палати панів. Домагають ся також, щоби не іменовано дожиттєвних членів сойму“. Згідно з сими домаганями поступали і поступають наші радикальні послы при виборчій реформі до сойму. Инакше поступали національно-демократичні послы, бо в їх програмі нема сего справедливого домаганя. Нема там також отсего :

11. Радикали домагають ся аби як найбільше справ судових і адміністраційних (урядових) віддано до полагоджуваня самим горожанам. Домагаємо ся сего на те, аби зменшили ся видатки на адміністрацію (на уряди) і аби усунути бюрократизм (урядництво)“. Що сего нема в національно-демократичній програмі, се кождий може з гори знати, бо таке жаданє нелюбе панам урядникам, що належать до національно-демократичної партії.

12. Незвичайно цікава також різниця поміж радикалами а національними демократами в справі військової реформи.

Українсько-руська радикальна партія домага-

еться реформи (зміни) теперішнього мілітаризму (військових уряджень) в такий спосіб, щоб стало військо було скасоване, а натомість заведено людове ополченє. Домагаємося, щоб держава стреміла до скасування війська через міжнародні мирові суди і розвій міжнародного права. — А національні демократи домагаються тільки скороченя часу військової служби і зменшеня видатків на військо. — Натомість радикали жадають, щоб стало військо зовсім скасувати. Держави мали би старатися полагоджувати спори поміж собою — мировими судами. Замість теперішнього сталого війська мало би бути людове ополченє, котре боронило би край перед наглим і несподіваним нападом ворога. Якби прийшло до війни, тоді покликано би всіх людей до оборони краю.

Тепер переходимо до загально-просьвітних (культурних) справ. Сюда належать головно домаганя в шкільних і церковних справах.

13. Яка має бути школа?

В національно-демократичній програмі нема слідуєчих домагань в справі шкіл:

Радикали домагаються свобідного доступу до шкіл для молодїжки обох полїв. Домагаються піднесеня публичних видатків на просьвіту, і то особливо на народну просьвіту. Жадають надто самоуправи (автономїї) горожан у зарядї шкільних справ. В сїй послїдній справі бажаня національних демократів є дуже невеликі. Іменно національні демократи хочуть законно забезпечити громадам зглядно округам переважний вплив на склад шкіль-

них рад місцевих зглядно окружних. Натомість радикали хочуть, щоби школи стояли під управою і дозором цілого народу. Школи повинні бути так уладжені, щоби в них подавала ся чиста, справедлива наука — і щоби з них була як найбільша користь для всего народу. Школи ніколи не сьміють служити інтересам пануючих клас!

14. **Справи віри і церкви.**

Радикали жадають, щоби справа віри була полишена свободній волі кожного.

Радикальна партія домагаєть ся як найширшого удемократизованя заряду церковними справами, то значить, щоби вірні, приналежні до одної віри, мали право самі заряджувати всіми церковними справами. Отже на примір, щоби наші громади мали право орудувати всіми церковними справами, всім церковним маєтком, щоби самі собі вибирали попів, єпископів і т. д., щоби громади установляли платню і удержанє для попів і церковної служби, як то є до тепер на примір у протестантських громадах і як давно було у нас на Україні, коли то навіть єпископів вибирав сам нарід. Сего всього не хочуть національні демократи. Про се нема ані згадки в їх програмі! — Радикали домагають ся, аби право презентованя то с припоручуваня кандидатів на церковні уряди, що дають дохід, — було віддане в руки віроісповідних громад. Домаганя національних демократів в сій справі дуже добре показують, що то за партія ті нац. демократи. Вони хочуть, аби патронат був знесений і аби правительство не мало впливу на обсаджуванє церковних урядів (на установлюванє

попів на парохії, єпископів і т. д.) Більше жадань що до попів нема в нац. демократичній програмі. Є тільки ще домагання що до церковних достойників (єпископів, митрополита). — Отже виходить ясно, як на долоні, що національні демократи хочуть вправді усунути від впливу те, що некорисно впливає на попів, але не кажуть, хто дістане право поручати кандидатів на попівські уряди. А зокрема не хочуть, аби народ дістав право вибору попів. Отже з того вийшло би таке, що єпископи дістали би повну власть установлювати попів. Тоді взяв би верх обскурний клерикалізм. Одно із давних домагань католицької церкви було би сповнене. Попи дістали би ся під страшну необмежену власть єпископів. Вони мусяли би сліпо слухати єпископів і творити одну збиту чорну армію (військо) клерикалів. Ся армія стояла би все готова на прикази з Риму. І те все було би зроблене через те, що здійснила би ся програма „більшої і розумнійшої“ ніби-поступової національно-демократичної партії!

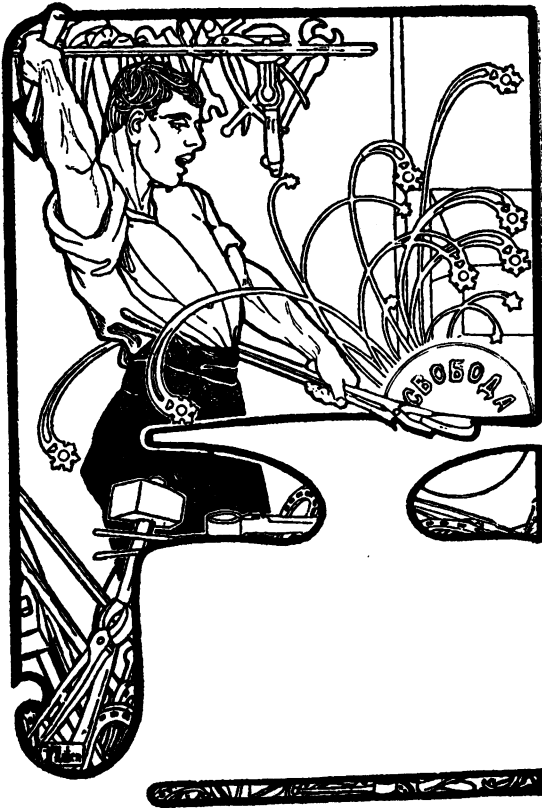
Радикальна партія домагається в сій справі, аби народ вибирав попів, єпископів і т. д. Віроповідні громади мали би вибирати всі церковні власти і церковних достойників. Ті самі громади вибирали би людей, що завідували би церковним маєтком.

Остає нам ще обговорити жадання національних демократів що до іменованя руських церковних достойників (єпископів митрополита). Отже нац. демократи хочуть аби ті посади обсаджувано відповідно до інтересів і бажань руського народу і клиру (попів). Але не кажуть

національні демократи, в якій спосіб нарід буде мати вплив на іменованє тих достойників. Аби нарід їх вибирав—того нац. демократи не хочуть. А що й „Народного Комітету“ попи не питали би ся, — то мусимо сказати панам національним демократам, що слова їх програмн про забезпеченє народо ви впливу на іменованє церковних достойників — є обчислені на те, що ніхто не застановить ся над тими словами. Ті слова написані в нац.-демократичній програмі на те, аби пустим словом притягнути до партії людей. Поважно брати того домаганя — і не снить ся нікому! — Остає проте домаганє національних демократів, аби обсаджувано уряди руських церковних достойників відповідно до бажань клиру (попів).

Чи треба додавати які поясненя до того факту? — Думасмо, що ні! Кождий виразно бачить зі сказаного, куди хоче запровадити руський нарід національно-демократична партія. І кождий чоловік, як він хоче уважати себе дійсно сьвідомим чоловіком, мусить ясно і виразно представити собі, чого хоче радикальна партія, а чого національно-демократична. І мусить сказати собі, що йому більше подобаєть ся. Та не тільки сказати собі, але також стати діяльним членом милійшої йому партії. Бо як член партії — він бореть ся за здійсненє того, що йому найбільше подобаєть ся, за здійсненє програми своєї партії!

Куйте мечі.

Міцно і солодко, кровю упившись,
Сплять вороги у ночі....
Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в провалях мечі.

Стогнуть брати ваші у тюрмах проклятих,
Грати залізні рвучи...

Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в провалях мечі.

Мати без сина і жінка без мужа
Плачуть, життя кленучи...

Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в провалях мечі.

Мають знамена і беть ся юнацтво,
Крови потоки ллючи...

Сміло з повіток плуги викидайте,
Куйте вселодно мечі!

О. Олесь.

Взяв би я бандуру...

Позір! У нашої молодшої Рутенії стало від недавна модою сьпівати дуже гарну що до арії, але дуже глупу що до тексту пісню:

„Взяв би я бандуру, настроїв, заграв
Полюбив я з дуру, сам бандуров (!) став...“

Аж сумно слухати, як нераз дуже гарні і жвавї Січовички таке дурачество сьпівують. А тимчасом вже від кількох літ існують дуже гарні слова Віри Лебедової до тої самої арії, котрі повинен знати кожний Січовик, кожний сьпіволюбивий Українець! А та пісня є печатана в сьпіваниках січових, була печатана і в „Запорожци“! Лиш гниль рутенська не дала доси розповсюдити ся тій гарній пісни.

Взяв би я бандуру, настроїв, заграв,
Щоби голос пісні до небес лунав.

Нивами волами понад лугів цвіт
Гей летілаб пісня у далекий сьвіт.

Линула би пісня мрій моїх дитя
Між зневіру внесла новий клич житя.

До борби кріпила за добро, красу,
За бездольний нарід, за справу сьвяту.

Линулаби пісня, гей той цвіт вишень,
Солодка як мрія, палка як огонь.

А де-б не торкнулась крайчиком крилець
Там спливалиб радість до сумних сердець.

Віра Лебедова.

Слівце до того, що читає сей календар.

Братчику! Ти справді радикал? Твердий радикал? — А скажи правду: чи ти усюди показуєш се на ділі: знаєш, бо що „вѣра безъ дѣлъ мертва єсть“. Таке й з тобою. Чи показуєш, що твоє серце справді радикальне?

Отже скажи правду:

Чи предплачуєш (— предплачуєш, не лиш читаєш!) „Громадский Голос“, одинокую щирохлопську радикальну газету? А радикальні книжочки? Чи належиш до „Січи“? Чи посилаєш що року вкладку на „Хлопский фонд“? (Річно всего 40 сот.) Чи ходиш на радикальні віча? Чи знаєш радикальну програму? Знаєш чого хочуть радикали? І проповідуєш се всім невідучим?

Як так, то славно! Ти твердий радикал!

Але... ну але... як ти лиш словами „твердий радикал“, але ділами сего не показуєш... то чи ти справді радикал? Може. Але ти подібний до того, що укрит свій талант у землю. Нікому ніякої користи з тебе нема, бо не показуєш ділами того, що ти справді радикал.

Вдар ся отже в груди і зачни показувати, що ти радикал.

А може гроший не маєш на „Громадский Голос“ на книжочки та на хлопский податок?

От не викручуй ся! Є гроші! Возьми їх з податку, який добровільно сам на себе ти наложив, возьми від пявок!

Та як?

Перестань курити — перестань пити горівку, пиво, вино — і будеш мати і на „Громадский Голос“ і на все.

Ану спробуй! Відважно! Будь мудрий!

З творів І. Вишеньського.

Іван Вишеньський уродив ся около р. 1550. в галицкім місточку Судовій Вишни. — Він учив ся мабуть на дворі князя Константина Острожського а около р. 1580. вибрав ся в далеку дорогу аж до Македонії, де над морем на горі Афоні знаходив ся вже тоді славний православний монастир. — Тамки прожив він до р. 1605. пишучи свої славні „посланія“ призначені для Русинів. В р. 1605. він вибрав ся на Русь і жив якийсь час в Угорниках коло Отинії, почім був у Львові, в Уневі, вернув знову до Угорник, а поживши якийсь час в Манявськім колі — вернув знову на Афон, де около р. 1610. осїв в камяній печері, в котрій помер около 1620 р. Вишеньського дуже болїли здирства попів і біскупів, яких они допускались над простим народом і тому остро виступав він проти них в своїх письмах. Ми подаємо тут деякі уступи з них після книжочки Дра І. Франка виданої радикалами еще в р. 1892. в Коломиї.

Ось що говорить він до тих біскупів :

„Чи не ваші милости — голодних оголоднюєте і прагнущими чините бідних підданих, що мають такий самий образ божий, як і ви? Те, що понадавали благочестиві християне на сироти церковні і їх виживлене, лупите, і з гумна стоги і обороги волочите, самі з своїми слуговинами наїдаєтесь, їх труд і піт кровавий лежачи й сидючи, сміючись і граючись пожираєте, горівки перепущані курите, пиво трояке превиборне варите і в пропасть неситого черева вливаєте; самі з гістьми своїми пересичуєтесь, а сироти церковні голодні і прагнущі, а бідні піддані в своїй неволі з річного доходу вижити не можуть, з дітьми їснять ся, страви собі уймають, боячись, чи їм хліба до будущего врожаю дотягне.“ Як бачимо, Іван Вишенський не з ненависти анї зависти виступав против тодішних руських владик і висшого попівства; єго боліло те, що ті владики так само держали підданих, своїх одновірців, православних, як і польські шляхтичі, і так само їх здирали та поневіряли. І ось він, перший в нашім краю, підніс сміло і різко голос в обороні того бідного, робучого люду, показуючи панам і владикам, що той мужик — їх брат а не проста робуча худоба, що він терпить як чоловік і хоче жити як чоловік. „Де ви голих зодягали? питає він тих владик і панів. Чи не ви самі оголюєте їх, з обори конї, вівці, воли у бідних підданих волочите, дятки грошеві, датки поту і праці від них витягаєте, від них живцем лупите, оголюєте, мучите, томите; на роботу та в далекі дороги без часу, зимою і літом в непогідне веремя гоните; а самі як боввани на однім місці просиджуєте, або

і коли притрафить ся того живого трупа на инше місце перенести, то в колисках, мов дома сидячи, безтурботно переносите. А бідні піддані день і ніч на вас працюють і горюють. А ви виссавши їх кров і сили, їх працю і подвиги, і зробивши їх голими в коморі і оборі, своїх шибеників приблизених фалюндишами, уторфінами і каразіями (дорогими сукнами) зодягаєте, щоби напасти очи гарною поставою тих слуг; а ті бідолахи піддані і простої сермяжки доброї не мають, щоби покрити свою наготу. Ви з їх поту напихаєте повні мішки грошей золотих, талярів, півталярків, ортів, четвертаків і потрійників, збиваєте суми суменні, а ті бідолахи не мають шелюга, за що соли купити“.

Отсі то смілі і горячі слова в обороні, простого, поневоленого та занедбаного народу роблять нам память Івана Вишенського приємною та дорогою. Була се натура проста та сильна, чоловік, що не вмів кривити душею. „Ви не думайте, — писав він до Поляків — що я так сміло до вас говорю і правдою в очи вас колю, що сиджу ось тут на Афоні в далекім куті“.

„Надіюсь, що прийду до вас і сам, і радо прийму і смерть за правду, коли на те буде божа воля“. І справді, він не побояв ся прийти з Афона на Русь, хоч знов і те треба признати, що в Польщі тоді за такі смілі слова не було ще в звичаю мстити ся на чоловіці. Пізнійше Єзуїти і того Поляків навчили.

Дуже красно збиває Вишенський у иншім місци пиху і гордість тих владик і попів. „Говорите — каже він до них: — ті хлопи прості в своїх кучках і домках сидять, а ми в палацах лежимо; ті хлопи

з одної мисочки поливку або борщик хлечуть, а ми прецінь по кількадесять полумисків ріжними смаками уфарбованих пожираємо ; ті хлопи біцьким або муравським гермачком (грубе сукно) покривають ся, а ми прецінь в атласі, адамашку і соболевих шубах ходимо ; ті хлопи самі собі і пани і слуги, а ми прецінь маємо по кількадесять льокаїв у ліберіях ; перед тими хлопами ніхто славний шапки не зніме, а перед нами і воєводи знимають і низько кланяють ся. На таке кокошене, панове біскупи, ось що вам відповім ; ті архіереї, що Христа замучили, були подібні до вас і сиділи на єпископських столицях як і ви, але хлопи Христові ліпші від них були і нині є. Вони так само навантажували черево як і ви, але хлопи Христові, голодні правди, ліпші від них були і нині є. Вони свої трупи так само м'якко і коштовно зодягали як і ви, але простаки Христові в одній одежині ліпші від них були і нині є. Вони так само мали довкола себе драбантів як і ви, але хлопи Христові, що самі служили, ліпші від них були і нині є. Тамтих Пилати і Іроди так само шанували і перед ними укліякали, як і перед вами, але хлопи Христові, гонені і опльовані, обезчещені, поганьблені, обсміяні, биті, повбивані — ліпші і чеснійші і славнійші від них були і нині є. От так то й ви панове біскупи, сидите на місцях єпископських, але не сидите на гідности і чесноті ; пануєте над селами, але над вашими душами дідько панує ; зовете ся пастирями, але єсте вовками ; зовете ся свяченими, але єсте прокляті ; іменуєте ся єпископами, але єсте мучителі ; міркуєте, що ви духовні, але ви поганці і язичники“.

От як смів тоді відзивати ся духовний о духовних, і не то, що его ніхто за се не переслідував, але его слова ішли з рук до рук, із монастиря до монастиря, а сучасні, шануючи его щирість, прямоту і неustraшену відвагу, а разом его чисте а трудолюбне жите, називали его святим чоловіком.

Головну силу народа бачить Іван Вишенський не в пастирях, не в панах, а в стаді, в прогім народі. „А на панів своїх руского рода не надійте ся; — упоминав він — бо ті пани відкинули ся своєї віри і мови і луплять незгірш чужих“. Він називає такого руского пана, що не дбає про свій нарід „дитиною, що колише ся в колиці роскоші“, а в кінци показує, що коли цінити чоловіка після его чесноти, праці та добра загального, то оті бідні хлопи, шевці та кожумяки окажуть ся справді панами, а пани бідними невольниками, що термосять ся в оковах своїх власних примх, намієтностей та пустого житя.

Дуже гарні поради давав він для тих, що другим в голос читають.

„Поперед усього — пише Вишенський — нехай буде прочитатель тямущий, в читаню біглий і бистрозорий. Нехай не повтаряє ся і не запиняє ся на одній річи по два або три рази, але в міру, рівно нехай поступає словом за стежкою того, що написано. Нехай на запяти зупиняє ся троха, на точках більше, а пройшовши дві, три, або кілька може захопити точок, а особливо де би кінчив ся змисл реченя, там нехай духом відпочиває, віддыхає і постоює, а то для того, щоби й простим неписьменним слухачам ясне і зрозуміле було значіне того, що написано. По друге, зібравши до купи братію

православних до школи рано, по проспанню ночі, поки ще світовий шум, тривога і турбота не наляже на здорову і свіжу думку і не перетягне єї до земних клопотів і доки ще живіт не наладований стравами, тоді треба читати. По третє, не обтяжувати слуху німічних людей довшим читанєм, але власне трицять або більше листків прочитати і на тім скінчити, і заложивши закладку, проси слухачів на другий поранок на такий самий празник і учту духову і так поранок за поранками проходячи, аж доки не скінчиш усеї книжки, а зібраних, щоби хто зачав слухати здорові і тверезі думки, той і кінчив, а що з сего скористають, се, я думаю, і до свіду пізнають, коли добре вислухають“.

Ось і все, що мали ми Вам сказати про нашого давного писателя Івана Вишенського. Небогато у нас в давнину було людей, котрі би посміли так близько доторкнути ся того, що боліло наш простий люд і котрі би зуміли єго болі і долегливості висказати таким горячим і ярим словом. От за се то наш народ і нині повинен тямити єго імя і згадувати єго з честю, а світлі Русини повинні здобути ся на те, щоби видати в купі, з обясненнями, всі єго писаня, в котрих так багато найде ся живого ще і для нашого часу.

Марш січовий.

(Сьпівати по два вірші нараз а не по одному).

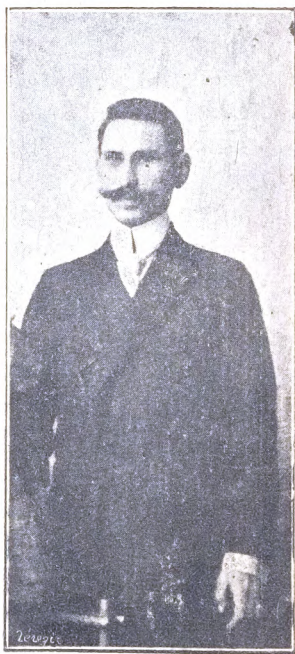
Гей! там на горі Січ іде,
Гей! малиновий стяг несе
Гей! малиновий — наше славне товариство
Гей! машерує — раз, два, три!
Гей! на переді кошовий,
Гей! як той орел степовий
Гей! як той орел — наше славне товариство і т. д.
Гей! а по заду осавул,
Гей! твердий хлопець, як той мур — і т. д.
Гей! а по боках четарі
Гей! то сторожі огневі — і т. д.
Гей! отамане батьку наш,
Гей! веди, батьку, вперед нас — і т. д.
Гей! не зальє вас вражий вал,
Гей! бо з нас кождий радикал — і т. д.
Гей! молод хлопче, позір май,
Гей! та до Січи приставай — і т. д.
Гей! наша Січа дорога,
Гей! як та мати всім одна — і т. д.
Гей! повій вітре, з синих гір,
Гей! на прапор наш, на топір — і т. д.
Гей! повій вітре, зі степів,
Гей! дай нам силу козаків і т. д.
Гей! дай нам силу й відвагу.
Гей! Україні на славу — і т. д.

Тов. Др. Волод. Матвієвський

кандидат адвокатури, член Головного Січового Комітету, повітовий січовий отаман, кошовий „Січи“ в Сокалі, член Ширшого Головного Заряду Укр. Радикальної Партії, голова Повітового Заряду Укр. Рад. Партії в Сокальщині, багаторічний віділовий філії тва „Просьвіта“ в Сокалі, політичного т-ва „Руська Рада“ в Сокалі, т-ва „Руська Бесіда“, „Руського т-ва Педагогічного“ в Сокалі, т-ва „Шкільної Помочи“, директор Повітового Тов. кредитового в Сокалі, член заряду Спілки торговельної „Добробит“ в Сокалі і пр. помер 15/IV. 1911 в Сокалі.

Житє Покійника — се одна велика борба за добро рідного народа, борба серед дуже некорисних матеріяльних обставин. Там де иньші лякали ся рішучого виступу, щоб не наразитись на неприємности з боку своїх і чужих, Покійний йшов незломно в борбу серед всіх перепон. Не мав Покійник ні одного ворога, котрого не побідив би своєю ідейністю і чистим характером.

Покійник родивсь в сімї лісничого в селі Звижині, золочівського повіта, 2. грудня 1877 р.

Гімназію скінчив в Золочеві і здав в ній матуру 1898 р. На університеті у Львові дізнав судьби укр. академіка, жив в біді — сей колишній організатор гімназійних тайних кружків студентських. Його застала й сецесія укр. академиків з університету у Львові (р. 1901.) і він переніс ся на університет в Кракові. Та там не міг сидіти. Брак гроша, котрий переслідував Його ціле жите, змусив Його заробляти на жите в адвокатській канцелярії в Сокалі.

Для народної справи в Сокальщині посьвятив він всі свої сили. Нема відай ні одної Читальні, ні одної „Січи“, ні каси, ні склепу, ні одної господарської спілки, де-б Покійник не вложив своєї праці. Початки економічного двигнення Сокальщини, основане Радик. Партії в Сокальщині — се плоди його праці.

Покійний працював і в Заліщиччині.

Невтомима, більш як 15-літна праця для укр. народа вичерпала сили і спричинила смерть Покійника, що лишив жінку і двоє дітей.

* * *

Саме вечеріло, як 16. цвітня 1911. р. супровожало над тисяч Січовиків і Січовичок свого повітового отамана на цминтар. Крім них сумний похід з селян, міщан і інтелігенції всякої народности пращав чоловіка, що любив людей, що своє ціле жите для них присьвятив. На лиці кожного учасника сього 8.000 походу жаль за Тим, що його забрала перед часом злобна судьба. Сльози падали з очий бесідників, що впослідне пращали найкращого Сина і провідника Сокальщини.

Земля Йому пером!

З „Пісні Пісень” жидівського царя Соломона. . . . .

Під біблією розуміємо старинну жидівську книгу зложену з творів всіляких письменників. Повстане їх сягає кількасот літ перед уродженням Христа і Жиди узнали їх за книги сьвяті.

До тої старої жидівської біблії прилучено за часів християнських нову часть а то чотири євангелія, посланія апостолів і обявленє сьв. Івана.

Та отже часть жидівська називає ся старим завітом а друга християнська новим завітом, а разом оба завіти називають ся тепер рівнож біблією.

Про біблію повстало дуже велике письменство так церковне і сьвітске. Сьвіцке поступове письменство старає ся розслідити, також то, з якого часу походять поодинокі єї части. Будь що будь наука годить ся в тім, що поодинокі євангелія не писали ті апостоли, котрим їх приписують, але що повстали кількасот літ по смерти Христа.

Ми подаємо тут любовний твір приписаний

царю Соломонови, що панував над Жидами від 993 до 953 року перед Христом.

Той любовний твір попав мабуть з тої причини у жидівське сьвяте письмо, бо Жиди уважали, що у ній є представлена образowo любов Бога до жидівського народу. Пізніше знов католики бачили в тій пісні представлену любов Христа до своєї судженої, то є церкви.

* * *

(Гл. 4). Гарна ти, моя мила, о якаж ти гарна! очі, неначе в голубки, під кучерями в тебе; волосє в тебе ніби стадо кіз, що сходять із гори Галаадської.

Зуби в тебе — мов отара острижених овець, що з купелі виходять, а в кожної близнята, і нема між ними неплідної.

Губи в тебе — пурпурова стрічка, а уста принадні; ніби половинки гранатового яблука — щоки твої під кучерями в тебе.

Шия твоя — се вежа Давидова, построєна прозброю: тисячі щитів висять на ній — щити самих сильних.

Дві циці твої — мов близнятка молодой серни, що між лиліями пасуть ся.

Покіль день холодом дише, тїнь не простягла ся, вийду я на гору мирри, на узгір'я кадила.

Вся ти гарна моя мила, нема в тобі скази!

Зійдиж, подруго, за мною з Ливану; йди змною з Ливану! спіши з верхів'я Амани, з верхів'я Сенира й Єрмону, від леговищ левів, із гір, де рисі!

Зранила ти серце моє, сестрице-подруго! взяла єси серце моє поглядом єдиним, одним намистом на шиї твоїй!

Що за любі ласки в тебе, сестричко-подруго,
ласки твої над вино солодші, а пахощі мастей
твоїх над усі пахощі!

В тебе з уст, подруго, капле мед, як з крижки;
мед і молоко в тебе з язика стікає, а пахощі одерж
твоїх пахощі Ливану!

Обгороджений сад — сестра моя любя, замкне-
ний город, під печатю криниця;

Росадники твої — се сад гранатових яблук,
роскішного плоду, кипер в купі з нардом;

З шафраном там нард, цинамон там із нардом;
мирра там і алой з усіма пахощами;

Джерело саду — колодїзь води живої й потоки з Ливану;

Піднімись, північний вітре, прилети, полуденнику, повій на сад мій, нехай поллють ся пахощі його! —

(Гл. 7). Оглянь ся, оглянь ся, Суламито, оглянь ся, оглянь ся, щоб нам глядїти на тебе! — Що вам дивитись на Суламиту, мов на хоровод Манаїмський?

Що за прегарні ноги твої в сандалах, ти, знатного батька дитино! а круглота твоїх стеген — неначе намисто, уроблене руками мистецкими;

Пуп у тебе — се округлота чаша, повна по всяк час вина запашного, стан же в тебе — стїл пшенищі серед лилїй;

Циці твої — се двойнята в серни;

Шия твоя — наче вежа з слонової кости; очі в тебе ставки — Гесбонські коло воріт Батрабимських; ніс твій — мов вежа в лісі Ливанським, обернена'д Дамаску;

Голова твоя — мов Кармель, волос на голові в тебе — мов пурпур, кучері твої — її цареві дивовижа.

О, якаж ти хороша, яка ти принадна, моя любко, твоїм цілим видом!

Стан твій — неначе пальма, груди твої — мов би винні грони.

Думаю: вилізу на пальму, вхоплю ся за віття, а груди твої будуть мені за грони винні, і запах із ніздер твоїх, — як би від яблук;

Тай уста твої, як вино найлучше. — Воно тече: право до милого мого, й солодить уста утомлені.

Я належу до друга мого, він лине серцем до мене. Ходи ж мій любий, підемо в поле, жити мемо в селах; —

В ранці рано вийдем у виноградник, оглянемо, чи вже розвилась лоза виноградна, чи овощ зав'язав ся, чи в цвѣту вже гранатові яблоні; там ти моїх ласк дознаєш.

Пахнуть вже там мандрагори; у дверей наших всякі що найлутші плоди, нові й давні; все те я надбала про тебе, мій любий.

Гей Русини!

Спробуйте а самі переконаєтесь, що найлучше їхати до Америки англійськими кораблями, бо суть найбільші, найскорші (5 до 6 днів морем), найлучший харч і обслуга і найпоряднійше уряджене в третій класі (від 2 до 6 осіб в одній каюті, як в другій класі). Кораблі 10-ти Ліній до

Ню - Йорку, Бостону, Філядельфії, Портлянд, Галіфакс, Ст. Джон і Квібек.

Від'їзд що дня з винятком неділі. Урядники Русини! Ціни низькі. Листи по корабельні карти як і по білети на американську залізницю адресувати:

Anglo-Continentales Reise Bureau

(Англо континентальне Бюро подорожи) **Bus Nr. 50.** — — **Rotterdam (Holland).** — Лист звичайний оплачує ся маркою за 25 сотиків. — Крім корабельної карти не треба ніяких, інших документів до подорожи.

Дідич і дівчина.

Пан Бугайський, славний дідич,
Був палкої крови :
Як побачив лиш дівоче
Гарне личко, брови,
То трясла ним лихорадка
Й не мав він спокою,
Доки дівчини не видів
У своїм покою.
Раз зустрів він на дорозі
Дівчину Марію,—
Біле личко процвітало
Наче та лелія.
Облизав ся хитрий дідич,
Зупинив дівчину
Та до неї: Слухай, — каже, —
Як одну годину
Перебудеш ти зі мною, —
Дам тобі я грошей
Тай ще й гонор будеш мати,
Дівчино хороша,
Що ти з паном жартувала....
Ну щож гарна лане?
Усьміхнула ся Марія...
— Дякувать вам, пане,
За той гонор і за гроші!
Я мужичка бідна,
Де мені до вас рівнятись!
Чи я сего гідна?
Але в нашій, пане, льощці,
Расова кров грає...
Зробіть, пане, єї гонор
Най утіху має...

Макогоненко.

Джордано Бруно мученик за свободу думки.

(Гляди портрет на початку календаря).

Джордано Бруно уродив ся в 1548 р. в місцевости Ноля недалеко від Неаполю в Італії. В р. 1562. бачимо его в монастири Домініканів—бо він хотів стати монахом. Та живого духа людського не закуєш в кайдани. Вроджена інтелігенція і критичний ум філософа не могли погодити ся з твердженням попів, котрі забивали всяку самостійну думку і спосібности; самому не можна було нічого розбирати ні застановлятися над поясненем тих попівських наук.

Бруно не ішов сліпо за наукою своїх учителів, а за голосом свого сумління і з любови до правди, не бояв ся висказувати свої сумніви у правдивість деяких попівських наук. Він не крив ся зі своїми поглядами про істоту Бога, про суть і будову світа та про понятє душі. Через сі вільнодумні переконання, як також через то, що строго картав людей, котрі тратили час на читанє нерозумних попівських писань, та ріжні житія, та взивав їх, аби місто сего занимали ся правдивою наукою, — за се попав у неласку своїх зверхників і вже в р. 1576 приневолений був утікати з монастиря і хоронити ся за границею. Скитав ся по ріжних

містах Європи, остаточно добив ся до Парижа, де дозволено єму було викладати філософію на париськім університеті. Перебув тут кілька літ а коли і тут в р. 1583 піднялись релігійні заворушення, то Бруно покинув Париж і удав ся до Англії, де найшов гостинний захист. Тут мав він відчити про се, що сьвітів таких, як земля є велика скількість, і працював над найбільшими своїми творами, котрі списав італійскою мовою. Більші его твори отсі: „Про одинокую причину річий“, „Прогнане триюмфуючого зьвіра“, твори астрономічні, в яких пише про комету, що тоді була показала ся і другі письма, в котрих боронить теорій великого астронома Коперника від закидів професорів ексфордського університета. В творі „Прогнане триюмфуючого зьвіра“ представляє нараду богів над тим, якби то очистити небо від проступків, що мають вид зьвізд, а на місце поганих проступків позасаджувати зовсім відмінні їм чесноти.

В р. 1585 вертає назад у Париж а слідуячого року є він у Віттенбергу, де через 2 роки без ніяких перепон зі сторони властії викладає свою науку. Потім був також і у Празі, в Гельмстеті, Франкфурті над Меном, Ціріху а 1592 р. запросив его до Венеції один богатий Венеціянець (Моченіго), що хотів від Бруна учити ся магії, то є чарів, котрих очевидно Бруно не знав. І тут стрінула Бруна сумна доля. — Завдяки доносови зрадливого хлібодавця его увязнено під замітом ширеня єретицьких наук і тут у венецькій слідчій тюрмі пересидів він 6 літ, заки розпочав ся процес. — В р. 1598 перевезли его до Риму і тут тримали сго в тюрмі через 2 роки.

Не мало гніву своїх гонителів стягнув на себе Бруно і через те, що отверто говорив їм правду в очи, без перестанку виступав проти їх фарисейства, облуди та нещирости. Він не виступав проти релігії яко такої а лише проти лицемірного поступованя єї оборонців, в яким не було ні крихітки моральности, правди та справедливости!

Бруна обвинили головно о те, що він єретик та що понаписував „безличні“ після думки попів — річи на релігію. Особливо не до вподоби була їм єго наука про многоту сьвітів, бо ся наука противила ся всему св. письму і об'явленій вірі.

Після дворічних страшних тортуровань і мук в римській інквізиційній тюрмі привели Бруна перед суд попів, сї признали єго винним, виключили з церкви і після того, як він не відрік ся своєї науки, віддали єго сьвітським властям задля спаленя живцем.

Бруно непохитно і витревало стояв за свої ідеї до послідної хвилі, і не лякав ся смерти за правду, бо вірив, що хоть тіло єго вороги знищать, то сильного духа ніяк не зломлять та що наука єго не пропаде марно. На розправі так сказав до своїх суддів: „Ви ма буть з більшим острахом постановляєте на мене присуд, ніж я єго приймаю“. Всї заходи катів, щоби зломити єго твердий характер, не повелись.

Дня 17. лютого 1600 р. спалили Бруна на кострі на площі Кампо деї Фіорі (Campo dei Fiori) в Римі, а з ненависти до Бруна навіть попів з єго тіла розсипали на всі штири вітри, бажаючи, „щоби по нім ні сліду не стало“.

Та завелись духовні „справедливі судді“. —

Істория наче на перекір їм не злякалась їх грізьбою — противно їх жорстокий і несовісний вчинок поставив Бруна в ряди героїв борців за правду і свободу — а для них приніс сором і погорду у наслідних поколінь.

Згадка про Джордана Бруна остане на віки в умах і серцях правдолюбних людей; в їх очах є він кровавим сьвідком знуцання тьми і неправди над правдою і просьвітою.

Марійка Т-ка.

З інтерпеляції посла Соколя і тов. протокол 48. засідання XX. сесії держ. Ради з 27. мая 1910.

Від соток літ присвоїли собі папи римські, яко одинкові „непомильні“ люди, право рішати, що правда а що неправда, в що мають християни вірити, а що уважати за блуд. А яку користь принесли люооськості ті полки попів, котрі кажуть, що вони проповідують євангеліє Христа? Чи вони усунули війни і проливане крови, викликані завистию і злочинниками? Проповідуючи в імени Христа любов ближнього, обризували вони гарний сьвіт кровю і слезами та троюдили оден нарід на другий. Кровава хоругов сьвятого Христа і його історія то безнастанна хроніка воєн, переслїдувань, хрестоносних походів і сьвячених мордів. Тисячі кострів*) доказували пламенну любов попів до народа а єпископи і князі церкви ставляли свої ноги на людських чашках. Землю покрито твердинями, море покрито зелізними велитами-кораблями, котрі го-

*) То є стосів дров, на котрих палено живцем нелюбих попам людній.

тові кожної хвили розторошувати голови християн. Мільйони гроша видає ся на витворюване знарядів морду.

Оден учений писав : Майже вся Европа бродила в крови, котру проливано або на припоручене або за згодою церковних поваг. Се діяло ся під напором публичної опинії, котрою правило католицьке духовенство. Учений історик не сумніває ся, що католицька церква проляла більше невинної крови, як яка инша інституція, яка колибуть існувала. З нечисленних записок, котрі дійшли до наших часів, не можна виробити собі повного образу про велике число її жертв і навіть найсильніша фантазія не може собі уявити хотьби в приближенню мук людей.

Побіда науки над науками попів навчала людей великої правди, що правдива наука і попівська є собі ворожі. Найбільшою побідою науки над попами було повалене біблії з її географією, на котрій і католицькі і протестанцькі попи опирали всі свої основи.

До тих попів, що учать дитину в школі байок з старого завіта, як Богом обявлених правд, сказати би словами графа Толстого : „Ви знаєте, що то неправда, що ви вчите про сотворене світа, про божеське походжене біблії і т. д. — як же можете мати відвагу учити сего малих, невиобразуваних діточок, котрі очікують від вас правдивого вияснення? Покладьте руку на серце і запитайте себе про се перед собою самим, а не перед людьми і перед Богом — то не можете инакше відповісти, що ви в то все не вірите. Ви не вірите у боже походжене біблії, котру ви звете святию

письмом, ви не вірите в пекло, в непорочне зачатє, не вірите в воскресєне і вознесєне Христа. Ви не вірите в пекло, в непорочне зачатє, не вірите в воскресєне і вознесєне Христа. Ви не вірите у воскресєне тіла, не вірите в тройцу, не вірите у всі правди віри, що обнимають ціле єство вашої віри, ба, ви не вірите взагалі у ніякі артикули“.

Борба Хмельницького над Жовтими Водами.

Галицка Русь дістала ся уже 1340 р. під польське панованє а решта нашої країни позіставала під володїнем литовским, котре не було для селян так тяжке, як польське.

Але в р. 1569 зїїхали ся польські, литовські і декотрі рускі пани до Люблина на сойм і підписали політичну унїю, після котрої Польща, Русь і Литва будуть мати спільного короля, а на соймі в Варшаві будуть засідати рускі і литовські пани і владики поруч з польськими. — Унїя та була страшним ударом для руского народа. — Польща не думала заховувати народної і релїгійної рівноправности, і переслїдувала так руску народність, як і православному віру. — Поволи почала руска шляхта ополячувати ся і латинщити ся, — а з простим народом стало ще гірше. Селяни втратили особисту свободу, підпали зовсім під власть шляхтичів-дїдичїв і мусїли відробляти панщину. — Вскорі почали польські королї роздавати всім прислужникам — панам широкі українські простори на власність ;

декотрі знова пани займали землю просто правом сильнійшого, „саранчею“ — як каже один літописець — „злітали вони на нашу країну і ну ж загортати плодовиті землі а вільного хлібороба силувати, щоби став їх невільником-кріпаком та робив для них панщину“. До того многі пани вертали в Варшаву, і заграблені землі випускали в аренду Жидам, які ще більше як панські пани визискували поневолений народ, а навіть запирали церкви і казали собі платити за кожний раз, як треба було їх отворити для якої відправи. Вскорі настало єще одно лихо: Під впливом єзуїтів почала шляхта силою навертати наш народ на римську віру, а декотрі владики довели таки справді до церковної унії в Берестю 1575 р.

Наші предки довго зносили сю тяжку, бо подвійну неволю, а далі не стерпіли. Як часом загачена ріка розірве греблю, що єї вязнила, і шаленою силою жене по лотоках, руйнуючи і змітаючи з виду все, що тільки засягне, — так і наш нарід від часу до часу розривав окупи, що єго гнітили, підіймав повстання і люто мстив ся на тих, що тільки літ жили і панували єго потом, — що так довго єго гнобили і катували. І одно найбільше таке повстанє було тоді, коли провід над ним обняв гетьман Богдан Зиновій Хмельницький.

Богдан Хмельницький був чоловік дуже меткий і спосібний, а до того й учений. Перед повстанєм удав ся на Крим, до татарского хана, і зробив те, що навіть Татари, ті відвічні вороги Руси, стали тепер єго спільниками і помагали єму скинути з себе ляцку неволю.

Богдан Хмельницький.

Як все в таких случаях, так і тепер, перші, що повстали, були козаки-запорожці. На зазив Хмельницького зібралась на Запорожській Січи велика сила козацького війська і вибрала его своїм гетьманом. Саме тоді прибула татарська поміч під проводом

Тугай-Бея, і Хмельницький казав затрубіти до походу. Він повів козаків гори Дніпром, щоби дістати ся на заселену Україну. (Там, де була Січ, простягали ся розлогі безлюдні степи.) Над річкою, що називає ся Жовті Води, розбив Хмельницький цілковито чималий відділ польского війська, який заступив єму дорогу під проводом молоденького Стефана Потоцкого. Хто з Поляків не погиб від козацкої шаблюки, той дістав ся до татарської неволі. Сам Стефан Потоцкий наложив головою. Богатий польський табор враз з арматами дістав ся в руки козаків.

По сій славній побіді рушив Хмельницький дальше. Єго сила постійно зростала, бо багато селян на Україні на вість о повстаню хватали за оружје і приставали до козаків.

* * *

Наш поет Василь Шурат написав книжочку п. з. „Історичні пісні“ де в поезиях представив важніші події з української історії. — Межи ними помістив він прегарну поезию „Поход на Жовті води“, та „Посїв пана Чарнецкого“.

Та друга поезия опираєсь на історичнім факті що польський гетьман Стефан Чарнецкий здобувши кілька літ по смерти Хмельницкого Суботів, де в церкві було похоронене тіло того славного борця проти шляхоцкої самоволі — казав ті мощі з пімсти витягнути з гробниці і викинути на поругу... Се найкрасший доказ „kulternej misyi“ польської шляхти на Україні, про котру то „місію“ і доси любять ріжні вшехполяки базікати. Польска рада мійска

у Львові назвала іменем того Чарнецкого ту улицу, при котрій мешкає намісник (доси усе Поляк) і польський архиєпискуп! Добрий знак! Товариство ім. Шевченка купило пізнійше велику каменицю (ч. 26.) положену на тій улиці.

Поход на Жовті Води.

1648 р.

Вже зняв ся наш стяг і несеть ся як страх новим шляхом свободи.

А з брязку стремен бє голос оден :
в поход на Жовті Води !

З нас мирний був люд, що зривав ся із пут-
хиба до свого Бога.

Та бачить сам Бог, що досить нам тривоґ —
тепер Ляхам тривоґа !

На нашій землі ми рабами були,
були волами в плузі ;
аж в наших руках плуг розприс ся на прах —
тепер кінець нарузі !

Днес берло чуже ми замінимо вже
своєю булавою.
Хто більше нас всіх натерпівсь від чужих,
той нас веде до бою.

З могильних задум прокидаєть ся шум
весняної погоди.
Степ кинув ся в рух, бє луною в округ :
в поход на Жовті Води !

Не наш був покіс, що від наших впав кіс,
і днесь не наш він буде.
Та вже у наш сьвіт не внесе сзуїт
безкарних слів облуди.

Не наш був і бір, що ждав наших сокир,
і днесь він паньским бором.
Та вже нам жінок, та вже нам дочок
не вкине пан у сором.

Як звів наш топір, а коса як оса,
як смерть є їх удари.
Коб тільки огні запалали значні,
а дим заступить хмари.

Вже зняв ся наш стяг і несеть ся як страх
новим шляхом свободи.
Брати вже нас ждуть. В дорогу-ж, у путь!
в поход на Жовті Води!

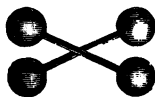
Посів пана Чарнецького.

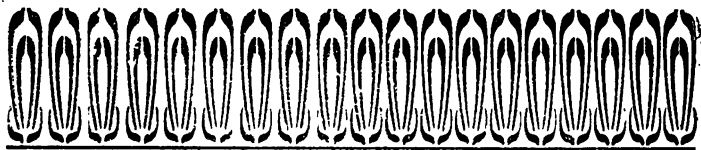
Гей посіялось насіне
по широкій Україні,
незвичайне і не просте —
лиш Богдановії кости.

У нещасную годину
пан Чарнецький їх розкинув;
пан Чарнецький їх розсіяв
вітер по степу розвіяв.

Довго сімя пропадало.
Аж попав ся степ під рало.
Зашуміло житним ланом
над гетьманом, над Богданом.

Житним ланом зашуміло;
гейже женці, гейже сьміло!
жваво подзвоніть серпами:
дух Богдана вже між вами!

Народні коломийки.

Будь здорова, моя мила, бо я вже вандрую,
Приступи ся до коника, най та поцілую.
Приступи ся до коника, та до вороного,
Та най я ся націлую личка румяного.
Подай мила, біле личко та праву рученьку,
Та най тебе поцілую бо йду в дороженьку.
Ой лишу тя дівчинонько, ой лишу, тай лишу,
А сам сяду на коника, тай ся поколишу.
Скачи коню, підо мною, та розбивай груду,
Будь здорова дівчинонько, я вже тут не буду.
А я нині тутка, тутка, а завтра поїду,
Будеш мила припадати, до моего сліду.
Будеш мила припадати, будеш цілувати,
Будеш мене молодого, усе споминати.
Ой не скачи дівко, з моста, бо душу загубиш
Сідай зі мнов на коника, коли мене любиш,
Сідай зі мнов на коника, та на вороного,
Колись мене полюбила, хлопця молодого.
Погадай си дівчинонько, як то було зразу,
Як ми їли грушки, ябка, коло перелазу,
Як ми їли грушки, ябка, як ми пиво пили,
Чого ми так не зробили, як ми говорили
А перше ми говорили, що ся поберемо
А тепер ми говоримо, що ся розійдемо.
Ой горонько камінная, з каміня твердого,
Присталась ми, дівчинонько, до серденька мого,
Присталась ми, дівчинонька, до серденька мого,
Як у лісі деревина одна до другого.
З дуба листє, з дуба листє, ввисло на долину,

А я тебе дівче люблю, як кіт солонину.
Наїв ся кіт солонини, а кіточка сала,
Отось мені дівчинонько, до серця пристала,
Ой дівчино дівчинонько, рад бим тя любити,
Далекая доріженька, до тебе ходити,
Далекая доріженька крутії дороги
Не знаєш ти дівчинонько, як то болять ноги.
Не далеко до дівчини, іно без острішок,
Нема кому передати волоский орішок.
Ой наж тобі дівчинонько з оріха зеренце
Скажи, скажи, ширу правду, кого любиш серце?
Ой дівчино, дівчинонько, личка румяного
О як же тя не любити, кой ти годна того,
Ой як же тя не любити, до тя не ходити,
Кой низонькі перелази, мож переступити,
Чи ти чула дівчинонько, як я тебе кликав,
Як я тобі колопеньки, поза хати микав,
Чи ти чула, дівчинонько, як я тебе кликав,
Як я твої вороточка, калинов затикав.
Вийди, вийди дівчинонько, та на вороточка,
Та най я ся ще надивлю, яка особочка.
Із за гори високої, ясний місяць зійшов,
Вийди, вийди дівчинонько, я до тебе прийшов,
Вийди, вийди дівчинонько, та най не чекаю,
Поцілую біле личко, та най іду далі.
А ти підеш улицею, я піду городом
Зійдемо ся, до купоньки вечером, холодом.
Ой на горі на високій, пасе ся овечка
Люблю тебе дівчинонько, тай твої словечка.
Чи ти мене перепелко, чим очарувала,
Що ти мені мої гадки для себе забрала.
Яка була темна нічка, та яке болото —
Та я мусів чалапати до тебе, золото.
Ой дівчино молоденька то ми, палиш душу,
Хочби яка нічка темна, я тя дойти мушу.
Ой дівчино, моя душко, щебетни мя в ушко,
Щебетни ми, душко, в обі, коли прийти д тобі.
Ой дівчнно, дівчинонько, такась м миленька
Як у літі на нивоньці, вода студененька.

(Рисунок Т. Шевченка.)

Дівочі.

Ой чи я си не дівчина, ой Боже мій Боже,
Личко біле, очка чорні, козаче небоже,
Ой чи я си не дівчина, та чи не вродлива,
Тільки меї досадоньки, щом не чорнобрава.
Мене мати породила, тай коло припічка,

Та казала: рости доню, тоненька як сьвічка.
А я мати послухала, виросла тоненька,
На сім сяжнів поясина, тай ще коротенька.
Ой ще мене моя мати на руках носила,
Та як мене за хлопцями охота зносила.
Ой ще мене моя мати кашов годувала,
Та як мене за хлопцями охота збирала.
Ой заграй ми музиченьку від села до села,
Щоби моя головонька все була весела.
Я фасолю посадила, горох потичила,
Тепер бим си погуляла, бом вже відпочила.
Як я була мала, мала, нічого не знала,
Я гадала, що не буду нікого кохала.
Як я більша підросла, на станочку стала,
Молодому козакови до серця пристала.
Ой піду я по під груші, груші мої, груші,
Хиба би мя той не любив, хто не має душі.
Я на тоці молочу, на порозі вію,
Прийшло якесь кучеряве, коло мене сіло.
Коло мене сіло сіло, і ще люльку курить,
Я думаю, що він любить, а він мене дурить.
Плине лебідь коло млина, коло мого дому,
Ойі кого я вірно люблю, не скажу нікому.
Ой кувала зазуленька, райкала ворона,
Тото моє коханячко, що близько прогона.
Чиї пчоли по дуброві, мої по загаті,
А хто любить на стороні, а я в першій хаті.
Ой калина біло цвила, червоні ягідки,
А я хлопця полюбила, мара знає відки.
Ой кувала зазуленька, тай кувала майіка,
Я такого хлопця маю, як на дроті лялька.
За нашими воротами зацвила медулька,
Я такого хлопця маю, як сива зазулька.
Ой такого хлопця люблю, що вуса сіють ся,
Як до мене заговорить аж очі сьміють ся.
Засьвіти ми місяченьку на всі штири роги,
Я такого хлопця люблю, що коло дороги.
Ой на горі дрібний мачок, зацвили волошки,
Та лиш того хлопця люблю, що чорнявий трошки.

Я такого хлопця люблю, в чорній капотині,
Як мя вчера поцілував, то чую до нині.
Я такого хлопця люблю, що раненько встає,
Що білими рученьками коням їсти дає.
Як би річка не ширічка, я би не бродила,
Як би хлопець не хороший, я би не любила.
Як би річка не ширічка, я би не пливала —
Як би хлопець не хороший, я би не кохала.

Важне для їдучих морем.

**Хто хоче їхати до Америки най собі перед
тим прочитає оголошене Ф. Ад. Міслера
на початку календаря.**

Кожному радимо купувати у ц. к. окруж. аптиці

М. Шварца в Перемишли,

бо там усе найліпше і дешевше як всюди
інде. Все висилає почтою по цілім краю.

 Прочитайте оголошене на початку ка-
лендаря на XII. і XIII. сторони. — — —

 Одинока в краю правдиво руська

ДРУКАРНЯ

А. В. КИСІЛЕВСКОГО і СКИ

припоруцає усякі друки для Січйй на фєстини,
забави, збори і т. и. по дуже низких цінах.

 Прошу звернути увагу на наш анонс.

Др. М. Олійник,
лікар в Каменці Струмиловій.

Як шкодить алькоголь людям.

Алькоголь, то є така теч, прозора, як вода. Така теч находить ся в горівці, вині, пиві, румі і інших горячих напйтках, то є таких напйтках, котрими можна впити ся. Алькоголь робить те, що чоловік уливає ся. Якби в тих напйтках не було алькоголю, то ними не можна би було впити ся. Так, як ще ніхто не впив ся содовою водою. Алькоголю є найбільше в горівці, менше в вині, а ще менше в пиві. Длятого горівкою най-декше впити ся. Пива треба досить богато випити, щоби впити ся, бо в нїм є мало алькоголю. Назва алькоголю походить з арабського слова „альке-галь“ і означає плин чистий без краски і смаку. Горівка робить ся зі збіжа і бараболі (картофлів) через ферментацію (кисненє) в горальнях, а пиво в броварах через ферментацію солоду. Звичайна горівка має 30—60% (процент) алькоголю, в пиві є 4—5%, а в вині 9—23%.

Уживанє алькоголю давне як сьвіт. Однак дуже давно в старині уважали люди пите за грїх і пили тїльки при великих торжествах в честь богів. Жінкам і дїтям було цілком заборонено пити. Вино, котре впровадили в давнину Фенїкіяни до Египту і Греції, перейшло і до старинних Римлян. З початку було у Римлян заборонено пити вино, але перед упадком Риму, Римляни таки добре пили. — Пиво, котре знали ще за давних, старих часів, за-

чали фабрикувати головно в Німеччині в 15. віці, то є около 500 літ тому. Однак горячі напої були дорогі. В 16. віці (перед 400 роками) зачали люди гнати горівку з жита; а в 18. віці (около 200 літ тому) з бараболі (картофель). Тоді горівка розширила ся скоро і між біднійшими людьми.

Шукаючи причини, чому алькогольні напитки так скоро розширили ся, доходимо до того, що і тут капіталізм є головною причиною. Картофлі і збіже булиби за дешеві, за мало приносилиб зиску, якби люди спожитковували їх в сирім стані. Зиск збільшає ся, як ті продукти переробить ся на горівку. Пани дбають о свої інтереси і заводять горальні і бровари. При тім вони дбають, щоби їх шинки по селах приносили добрий зиск. Правительство і держава зі свого боку дає ще горальням нагороди, так звані боніфікації і тягне з горівки великі податки. Ті податки збирає Австрія переважно в Галичині і то з мужика, котрий продав свою працю на ланах панських за пєсї гроші і став з біди та нужди — пити. Сама Галичина платить річно на алькогольні напої майже 120 міліонів кор. З того 10 міліонів кор. іде на покритє коштів виробу горівки, 30 міліонів на податок до державної каси, а 80 міліонів чистого зиску дає наш нарід за дурно, а радше за трійло тим, що сьвідомо заливають його тою отруєю. А заливають на те, щоби держати народ як найдовше в некультурній тьмі і в неволі.

Для того наша народна честь і журба о будущу долю народа наказує нам, виступити із широкою агітацією проти уживаня алькогольних напоїв, та стреміти до того, щоби видерти ті міліони,

які за те трійло даємо нашим ворогам, та ужити їх на здобуте лучшої долі. Но привичка пити в нас не скоро переведе ся, бо інтереси „великих рільників“ (панів-дідичів), промисловців і шинкарів стоять на сторожи алькоголю, а хлоп, котрий зриває ся до страйків, щоби поліпшити платню на панських ланах, таки за горівку віддає часть свого зарібку назад панам.

При горальнях і броварах увійшло в звичай платити робітникам горівкою і пивом. Шинкарі і прислуга шинкарська часто піддає ся пиянству. Держава, котра має міліонові зиски з того жерела, не може і часто не хоче спинювати пиянства, а всякі закони проти пиянства у нас в Галичині є тільки на папері. Алькоголь, крім великих протекторів, як пани і держава, має ще за собою і тяжкі відносини житеві хлопа і робітника. Робітник, котрий кепсько відживлює ся, шукає поживи і потіхи в келішку. Хлоп, що зіпрів в жнива від роботи, не також кватирку, бо по його думці, горівка збільшує силу чоловіка. Нужда і богацтво однаково тягнуть до коршми. За мало впливу мають також місії церковні — пияк і пекла не боїть ся. Тут крім широкої осьвіти, найбільшу вагу має пропаганда (навчане), що алькоголь є дійсно шкідливий для організму (для тіла), що він не є ніякою поживою, що не додає сили, не оґріває, а туманить мозок чоловіка, нищить його тіло і забирає здоровле. Величезні розходи на алькоголь в ріжних краях виносять понад 18 тисяч міліонів корон. Америка видає 5 міліярдів, Англія 4, а Німеччина 3 і пів. (Міліярд то є тисяч міліонів). Крім того держави ті удержують шпиталі для пияків і варіятив, арешти

і приюти. Те все удержує ся з податків. Якби не алкоголь, то навіть ще в теперішнім устрою не треба би було так багато всіх тих уряджень.

Річне спожите трунків зростає в різних державах і рівночасно зростають податки від алкоголю. Річна консумція пива, вина і горівки на голову виносить в літрах :

В Бельгії	пива 169, вина 4, горівки 14
В Франції	пива 22, вина 103, горівки 12
В Данії	пива 33, вина 1, горівки 27
В Німеччині	пива 107, вина 6, горівки 13
В Англії	пива 145, вина 22, горівки 8
В Австрії	пива 35, вина 22, горів. 12 $\frac{1}{2}$
В Росії	пива 5, вина 3, горівки 14
В Америці	пива 47, вина 2, горівки 8
В Швеції	пива 11, вина 1 $\frac{1}{2}$, горівки 5
В Італії	пива 1, вина 95, горівки 2

Числа ті виказують, кілька припадає пересічно на голову. Але як відчислимо жінки і діти, котрі переважно не пють, то випаде далеко більше літрів на одного мужчину.

Пива найбільше пють в Бельгії, Англії і Німеччині. Вина у Франції, Італії і Швейцарії. Горівки в Данії, Австрії і Росії. Найменше пють Скандинавці і Шведи, де перед 50 літами найбільше пили. Німецький робітник видає на трунки п'яту часть свого доходу.

У нас не ліпше. З 20 тисяч шинків в Галичині, 17 тисяч є по селах і місточках, а три тисячі по містах. На примір в Стрию є до 100 шинків, а пропінация несе більше як 220 тисяч корон річно. Порівнати нашого робітника з німецьким, то видаток на трунки 30 до 40 корон в рік, перевисшає його сили.

Як виказали учені, алкоголь не розгріває чоловіка. Розширює тільки начиня в шкірі, котрими пливе кров, і робить вражінє тепла. Не додає сил, але упоює. Горівка приголомшує голод, каже забувати гризоту, але не представляє жадної вартости поживної. В чотирох літрах пива є тільки поживи, що в 8 булках. Але 8 булок коштує 32 сот., а 4 літри найгіршого пива 1 К 28 сот. Так само і найліпші вина не є поживні для чоловіка і ділають хвилево на чоловіка так, як батіг на коня.

Алькоголь відбирає людському жолудкови воду, через те у пияків виступає така спрага. Приложіть до шкіри алкоголь, шкіра побіліє, зморщить ся і висхне. Так само ділає алкоголь на жолудок. Болона в жолудку терпить так само, як шкіра на пальці. Через розширене начинь кровоносних (котрими пливе кров) жолудка — болона в жолудку лучніє — видає більше соку жолудкового, хвилево вобуджує смак, но ті зміни провадять за собою через часте уживанє алькоколю до катару жолудка і кишок. Найчастійшою причиною катару жолудка (дна, поруха) є алкоголь*). Пияк з часом тратить смак до їди, а ранками вонітує. З жолудка дістає ся алкоголь до крови. Тут нищить червоні тілка крови. Се дуже шкодить здоровлю. Найблизшою дорогою дістає ся алкоголь до утроби (чорна печінка), котра з часом через часте уживанє алкогольних напйтків побільшує ся і твердне. Наслідком того ствердження виступає пухлина ніг і цілого черева і неминуча смерть. Такі самі зміни викликує алкоголь і в нирках. В начинях кровоносних і в серцю наступають стовщення і звапнення

*) Про се пише Штрімпель в окремії книжці.

бючок (або артерій, то є начинь), котрі несуть кров червону. Через те посудини ті часто пукають і викликають в мозку кровотоки, нераз смертельні (апоплексія, або удар мозку) Діставши ся до мозку, алкоголь нищить мозкові клітини (комірки). Память з часом слабне, счезає охота до роботи, у одного виступає хвилева веселість, у другого плач і смуток. Під впливом алкоголю, декотрі впадають в гнів, розбивають, палять і крадуть. Як шкідливо ділає алкоголь на мозок, то виказує спис тих, котрі улягли хоробам мозку наслідком уживаня горячих напоїв. Алкоголь є причиною параліжу мозку в 30—40 процент випадків, то значить: На 100 людей, що дістали параліж мозку, є 30 до 40 пияків. Инакше каже ся, що поміж тими паралітиками є 30 до 40 процент (процент означає ся коротко так: $\frac{\%}{100}$) пияків.

В р. 1899 до віденських шпиталів, доставлено 549 людей умово хорих. З того 219 хорувало наслідком пиянства. Но не думайте, що тільки чиста горівка причинюєть ся до того. Те саме робить вино, пиво, яблочняк і інші напої, в котрих є алкоголь. З часом, наслідком питя, зір і слух зупіє, шкіра жовкне, висихає; чоловік перед часом старіє ся. В горлі викликає пите — нежит (катар) горла, в легких нежит озявок (тхавок), а часто сухоти. В нервах часто виступає запаленє і пораженє нервів. В Англії наслідком питя виступає рід ревматизму (подагра, гостець). В загалі всюди, де алкоголь втискає ся, оставляє за собою шкідливі наслідки. По довшім уживаню лишає в організмі (в тілі) такі зміни, які годї усунути. Богато причинює ся до уживаня алкоголю те, що ми їмо мясо

і дуже солені страви (приміром оселедці, паприка і таке інше) викликають спрагу. Люди заспокоюють її часто гальбою пива. Се дуже шкодить людському здоровлю. Хто п'є день в день келішок горівки, той стало затроює себе. Так, якби уживав що днини малої кількості трутини. Аल्коголь вчить чоловіка забувати про господарку, про жінку і діти, та про суспільні обов'язки.

Загляньмо у вязниці: 70 процент проступків і злочинів є наслідком пиянства. Якби удало ся усунути шинки, то майже всі арешти можнаби позамикати. В Нью-Йорку 80 процент арештантів дістало ся до вязниць в наслідок пиянства. У Франції через зріст числа пияків, число вязнів значно зросло. — Поміж двома тисячами проституток (публичних жінок), 995 пило дуже багато.

Тяжкі часи, малий заробок, повинен ще більше здержувати робучий народ від уживання алькоголю. Німецький посол Гумпрехт каже, що в Берні на 10 убогих осіб — в 9 случаях причиною було пиянство.

Стоваришеня для убогих виказують, що зі 100 убогих осіб, 40 до 80 процент було пияками. До одної кольонії убогих в Прусах, що зоветь ся „Бремергафен“, зголошувало ся річно пять тисяч пятьсот осіб — з того 4 тисячі 235 зубожіло наслідком уживання трунків.

Родинне жите у пияків стає неможливе. Батько більше видає на корчму як має доходу. Родина убожіє. Діти пияків привчені за молоду до горівки, стають самі пияками. Ще до сего причиняють ся вічні сварки і бійки. Жінка часто покидає чоловіка і занедбує діти. Найбільше шкідливо впливає аль-

коголь на потомство. „Недалеко впаде яблуко від яблінки“, „який тато, такий син“ — каже приповідка. 75 процент пияків походить із пияцьких родин. Діти пияків терплять часто на епілепсію (падачку — се тяжка хвороба), на німоту (родять ся німі) і глухоту. Вони бувають дурноваті (ідіоти) і хорують на воду в мозку. Професор Легрен виказує, що між 814 дітьми в 215 родинях пияцьких було 21 процент неживо уроджених дітей, а крім того 33 процент нездорові. В шпиталю „Бісетр“ під Парижом у Франції, до котрого приймають епілептиків і дурноватих, було 1886 року на тисяч хорих — 620 людей які мали родичів пияків. Уживане алкоголю є причиною того, що матери не мають корму для дітей. Причини треба шукати у батька-пияка. В 78 процент випадків, батько є налоговим пияком, а дочка не може кормити. Другий випадок такий: На 100 пияків тільки 10 процент дочок було здібних до кормлення. Крім того у тих жінок розвивають ся часто сухоти, нервові хвороби і хвороби зубів. В наслідок сего, що пияки легко западають на сухоти, також діти їх стають часто сухітниками. Слідуючий примір дає Бунге:

Батько, який є пияк:	число пияків:	Сухоти у дітей процент;	Нервові терпіння хвороби у дітей ⁰ %:
неналоговий	149	8,7	4,0
неналог. уміркован.	169	10,7	6,5
налогово неумірков.	67	16,4	6,0
знаний пияк	60	21,7	25,0

З сего виказу бачимо, що у налогових пияків дуже велике число дітей (около четвертина) хорують на сухоти (чахітку) і тяжкі нервові слабости.

Як чоловік здоровий, то бактерії (заразки) туберкульози (або сухоти, чахітки) не багато йому шкодять. Але пиякам шкодять вони дуже, бо пияки мають затроєне тіло. В такому тілі заразки дуже легко розвивають ся. Дятого сухоти і інші хвороби лекше напастують пияків і їх дітей. Якби удало ся через цілковиту тверезість усунути уживане алькоголю, то зменшила би ся значна часть хоріб як : сухоти, жолудковий нежит (катар), рани жолудкові, рак, зіпсутє зубів, хвороби утроби, нирок, нервів і мозку. Пияцтво родичів мстить ся на дітях. Вони стають пияками і злодіями. Подаване алькоголю малим дітям нищить здоровле дітей. Такі діти дуже хорують. Досьвіди вчених виказали, що вже 3 або 4 грами алькоголю шкідливо ділає на організм (на тіло). Чим нарід є темнійший, тим лекше приймає таку отрую, як алькоголь. Нездібність до війська в Австрії є в части наслідком уживаня алькоголю. — На 100 випадків самоубийств 11 до 19 процент має свою причину в пиянстві. В Росії половина самовбийників рекрутує ся з пияків. Жиди, котрі мало пють або й зовсім ні, рідко допускають ся самовбийства. В Прусах умерло одного року 11 тисяч 744 осіб наслідком пиянства. 508 пияків відобрало собі жите, а 311 умерло наслідком сильного затроєня алькоголем. Шинкарі (крім Жидів!), кельнери, услуга по шинках, наймити в горальнях і броварах — підлягають найбільше тому налогови.

Запитаймо ся тепер, що є головною причиною розповсюднюваня алькоголю. Отже передовсім фалшиве переконанє, впоюване віками, що горівка є здорова, що поправляє смак, що загріває

і підтримує сили чоловіка. Се було чи не найбільшою причиною розповсюдження алкоголю. Горівка ділає так, як средство усиплюче чоловіка (хльороформ). Вона нищить волю чоловіка. Що алкоголь є для здоровля шкідливий — се доказують зміни в жолудку, нирках і мозку вже по зажитю 30 до 40 грамів. Що він не поправляє смаку, доказують часті нежити (катари) жолудка у тих людей, що пють. Сили м'яснів і мозку не тільки не підвисшує, але противно: нищить її. Алкоголь, кажуть відживляє чоловіка. Та се неправда. Алкоголь робить тільки те, що чоловік набирає багато товщу. А се є для чоловіка не тільки непотрібне, але ще й шкідливе.

Кажуть: алкоголь додає сили. Та се неправда, бо показало ся, що турецькі робітники в Константинополи, котрі є заняті ладованем товарів на кораблі, при дуже тяжкій праці без мяса і кроплі алкоголю — належать до найсильніших людей. Пить алкоголь знесено в американськiм війську в р. 1832. Французські баталіони підчас кримської війни належали до найліпших, а не пили ані вина, ані горівки. Англійське військо в Канаді без кроплі алкоголю робило далекі марші. — Кажуть, що алкоголь огріває. Кажуть, що чим зимнійший край, тим менше людей може вижити без горівки. Тимчасом учений Нанзен в подорожи на далеку північ — через 15 місяців жив із своїми товаришами без кроплі алкоголю і зносив тріскучі морози. В Америці в 18 залізничних компаніях 200 тисяч робітників, занятих тяжкою роботою, не уживає жадного трунку. Фабрики найскорше і найгарнійше приймають таких робітників. В Америці і в Англії

мільйони людей вирекло ся пиянства. У Швеції около 105 тисяч людей не п'є нічого. Милями не видно жадної коршми.

Мало пити, чи цілком не пити? — Відповідь легка. Дятого, що алкоголь вже в малій кількості ділає на ціле тіло як трутина, що б'є легко до голови, ослаблює волю чоловіка і через те він по одній чарці випиває другу, та що до пиянства легко привикнути — дятого — кажу — найліпше нічого не пити! — Де устає мірне вживанс алкоголю, а зачинає ся над'уживанє? Про се годі щось певного сказати. Є люди, яких тіло зовсім перейшло алкоголем, хоть вони через ціле своє жите не чули підхмелєня. Ті люди звичайно не замітили сего, бо все пили по троха. Такі умірковані пияки підтримують той поганій звичай: пити. Вони вводять його в жите, кажучи, що він не тільки нешкідливий, але противно; пожиточний і необхідний. Приклад ділає на других і вони починають також пити. Дятого найліпше не пити нічого!

Протиалькогольний рух почав ся в Америці з початком 19. столітя, то є перед около сто роками. В провінції Мен заборонено продавати всякі напитки. До сеї заборони прилучили ся ще дві інші американські держави. Але в тих державах не заборонено ввозити алкоголью. Тож сей заказ не багато поміг. Послідними часами заведено таке право, що кожда громада може завести у себе заборону продавати і сироваджувати алкогольічні напитки. Таке право ухвалює громада більшостію голосів. Яка з того користь, показує держави Масагусета в північній Америці. Добробут значно зріє

у повздержливих громадах. Там увязнено на 10 тисяч мешканців тільки 10 осіб, а в інших громадах 23 особи на тисяч мешканців. Усюди однаковий вислід: обичайність, ощадність, здоровле і добробут значно зростають!

В З'єдинених Державах північної Америки число людей, що зовсім не пють алкоголь, доходить до 10 мільонів. Звідси пішов протиалкогольний рух у Канаду, Англію, Скандинавію і Фінляндію. В Канаді близько вже до того, що правительтво заборонить у цілій державі продавати, спроваджувати і виробляти алкогольічні (так звані „горячі“) напитки. В Норвегії (в державі далеко на північ від нас) заведено право, що громади можуть заказувати уживане трунків.

Фінляндці в більшости виступають за такою самою заборноюю. Сей рух обгортає всі краї. Тільки у нас подибуємо ґрунтовне незнане ваги сеї справи — і то так у народа як і у інтелігенції. Що року протрачує такий жебрачий край, як Галичина—120 мільонів корон і величезну скількість людської праці та здоровля.

Поборюване алкоголью, се річ гігієни (науки про здоровле), бо алкоголь нищить наше тіло, нівечить наш мозок, — словом: живому ще чоловікови копає яму. Але поборюване алкоголью належить також до суспільних (соціяльних) наук, бо суспільність з попсованим здоровлем не може відновити ся, не може видобути із себе повні своїх житєвих сил!

Замість засипувати жерело свого звиродніня,
— ми дальше черпаємо з него!

У нас держава не спинить продажі алкоголью.

Противно : правительство наслідком домаганя шинкарів, котрих в політиці потребує, має збільшити число шинків ! Декотрі великі горальні не замкнуть своїх складів, бо мають нагороду (так звану боніфікацію). Нам самим повинно залежати на розповсюдненню знаня, що алкоголь є шкідливий. Громади мають право не допускати до закладаня шинків. Січи повинні ще завзятійше ширити повздержливість межи своїми членами ! Мусимо піднести, що нині вода содова і овочеві соки дають знамениті напитки, які при тім є здорові, приємні і поживні. В Берні завязала ся спілка виробів безалкогольних і соків. Плеканє винограду й овочів і у нас може принести велику користь, бо подає здорову поживу, значно ліпшу від мяса і острих напитоків.

Хто отже щиро бажає добра народови, сам повинен іти в народ і пропагувати тверезість. Аж тоді, як маси зрозуміють шкоду, яку спричиняє алкоголь і покинуть пити — аж тоді воскресне день правдивої свободи ! Маймо надію на сьвітлу побіду ! В Німеччині ще перед 16 роками був тільки оден чоловік, що виступав з жаданем цілковитої тверезости ! А нині є вже 20 тисяч людей, — як сказав раз Бунге, — що творять з'організовану, сильну армію, котра на своїм прапорі виписала цілковиту тверезість ! Є там селяни, учителі, робітники, студенти, купці і інші !

Що може нас здержати ?

Дивім ся на Фінляндію, Норвегію ! Там сільські громади по кількасотлітній боротьбі запровадили у себе цілковитий заказ продажі алкоголю ! В Канаді більшість голосів є за тверезостию ! —

Не забуваймо, що по нашій стороні стає наука, котра виказує шкідливість алкоголю і жадає цілковитої тверезости! А науці ніхто не опре ся!

Тверезість при нашій завзятій і упертій праці — мусить побідити!

У Січи, у Січи єднаймося, брати!

Рух січовий розпочався у січні 1900 року, коли то за старанем Дра К. Трильовського і Дмитра Солянича з Устя, снятинського повіта, подано до Намісництва статuti першої Січи в Устю снятинського повіта. Статuti ті Намісництво відкинуло з тої причини, що там було признане право членів до ношеня відзнак. Заки подано статuti нової устецької Січи — подано старанем Дра Трильовського статuti Січи в Завалю тогож повіта, — очевидно з опущенем постанов що до лент і ті статuti сталися взірцевими для всіх Січий. Січ в Завалю отворено 5. мая 1900 року і зараз по зборах січовики завалівські примашерували на вечерниці в честь Т. Шевченка устроювані того самого дня в Снятині.

Тогож року зачали Січовики носити червоні ленти роблені з тої матерії, що червоні пішевки на подушки.

Еще на першім сьвяті січовім в Коломиї 1902 року ношено ленти шиті з сатини, і доперва в осени тогож року зачав оден коломиийский ткач — за почином Дра Трильовського — виробляти ленти

ткані з вовни, яких і доси Січи уживають. Роками найкрасшого січового розвою були 1903 і 1904 і заложено в 1903 р. — Січий а в 1904. — Той незвичайний рух січовий звернув на себе увагу намісника Потоцького і він пезвичайно енергічно забрав ся до нищення тих товариств.

Роки 1904, 1905 і 1906 — се час найбільших переслідовань, про котрі требаби поправді написати осібну велику книжку. Ті переслідуваня зменшили ся доперва по смерти Потоцького — однакож треваяють по части і доси — так як то в однім повіті, то в другім старости устроюють собі час до часу правдоподібно на влаену руку протисічові гоненія.

Як звісно — Січи се товариства безпопівскі, і з тої причини мають вони величезне значіне для культурального розвою українського народа. Січовики учать ся через се самостійно вести свої справи, самостійно думати, самостійно організувати ся — а заразом позбавлені є нагоди до лаполізання, що є майже необхідне в тих товариствах, до котрих попи мають доступ.

Але власне та обставина як також і ся, що в Січах і січових видавництвах панує справді демократично-поступовий напрям — стали ся причиною, що галицка пансько-попівска суспільність зачала з великою враждою відносити ся до тих товариств. І хто зна, чи, якби всьо разом зложив, то не вийшлоби, що Січи доси мусіли більше натерпітись від нашої шанібної інтелігенції, ніж від галицко польских властей.

За то вся симпатія тої нашої пансько-попівскої суспільности є по стороні руских Соколів.

Сокола львівського заложено десь з початком 90-тих років за почином директора Н. Торговлі, В. Нагірного, а належали до него з початку не лиш Українці але і кацапи. Також від В. Нагірного походила ідея закладання по селах Соколів пожарних. Ані Сокол львівський, ані тих пару Соколів сільських, що їх в 90-тих роках заложено не показували майже ніякого житя і доперва розгорівший ся в краю рух січовий дорогою суперництва порушив і Соколів до живіщої діяльності. Власне організація січова була першою, котра розпочала устроювати публичні гімнастичні продукції, як взагалі Січи перші перенесли справу гімнастики на село між хліборобске населенє. Тайна січового успіху лежить іменно в слідуючих обставинах: 1) У сільських Січах плекає ся не лиш пожарництво, котре само по собі є одноманітне і часто повторюване навкучує ся, але і гімнастику, котра представляє дуже велику ріжнородність як нпр. вправи вільноручні, топірцями, списками, ставлене дзвіниць і т. д.

Січи перші перенесли гімнастику на село і в сім їх перша заслуга на тім поли мабуть на цілій кули земській і між усіми народами. Колиб не той бік січової роботи (легка, без приладів, гімнастика) — то Січи булиби певно вже в своїх перших починах заснітились так, як сільські Соколи.

2) Друга тайна січового успіху — се назва історична так сих товариств як і поодиноких урядів у них, а дальше марковане старинних січових традицій (передань) так в устній агітації як і в січових видавництвах. Наш новітний січовик почуває себе наслідником давних завзятущих за-

порожців, він скидає з себе всяке рабство, всяке самопонижене взглядом панів і попів а почувася себе свободним борцем за долю українського народу.

3) Трета тайна січового успіху — се щасливий добір відзнак січових. „Що червоне, то красне“ — каже наш народ. А червона краска відзнак є не лиш чисто людовою, але zarazом принята в цілім світі за краску поступу і крайних свободлюбних переконань. До того обовязкові топірці в руках, червоні пера на капелюхах, січові звізди (спущені перший раз в курс на вічу 5. жовтня 1900 р. у Львові) — всьо то своєю яркою демонстративною стороною звертає увагу народних мас і позыскує їх симпатію.

Впрочім характер національний зазначений у лентах в той спосіб, що хорунжий, і два найвизначніші уряди (кошовий і осавула) уживають синьо-жовтих лент. Важна річ, щоби і на будуче всі Січи точно держали ся приписів що до лент і не робили на власну руку ніяких змін.

Також дуже щасливо розвязано справу прапорів: вони малинові — з синьо-жовтими лентами. На прапорі має бути з одної сторони січова звізда або лев, а з другої сторони портрет якого визначного українського діяча. В той спосіб, коли особливо повітові Січи зважають на се, щоби кожда Січ в повіті мала на прапорі инший портрет, маємо на повітових і инших більших січових святах прямо ілюстровану українську історію на січових прапорах. Малювати на січових прапорах святих, — се не лиш глупе, але прямо нерелігійне. Сеж не означас великої пошани для святиця,

коли его таскає ся на получені з танцями фести-ни і т. ин.

4) Однак без сумніву головною причиною січових успіхів є безпопівський характер тих товариств. Нашим селянам попівска опіка вже вухами ллеть ся. І тому вони дуже співчують з такими товариствами, в котрих можуть бути від тої опіки свободні. І найліпший національно-демократичний повіт, де пони організаторами і т. д. є знаменитим полем для безпопівської агітації і організації. Переважне число наших „поступових“ академиків — сего прямо не годна зрозуміти, і працюючи нібито безпартійно по ріжних філіях „Просьвіти“, „Студенцких Союзів“ і т. д. прямо злочинно підпирає клерикальні впливи і клерикальні партії. Крайний час відкинути ті глупі викрути, не глядіти, де курить ся з попівського комина, а стати рішучо на сторону прогресу (поступу). А він чейже не по стороні Соколів і сокільських Січій. Відібране Січам їх безпопівського характеру, до чого цілою силою пари пруть того рода експоступовці, як Др. Льоньо Цегельський і Др. М. Новаковський, булوبي прямо убитем цілої січової справи.

І тому не може бути і бесіди о якій-не-будь злуці самостійних, безпопівських Січій з визначно клерикальними паламарськими Соколами і сокільськими Січами.

5) Вкінци яко послідну причину гарного успіху Січій треба признати те велике число гарних і завзятих січових пісень, які при помочи численних сьпіваників розширено між Січами. Ніяка українська організація не може похвалити ся так великим числом і так гарно зложених пісень.

Коли возьме ся на увагу всьо висше сказане, то легко прийде ся зрозуміти становище Головного Комітету Січового взглядом руских Соколів і їх старань, щоби получить ся з самостійними Січами.

Живійший рух Соколів викликало виключно бажанє зробити конкуренцію величавому січовому рухови. Найбільше власне гарний перебіг загальних січових съвят в 1902 і 1903 в Коломиї, 1904 в Станіславові, 1909 в Коломиї і 1910 в Станіславові розбудили в руских соколїстах бажанє, щоби собі зазнати таких успіхів. І так безпосередно наслідком заг. січового съвята в Коломиї 1909 року було съвято сокільське в Стрию 19. вересня 1909.— а наслідком січового съвята в Станіславові 1910 р. сокільське съвято в Тернополи тогож року, а потім у Львові 1911. року.

Того рода суперництво булоби навіть пожадане, тимбільше, що така діяльність Соколів мусїла сама собою і самостійні Січи побудити до більшого руху. Та за сокільскою організацією ховає ся тайна організація реакціонерів (назадників) в родї народовских генералів, редакторів „Руслана“ і т. д. котрим самостійні Січи недогідні з уваги на їх поступовість, а особливо безпопівство. Тому то вони розпочали акцію, щоби самостійні „Січи“ конче убрати в сокільські шори і в той спосіб затерти всяку ріжницю. Першим кроком до тої ціли мала бути передовсім участь самостійних „Січий“ в сокільскім съвятї у Львові, що відбуло ся 10. вересня 1911. року.

Головний Комітет Січовий ухвалив, що Січи самостійні у тім съвятї не повинні брати участи, а то з слїдуючих причин :

ся, і рух сей не тільки, що не ослаб, але еще змагає ся і кріпне. Найкращим того доказом є, що пункт тяжкості січового руху переносить ся тепер на Січи повітові, котрі власне послідними часами взяли ся дуже завзято до роботи. Що згадаємо лише гарне повітове січове сьвято з 3. вересня 1911. в Сокалі, чудове також сьвято в Бережанах дня 1. жовтня і повітове сьвято Шевченківске дня 8. жовтня в Самборі. Січ повітова снятинська готує ся знову до устроєня б. загального сьвята січового в 1912 р. а всі Січи в краю є морально обовязані взяти в тім сьвяті участь, а то близші Січи в цілости а дальші через делегатів.

А тепер еще слово до академічної молодіжи.

Так соціально-демократичні як і радикальні провідники признають, що послідними часами почала прокидатися в рядах т. зв. поступової української молодіжи велика політична безхарактерність. Перед двома роками ухвалили на своїм конгресі виключене з університету віділу теологічного, а тепер ті самі люди закладають попівських Соколів чи там паламарські Січи а під формою ріжних своїх секцій чи Союзів помагають ріжним філіям Просвіти, що є в попівських руках, і приготовляють нібито безпартійною просьвітною роботою вибір на послів ріжних Фолисів, Онишкевичів і т. д. Недавно такий ревул еще сидів в Виділі Академічної Ліги Свобідної Думки, вчера, вже був агітатором добре платячого націонал-демократичного кандидата, сьогодні знов виступає іменем Студентского Союзу на демонстрації, що носить на-пів-клерикальний характер. Належить

ніби до поступової львівської Січи, але рівночасно афішує ся в клерикальнім Соколі, бо там є „руханка“. [Таким викрутом міг і кацапский посол Курилович оправдатись, чому був головою польского Сокола.] Таких примірів можнаби насипати десятками, хотя може менше ярих. Найбільше разило власне при послідних виборах вислугуванє ся тому, „*кто więcej daje*“. Та безхарактерність політична у великої части української молодіжи зачинає вже бути плюгавою і крайний вже час, щоби обі наші поступові партії приступили до рішучої операції і звільнили себе чимскорше від того рода безхарактерних амбітників та ревунів. Они-ж і так борше чи пізніше цілком явно перейдуть у ворожий табір, як лиш занюхають більший зиск і карієру.

Будь що будь самостійна січова організація опирає ся передовсім на поступовім, сьвідомім селяньстві. Схоче справді поступова академічна і гімназіяльна молодіж ставати в наші ряди, — тим ліпше для нас а передовсім для неї. Тепер з кождою хвилею стає чимраз більше для всіх явною правда, що власне в таборі самостійних Січий лежить тепер пункт тяжкості цілого прогресивного (поступового) руху українського в Галичині.

Борімо ся! Поборемо!

Кл. Об.

Честь кому честь!

ОСТЬ: Гей пане гофрат, не пхайтесь так дуже,
Мені першеньство перед вами служить
У тій достойній храмині засісти.
Я влїзу перший!

ГОФРАТ. Ні! я мушу влїзти!
І то, Остуню, єще перед вами.
Я чейже перший між клерикалами.
Я їм на славу видаю „Ослана“.
Їм душа моя віддавна віддана.
І що лиш пахне поступом, прогресом,
Я то, мій пане, плюгавлю з кретесом.
Я тих, що вміють пацькатись в помнях,
Як Копель Гірський, Дрекович зі Стрня,
До себе горну і в осланьскім раю
Їх екскременти мозкові складаю.
А ще до того я і Гриць Дурненько
В купі зложили партію новеньку.
В купі зложили, гостей запросили.
Де був який йолоп, то ся зголосили:
Доктор Довшевич — варят релїгійний,
І неоден попик хитро благовійний.
А вже преславна чесна бельферада
Тій новій партії таки дуже рада.
І так поволи славний клерикалізм
Випре безбожність й всякий радикалізм.
Позвольте отже, що у ту ремізу
Я перед вами яко перший влїзу.

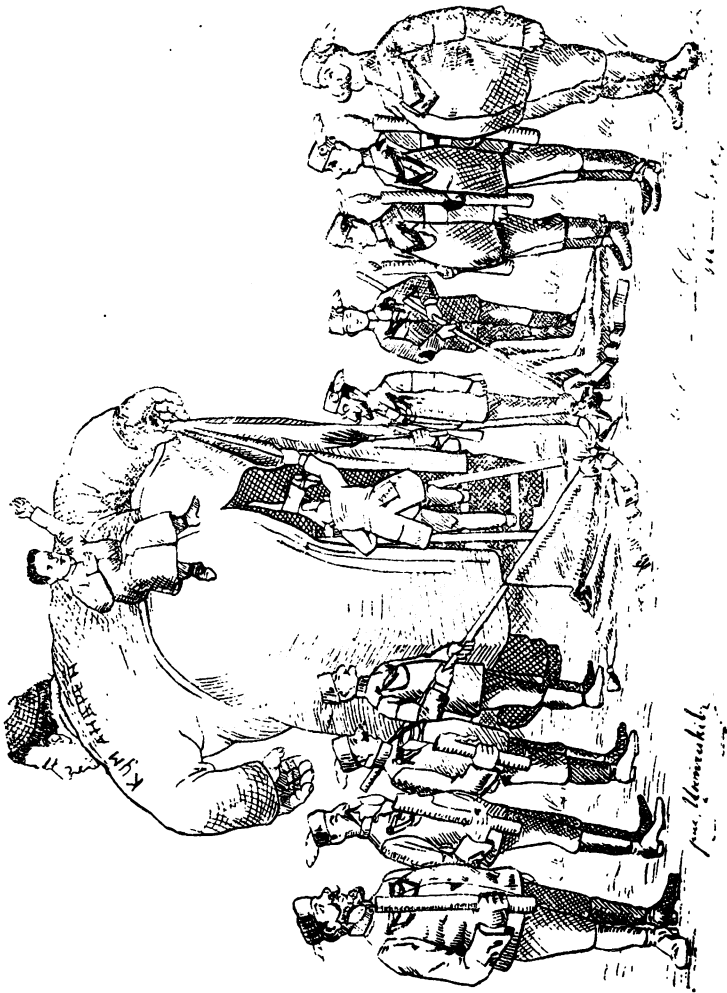
ОСТЬ: Гей сакра мокра! Що вам, гофрат, сталось?
Чи вам в лепеті що не обірвалось?
Таж хто лиш фляки у лепеті має,

Той преці бачить і той добре знає,
Що я і мої на цаль-демократи
Найлїпше вмієм народ в тьмі тримати.
Ми зручно Ляха і Москалів лаєм,
Зручно увагу хлопів відвертаєм
Від того, що в нас таки дома дієсь,
Як клерикалізм по всім краю сієсь,
Як всьо від „кас“ до читалень „Просьвіти“
Переміняєсь в чорнохмарі сіти,
Як й „Педагогію“ навіть нам помало
Вдалось попіцам здати на поталу!
А гак як наші паньскії Соколи
Дїло попівске вели щось поволи,
То ми сокільські закладаєм „Сїчи“,
Щоб самостійним Сїчам запобічи.
Щоб і в ту славну поступу твердиню.
Зручно завести попівску кирицію.
Щоб над всім краєм, як лиш сягне око,
Стяг клерикальнїй підніс ся високо.
Признасте отже, гофрате чесенький,
Що чорній хмарі я більше любенький.
Тому вступіть ся най я ся поверну,
І в клерикальну влізу семпігерну.

(Гофрат переконаний уступає ся, вбігає Влодко і смарує Остя василїною. Вбігає і Сенько і висмаровує гофрата. Ость влізає перший, за ним гофрат).

ОСТЬ *(співає в середині слїдуєчий похвальний гимн).*

Якаж се пишна храмина неземна,
Благоуханїй повна, тепла і таємна,
І що за розкіш тутка пробувати,
Клерикальні міязми у легки вдихати.
Біжіть же скоро на-цаль-демократи,

Щоб тої ласки і собі зазнати.
Й міг-би ще Влодко, мій преславний чура,
Хоч грубий — рівнож дати тутки нура.

О. ТОТУМФАЦКИЙ *(на горнім сїдалищи)*

Щаслива путь вам, брати мої милі,
Я вашой слави голосить не в силі.

І то лиш можу по правді сказати,
Що ви достойні такої палати.

Ах, якжеж серце моє веселить ся,
Що бачу тамки вас, де вам годить ся.

І яким щастє груди віддихають,
Що вас перфуми такі обвівають.

Що ви, другове, ви, мої кохані,
Засіли щасно в такій „старій пані“.

Щаслива путь вам! Я там духом з вами,
Я все йшов преці з поступу врагами!

Ще теольогом доноси писав я

На тих, що в купі із Франком видав я.

А збивши гроші на мужицкій шкірі

Робю теперка гешефта на вірі.

У „Педагогії“ славній президую,

Нім съвятоюрску гору спарцелую.

Шістьдесять і шість биків — сеж не жарти —

Дали на мене гласованя карти.

Правдиві „святлодавці! Честь же їм і слава!

Віват фербель у попа а в попаді кава!

*(Виступає Льоньо з кропилом місто булави,
за ним паламарські сїчовики з свічками в руках.)*

ЛЬОНЬО: Схиліть прапори і поклін віддайте!

Славних героїв все в пошані майте, —

Героїв, що мов в препишну світлицю,

Влізли в розкішну, шляхоцку г...аргару...

Схиліть прапори — їх попи кропили,
На знак, що жадні радикальні сили
Вже вас не годні з їх кігтів звільнити
І очи ваші на сьвітло втворити.
Та вбийте кріпко в ваші мозгівниці,
Що без попиці ані до полиці.
І моя душа радаб бути в раю —
Та грішки давні з „Діла“ не пускають.
І щоби мандат знову захопити,
Мусів я в біскупа прощення просити.
А й тепер мушу покуту прийняти.
Й на що плював я — се мушу злизати.
І аж як добре хлопам забю баки,
Стану достойним клерикальної с...лави.

Хор паламарских січовиків :

Забиймож, братя, собі добре баки,
А гідні станем клерикальної с...лави!

Кл. О.

Поручаємо нашим Товаришам дуже цікаву
і позиточну книжку: Проф. Михайло Гру-
шевський: Наша політика, ціна 1 К. 20 с.
вже разом з поштовою пересилкою.

В сій книжці обговорена українська політика
в Галичині за послідних кілька літ. Дістати мож
у книгарни Наукового Товариства ім. Шевченка,
Львів, ринок ч. 10.

У кожного повинна знаходитися

Ілюстрована Історія України

проф. Михайла Грушевського, популярно написана, багато ілюстрована книжка: 550 сторін, 400 ілюстрацій: портретів, знімків, старинних малюнків, карт і плянів. Продає ся в книгарни Наукового Товариства ім. Шевченка, Львів, ринок 10. Ціна без оправи 5 К. 20 сот. в оправі 7 К. 20 сот. Хто замовляє 3 примірники зараз, не платить порта.

Літературно-Науковий Вістник

місячник літератури, науки і суспільного життя — виходить в двох виданнях, львівським і київським. — Містить белетристику оригінальну й передклади — повісти, оповідання, драми, поезії, статі з української історії, літератури, суспільної економії й інших областей знання; огляди літератури, науки й суспільно-політичного життя; критику й бібліографію.

Редакція й адміністрація у Львові, ул. Супінського 21

Предплата на видане львівське, платна у Львові, виноситься: В Австрії з пересилкою на пів року 12 К. на цілий рік 18 К. В інших європейських державах (крім Росії) предплата виноситься 23 франки, в Америці 4.50 доларів, і може бути тільки річна.

Річна предплата може бути оплачена в трьох ратах: 3. січня н. ст. 6 кор., 3. квітня н. ст. 6 кор., 3. серпня н. ст. 6 кор. По порозумінню з адміністрацією можна сплачувати рати також в інших термінах, але все з гори.

Книжки висилаються раз на місяць: хто надсилає предплату по виході книжки, дістає книжки при найближшій розсилці. — На зміну адреси треба прислати 50 с.; при тім треба подавати все не лише нову, але й стару адресу.

Для незаможних учеників і студентів висших шкіл, сільських несталих (провізоричних) учителів і учительок, підурядників, робітників і селян знижує редакція предплату на 14 К. річно.

Галицка Накладня Якова Оренштайна в Коломиї

видає „Загальну Бібліотеку“, у якій кождий найде для себе книжки, які будуть для него дуже цікаві і пожиточні. І подякує за се накладцеви, що взяв ся до так гарного і пожиточного діла. Книжки дуже дешеві. Спис висилає ся кождому, хто бажає собі спровадити книжок.

Доставця для канцелярії Товариства „Просьвіта“.

МАКС ГЛАЗЕРМАН

ЗАВЕДЕНЄ РИТОВНИЧЕ

Виріб стампіль

**кавчукових і металевих
таблиць**

**Львів, ул. Сикстуська 19.
Ч. телефону 1585.**

Виконує старанно стампіль кавчукові для Хв. читалень „Просьвіти“ і „Січій“ по 2 кор. 60 с. за

штуку разом в пуделком і фарбою, також стампіль кавчукові і металеві для парохіяльних урядів, шкіл, громад, товариств і т. п. таблиці і написи литі з металю і мосяжні, гравіровані таблиці нагробні, граничні, числа на доми, печатки з значками, відзнаки для лісових і полевих сторожів і кліщі до пльомбованя мяса. — **Склад руських друкарень кавчукових і фарб до стампіль.**

Замовленя з провінції виконує ся відвортною почтою.

☛ Руська переписка. ☚

ДРУКАРНЯ

А. КИСІЛЕВСКОГО і Ски
в Коломиї

заосмотрена в машини поспішні, найновішого типу,
в машини ножні і ручні

виконує усякі роботи друкарські а іменно :
брошури, газети, оголошення, шлюбні і балеви
запрошення, коверти, купецкі листи, друки для
кас ошадности, банків, спілок господарских і т. и.

== Одинока достава афішів ==

на фестини, забави, збори, для Січий і дру-
гих товариств по цінах дуже уміркованих.

Товариства Січові дістають ще окрему опуст на
всіляких друках у нас замовлених.

Замовленя з провінції висилаємо відворот-
ною почтою на місце призначеня.

Ціни у нас конкуренційні!

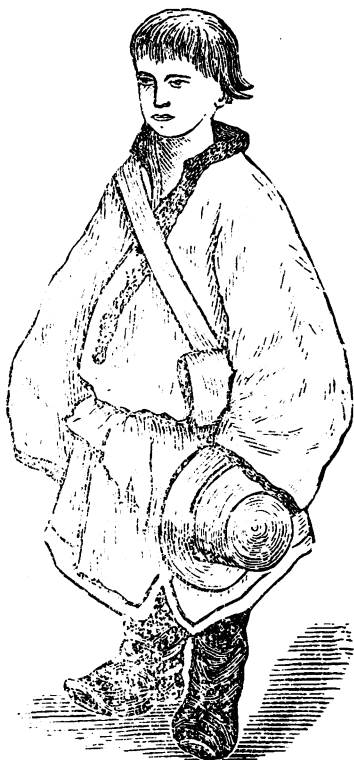
Прошу жадати від нас оферти!

Звертаємо увагу всіх Читачів сего календаря, що лиш
ми є в стані робити по цінах правдиво конкуренційних, а то
для того, бо ми самі робимо, а понежи у нас ціла околиця
заосмотрює ся ві всіляки друки, для того єсьмо в стані за
невеликі гроші давати найліпшу роботу. Наш клич повинен
бути: „Свій до свого“. Отже не дайте ся обдурювати!

Навіть малий ШКОЛЯР

знає, що хто пішле на адрес Др. Кирило Трильовский в Яблонові 2 К. 06 с, або 3 К. 06 с, або 4 К. 06 с, або 5 К. 06 с, або 10 К. 06 с, або 15 К. 06 с, або 30 К. 06 с. — то дістане за ті гроші багато прегарних цікавих книжочок і буде мати і сам що читати на довгий час, і ще й другим зможе зробити гарний дарунок.

Дає ся великий опуст.

Вам нічо не зашкодить

коли Ви або Ваші знакомі напишуть до Івана Чупрея в Яблонові, щоби Вам порадив котрими кораблями найліпше, найдешевше і найвигідніше їхати

ДО А М Е Р И К И

до кого в Америці звернути ся, і другі конечні поради для американських переселенців. Треба лиш марку за 10 сот. залучити на відповідь.

СЕ МОЖЕ ВАМ БОГАТО ПОМОЧИ.

Як купуєте зошити, бльоки шкільні,
торговельні книги, картонажі і усякі
інчі товари паперові, то жадайте лиш

ВИРОБУ ФІРМИ

„ГАЛИЧИНА“

з КОЛОМІЇ з знаком

Та найбільша фабрика, виробляє
дуже солідно з найліпшого матеріялу,
по найдешевших цінах.

Сільські склепи, крамниці і това-
риства повинні брати всякі паперові
товари лиш у сій фірмі.

Адрес :

Краєва фабрика прирядів шкільних

„ГАЛИЧИНА“

в КОЛОМІЇ, вул. Франц-Йосифа.

ЩО ВАМ ХИБУЄ?

Як Ви терпите
ревматичні болі
і гостець,

кольки в боці, рвоти
ставів, невиносимі бо-
лі плечий і в крижах,
то уживайте лиш та-
кого средства, котре
може виказати най-
ліпші успіхи.

Таке средство то :

Добра то прислуга,
як терплячим **ревма-
тичні болі і гостець**
порадити таке сред-
ство, котре впрот
лиш до **вилічення тих
болів є призначене.**

Таке особливше,
своєрідне, давно ви-
пробуване і захвале-
не средство є :

**Справед-
ливий
Крігнера**

РЕПАРАТОР (Spiritus petrae camphoratus)

Натираня Крігнера
репараторм діла-
ють успішно уже
по кількох днях.
У всіх случаях, де ра-
дять французку го-
рівку, подає далеко
ліпші прислуги

Крігнера реparator.
Тисячі горячих подяк
хвалять се знамените
средство до натираня.

Єго певне ділане —
хвалять усі. Навіть у
шпитали св. Роха ви-
лічив Крігнера Репа-
ратор на 136 случаях
129, на що є лікарські
свідощтва. Подібним
успіхом не похвалить
ся жадне средство.

Крігнера Реparator
помагає дуже на від-
морожені ноги, пальці
руки, носи і т. д.

Ціна малої фляшки 1 К., великої фляшки
2 К. у аптиках. Почтою за посліплатою
або за попередним надісланем належитости
5 малих фляшок 5 К., або 3 великих фля-
шок 6 К. — Позаяк є багато наслідуванъ,
то замовляйте впрот у витворці :

KRIEГNERS APOTHEKE, Budapest, Museumring 18

Що ви читаєте?

Найкрасше з'ужиткуєте свої вільні від праці години, коли будете читати

Історії найславнішого в світі детектива

Шерльока Гольмса

одиноке руске виданє, оправлене в кольорові
окладки.

Кождий зошит становить цілком осібну історію, а не продовженє попередних. В рускім перекладі мають вийти, а де-які вже й вийшли, отсі зошити :

1. Тайна молодої вдови. — 2. Наречена прокуратора. — 3. Кроваві жемчуги. — 4. Золочин в печері гри. — 5. Дочка лихваря. — 6. Коронкова сукня королевої. — 7. Пропаший наречений. — 8. Слідчий нюх старшого кельнера. — 9. Крадіж величезн. брилянта. — 10. Убийник женщин. — 11. Острів божевільних. — 12. Фальшівник гроший. — 13. Сильце на людей. — 14. Тайна шукача золота. — 15. Торговельники живим товаром. — 16. О каплю чорнила. — 17. Геній і божевілле. — 18. Зловлене Куби Різуна. — 19. Зрадливий апарат фотографіч. — 20. Тайни каварні.

Кождий зошит коштує лише 40 сот. (15 коп., в Америці 12 cents).

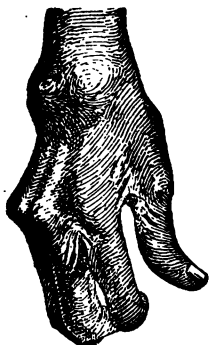
Дістати можна всюди, де продають ся книжки і часописи, або просто у накладчика

Р. Ляндава

Львів (Галичина) ул. Чарнецького ч. 3.

Зовсім безплатно!

Нічо не коштує!!

Викривлене рук
при хронічнім рев-
матизмі ставів.

Кожний одержить на жаданє пачку у якій є певне средство протів РЕВМАТИЗМУ і ПОДАГРИ!

Довгий час терпів я на ревматизм і подагру, але жадне средство не принесло полекші, а лікарі уважали мою хворобу за невилічиму. По упливі певного часу удало ся мені зложити лік з 5 зовсім нешкідливих частий а уживаючи того средства дуже коротко, удало ся мені зовсім вилічити ся. Відтак пробував я то само лікарство давати знакомим і сусідам, що мали ревматизм, як також хорим, що лічать ся в шпиталях на ту хворобу, а осягнені результати впрост дивували найповажніших лікарів, котрі признали, що винайдене мною лікарство, є найпевніше.

Від того часу удало ся мені вилічити за помочию того средства уже сотки осіб, котрі наслідком хвороби тої стали ся нездарними каліками, не могучими ні їсти ні пити, ані без помочи убирати ся, з тих многу у віці 60 до 65 літ, терплячих на ревматизм від 30 літ з горою. Я так певний, що то лікарство постановив я розіслати безплатно кількясот пачок, аби дати можливість численним хорим, аби з нею скористали.

Є то средство чудесне і нема сумніву, що хорі, котрих лікарі і на курації в шпиталях уважають за невилічимих можуть бути вилічені.

Прошу звернути на то увагу, що не жадаю за то жадної заплати,

але прошу написати мені, що хочете одержати безплатно пачку того средства лічного на пробу, подаючи свій докладний адрес латинськими буквами. Як буде Вам треба більше того средства, то завважую, що ціна его дуже уміркована. Не хочу збогатити ся, але хочу аби мій винахід приніс найбільшу поміч тим, що терплять на ту слабість.

Писати прошу на картках з маркою за 10 с., а на листах марку за 25 с. Адрес: **M. E. Trayser, Nr. 703. Bangor House, Shoe Lane, London, England.**

Замітка. Як би Ви потім ще потребували того средства, то можна буде вже дістати у найближшого лікаря або в найближшій аптиці.

ФАБРИКА КІС

Найліпші на світі коси правдиві карпатські, виріб спеціальний, в лоях потрійно гартовані, зістали англійської, тирольської і шведської. Велика радість для того, котрий лиш косить своїми косами — за тоє даю найбільшу поруку за кожду косу. При замовленю прошу вислати задаток, бо вороги замовляють на чій небудь адрес. — Ціна тих кіс:

I сорта :	60	65	70	75	80	85	90	цм.
	160	170	180	190	200	210	220	сот.
II. сорта карпатські :	200	210	220	230	240	250	260	сот.
III. сорта шведські :	300	310	320	330	340	350	360	сот.

На 10 штук — одна даром. Каміне по 40 і 50 сот., бабка і клевець по 1 К. 80 с., — бритви по 3 і 4 К.

Адресувати : **С. Добушак в Долинї ад Стрий**
Галичина.

„Правотар“ Дра Филипа Евина.

Збірник цивільних, карних і адміністраційних законів, приписів про права рускої мови, про стемплеві і переносні належитости, з 200 взорами подань, контрактів, жалоб і пр. і з альфабетичним показчиком стемплевим і річевим. Жовква 1909.

Виданє прегарне. Великий формат вісімки, сторін 936. Д-р Е. Олесницький пише в Ділі: „Правотар буде дуже пожаданим практичним підручним в кождім уряді громадскім, парохіяльнім, в кождій читальні, касі задатковій і в загалі у кожного, хто живе серед народа і бажає бути его добрим дорадником.

Книжка є пожаданим підручником для всіх почавши від адвоката, судії, нотаря а скінчивши на інгелігентнім селянині. Д-р А. Чайковский з Бережан в ч. 169 „Діла“ з 1909 р. пише: „На критику Правотаря Дра Евина написану Д-р Олесницьким я яко довголітний адвокат вповні годжу ся.

Закони подано в добрім українським перекладі. Правотар може вдоволити найвибагливішого та заслугоє, щоби як poradник знайшов ся в кождій українській хаті“.

Правотар продає ся: у Львові в руских книгарнях і у автора. На провінції в руских касах, Народних торговлях і в агенциях „Дністра“, в Жовкві у оо. Василян.

Ціна 10 К., оправ. в полотно 11 К. Пересилка коштує 72 с.

Автор Д-р Филип Евин, адвокат у Львові
ул. Бляхарска ч. 8 (напротя костела Домініканів).

Правотар на догідні місячні рати платні чеками почт. щадниця.

Більше як Міліон

дівчат і жінок завдячують виключно ШНАЙДЕРА ПОМАДІ до твари і милови, що жовто-червоні плямки, зморшки, виприски, викиди шкіри, опаленість і брунатність, бородавки, прищики, набренілости, плями утробяні, попукане шкіри, заскірники, червонку, лушене шкіри, червоність носа і всякі нечистоти з лица, рук, шиї і кожної иншої части тіла поникли.

Замовленя виконує ся сейчас, впрост і з задержанем тайни з фабрики.

Старий і молодий уживає залюбки Шнайдера помаду і мило до твари, бо попри безсумнівнім успіху

повна гварантія нешкідливости, бо вона є без товщу, отже не робить твари лискучою так як инчі помади.

Хто лиш раз уживав Шнайдера помаду до твари, той уже переконує ся по кількох днях про єї подиву гідне красу даюче діланє.

ДУЖЕ БОГАТО ЛИСТІВ З ПОДЯКАМИ
можна оглянути!

Кождий читач сего календаря дістане цілком даром, отже без найменших коштів **КНИЖКУ ДАРОМ**, лиш треба написати картку і подати докладну адресу.

Ціна Шнайдера помади і мила до твари:

1 малий слоїк 1 корона   1 великий слоїк 2 кор.
6 малих слоїв 5 кор.   6 великих слоїв 10 "
1 мило 1 кор.   Коробочка пудру фіялкового 2 кор.

При замовленю більше тузінів великий опуст.

Подив викликаючі Шнайдера помаду до лица
мож дістати лиш у

Йосифа Шнайдера, Аптика у Резіча
Головна площа ч. 574 (Пол. Угорщина).

Дома варить пиво

після випробуваного припису. Складові часті пива на 25 літрів разом з 50 корками 2 К.—, з пересилкою о 84 с. дорозше. Хто замовляє 5 порцій — дістає одну даром і пошту оплачує ся. — Замовляйтеж на спілку з другими.

==== Адрес: =====

ІВАН ГРОЛІХ   дрогерія   :: **БЕРНО** ::
„під Ангелом“   (Моравія)

Хто вже має календар „Запорожець“ — той най собі купить ще й

„Календар Просьвіти“

котрий повинен находити ся в кождих руках.

Коштує: без нересилки — 1 Кор.

з пересилкою — 1 Кор. 20 с.

з рекомандованою пересилкою — 1 К. 60 с.

Календар сей — є найбільший з усіх українських календарів.

Замовляти і купувати можна в канцелярії Товариства „Просьвіти“ у Львові, Ринок 10, і у всіх книгарнях.

Найліпше і найдешевше покрите дахів!

Промислова Спілка глиняних виробів

Г. Рамлера Зяті в Коломиї

поручає свої фабрики (на передмістю Вінцентівка, вулиця Заболотівска) як: дахівку червону і димлену (чорну), на-рожкини, рурки дренаві, цеглу дірчасту і машинову. Розпоряджуючи матеріалом першої сорти і машиновим урядженем найновішої системи, виробляємо дахівку і інші вироби в найліпшій якості. Посідаючи власний залізний тор, є ми в стані виконувати найбільші замісцеві замовлення в найкоротшім часі. Піднимаємо ся також покривати більші дахи власними вишколеними робітниками.

Ціни дуже умірковані.

На жадане висилаємо взірці і цінники.

МІЛІОНИ ЛЮДИЙ

уживають на своє добро

**Кайзера
цукорки
на груди**

проти **КАШЛЯ**-НЯ

хрипки, катару, флегми, катару уст-

ного, кашлю корчевого і задухи

Кайзера цукорків на груди з знаком „3 ялиці“.

5900

нот. удостов. свідощтв лікарів і приватних є найліпшим доказом певного діланя і загального улюбленя.

Жадний иньший виріб не може похвалити ся такими успіхами.

Незвич. добрі, приемні і смачні цукорки. Лиш знак „3 ялиці“ ручить за справедливість, нічо иньшого не приймайте. — Мож дістати у многих дрогеріях, але лиш у пачках по 20 і 40 с. Коробочка 60 с.

Кождий купець

що хоче, аби єго усї знали, аби у него купували, мусить анонсувати ся. Най отже звертає ся до

Експедиції анонсів

Юлія ЛЕОПОЛЬДА, ком. тов.

BUDAPEST VII. Elisabethring 41

бо тут полагоджує ся оголошеня у всіх часописях і календарях свїта з особлившим знанем річи, совісно і точно та по солїдних цінах. Заступство понад 265 календарів, центральне бюро угорских часописий провінціо-нальних, управа многих газет.

Усяких обяснень удїляє ся пов. П. Інсерентам
безплатно.

Спеціальний оборот з полудневою Росією

Н. КАЦНЕР

спедиція і справництво

Підволочиска, Волочиска, Броди і Радзівілів. Певний перевіз до Росії і з Росії. Вивіз кляча з трісочок деревяних, дошок на скрині до яець і брусків до кіс.

УГЛЕ, АТРАЦИТ і КОКС.

Чай в оригінальних пачках з цїс. росс. бандеро-
лею коронною.

Для жінок важне знати,

що лиш виключно одинокий

„крем Гроліха“

призначений до захованя красоти, а хто єї не має, одержить. Бо вже по 2-3-дневім ужитю переконало ся жіноцтво, що за чудовий успіх. Найліпший сьвіт жіночий уживає его з подиву гідним успіхом, бо то одинокое средство красоти, що

робить твар гарною, цвитучою і сьвіжою, вигладжує усякі зморщкы на твари і шиї, робить шкіру твари ніжною і черствою, надає єї принадного вигляду. Навіть старші жінкы як уживють „крему Гроліха“ дістають так гарний вигляд, що годї пізнати їх вік. Веснянкы, плямы, опалене зникають по кількох днях. Слоїк 1 К 20 с. — Мило зв. „Savon Grolich“, що его уживає ся на переміну з „КРЕМОМ ГРОЛІХА“ — 80 сот. (Пересилка окремо). Замовляти під адресою: ІВАН ГРОЛІХ, дрогерія „під Ангелом“ в Берні (Моравія).

КИШЕНЕВЕ

прегарно

нікльоване.

КРЕСИЛО

Одно потиснене запалює. —

Штука 2 К 35 с., 3 шт. 6 К 35 с., 6 штук 10 К 50 с., 12 шт. 20 К 50 с. За послїплатою о 35 с. дорозше. Висилає :
Іван Гроліх, дрогерія під Ангелом, Берно моравске.

Шукаю жєнщини

котра свою молодість хоче довести до глибокої старости а свої нерви скріпити.

Я яко лікар раджу Вам : є лиш одно средство до осягнення того найвисшого добра, курація Діясана. Не є то жадні неприємні поверховні средства, але внутр ділаючи на організм побуджуючо. То є одинака властива дорога природна! Зужиті нерви, недостаточне травленє, зла кров, недокровність, блідниця, жіночі болізни і т. д. є причиною передчасної старости, котру можна зауважити по твореню ся морщин, нечистот пола і т. п. також поверховно.

Кров відсвіжуюча курація Діясани рівнає ся відмолодженю сил сонічними лучами.

Діясана усуває нездорові матерії цілковито і виробляє цвитучий і рожевий вигляд. Вутлість уступає учутю зміцнення і нове творенє ся здорової крови осягає ся скоро.

Для всіх хорих, що терплять на жолудок, поліжниць, доростаючої молодежи Діясана є рішучо найлекше стравною, найсмачнішою, покріпляючою поживою, котрої вартість є півтора разів як при уживаню волового мяса.

Пушки по 1 К 30 с, 2 К 40 с. в аптиках.

Треба лиш жадати Діясани а все иньше рішучо відкидати. Брошурки і пробки достарчує безплатно.

Fr. Kaiser, Bregenz, Vorarlberg.

Кожний Русин повинен асекуровати
ся тільки в рускім товаристві
взаїмних обезпечень.

„ДНІСТЕР“

НЕМА ЖАДНОГО ИНЬШОГО РУСКОГО
ТОВАРИСТВА АСЕКУРАЦІЙНОГО
ТІЛЬКИ ОДИН

„ДНІСТЕР“

„ДНІСТЕР“ рахує найтаньші оплати за
опезпеченя селянських будинків.

„ДНІСТЕР“ звертає кождорічний ЧИСТИЙ
ЗИСК своїм членам; на рік 1911
вносить зворот 10 прц.

„ДНІСТЕР“ оцінює та виплачує шкоди по
огні скоро і ретельно, а до
комісії запрошує все двох госпо-
дарів на оцінителів.

„ДНІСТЕР“ дає підмоги РУСКИМ ШКОЛАМ
І БУРСАМ, де виховують ся се-
лянсьні діти.

Люди асекуровані в „ДНІСТРИ“ можуть дістати
позичку у всіх великих банках і в товаристві
взаїмного кредиту „ДНІСТЕР“.

Власні фонди „ДНІСТРА“ виносять з кінцем
1910 року 3,052.250 корон.

„ДНІСТЕР“ приймає обезпеченя на жите у всіх
догідних комбінаціях і в „ДНІСТРИ“ можна обезпе-
чати від крадежи з вломом движимости вся-
кого рода, а товариства кредитові готівку, цінні па-
пери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „ДНІСТРА“: Товариство взаїмних обезпечень
„ДНІСТЕР“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ВОГАНКА

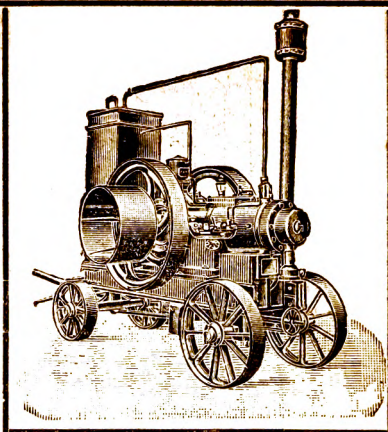
сирооливні мотори
і льокомобілі.

Найдешевший захід.

Нема небезпеки
вибуху або вогню.

Не треба дозволу ні
контролі фінансових
властий.

Цілі урядженя
м линів.

Адрес: **Wohanka & Comp., Budapest**

V. Váci-körut 76/a.

Моя косметична нафта до волося

Робітники заняті на нафтових теренах і в ра-
фінеріях нафти ніколи не лисіють. Усі мають
мають буйну чуприну. Я переробив найчистішу
нафту на КОСМЕТИК ДО ВОЛОСЯ і узискав
найліпші успіхи при випаданю волося
і рідкім зарості. Мож его дістати лиш у
моїй дрогерії „під білим ангелом“
вул. Янівска 5 в Берні. 1 фляшка 1 К, 6 фля-
шок 5 К 50 с, 12 фляшок 10 Кор.

Кошта пересилки осібно. Менше як 2 фляшки не посилає ся.

Jan Grolich дрогерія „під Ангелом“ БЕРНО (Морав).

„АМАРОЛЬ“ (Назва протоколована під ч. 12.502).

Усі лікарські поваги ординують і поручають средство
протів усяких хоробливих станів жолудка і органів
травлення, протів нахилу до виметів, бігунки, мор-
скої хороби, браку апетиту і т. д. — Як лікар не
дасть жадних вказівок, то в разі потреби є найліпше
зажити скляночку „Амаролю“ наще.

Велика фляшка 2 К 50 сот. мала фляшка 1 К 50 сот.

Головний склад: АПТИКА „під срібним вірлом“, впер.
З. Рукера у Львові, ріг вул. Скарбківскої і Краківскої.

НАИЛІПША КОСА СЬВІТА

Йосифа Sohr-а сріблисто сталева
коса св. Антонія, котру продає
і висилає лиш

Josef Sohr, in Somogy-Szill

ЙОСИФ ЗОР ч. 141. (Угри).

Сріблисто сталева коса сьв. Антонія
виробляє ся з спеціальної сріблистої
стали змішаної з найблагородніиши-
ми металами.

500 Кор. заплачу тому, що мігби
показати „сріблисто - сталеву
косу св. Антонія“ з инчої фірми.

1000 К заплачу кождому, хто з ме-
жи 100 сріблисто сталевих кіс
св. Антонія найде 2 нездалі.

Хто хоче мати найліпшу косу, най не ку-
пує нігде инде, доки не спровадить собі
від фірми **Зора** ілюстрований цінник, ко-
трий кождому розсилає ся даром і оплатно.
Напишіть лиш картку. — У зимі найліпше
збирати замовляючих.

Хто збирає має опуст! Повна гварантія!

ХТО ЗАМОВЛЯЄ 10 КІС

ДІСТАЄ ОДНУ ДАРОМ.

Совісна услуга! — Тисячі писемних подяк
і повторних замовлень можна переглянути.

Діяменто-сталева

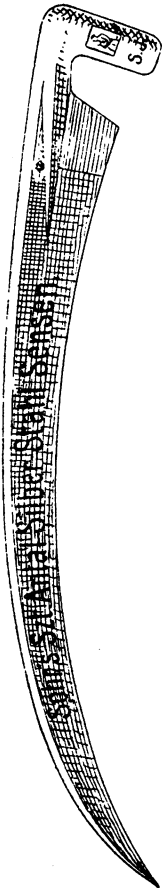
БРИТВА

з 5 літною гарантією 3 кор.

АДРЕС:

Josef Sohr in Somogy-Szill Nr. 141.

(УГОРЩИНА).

Як ви кашляєте

маєте
флегму,
катар,
брак
апетиту,

тяжкий
віддих,
нічні
поти.

як чуєте болі в грудях, як Вас мучать катаральні слабости, — то се доказ, що Ви або застудили ся або набавилисьє ся інфлюенци. Але ті ознаки слабости та ще вкупі з браком апетиту, криють у собі зародки небезпечних терпінь, і тому порадно є завчасу усунути мале лихо, аби недопустити до тяжких хоріб.

До сего надає ся найліпше відзначений золотою медалею і почетним дипломом, припоручений многими лікарями

Еркенія Липовий мід

(сируп). Велике число подяк потверджають доброділаюче діланє того знаменитого домашнього средства. Пробна фляшка 3 корони, велика фляшка 5 К, 3 фляшки оплачено за 15 К. Замовляйте за посліплатою у власнім головнім складі Гуга Ерекена.

Адрес: _____

Hugó Örkény's Apotheke in Budapest,

Tököly-Strasse 28. Відд. 119.

Чи ви нездорові

Маєте біль жолудка? голови? заворот? запір?

Пробуйте

Еркенія „Ростинні пігулки“

котрі зроблені виключно з ростинних есенцій, не мають жадних шкідливих частий складових, отже найпевніше средство домашне

протищаюче і очищуюче кров.

Вони регулюють зміни матерії, упорядковують жолудок і кишки, збуджують апетит і тому лікарі записують їх радо.

Знамените до курації відтовщуючої.

Оригінальна коробочка 90 с. — Три коробочки оплач. 2 К 50 с. — Замовляти за посліплатою у витворці

Hugó Örkény's Apotheke in Budapest,

Thököly-Strasse 28. Відділ 119.

Викидаєте гроші

як платите дорого за добрі лікери, бо найліпші сорти при ужитю моїх

ЕКСТРАКТИВ можете самі собі зробити.

1 флякон екстракту з приписом ужитя, на 5 літрів найліпшого руму або „Альтфатера“, Бенедиктинки, цісарської грушівки, кмінківки, „Модагора“, черешнівки, мараскіно, ананасівки, ванілівки, пончу, мятківки, англійської гіркої, кавівки, какаївки, шатрезу, марянки, вишнівки, чортівсько лікеру, аляшу, ялівцівки, орябинки, сливовиці, коняку К 1-90, 3 флякони К 4-50, 6 фляконів К 7-50 оплачено за посліплатою. Невдача виключена! — Правдивий лиш у

Івана Гроліха дрогерія під ангелом, Берно (Морава).

НА РЕВМАТИЗМ

ГОСТЕЦ, ПОСТРІЛ і ВСІЛЯКІ ЛОМАНЯ

поручає ся умиряюче средство

Linimentum Gaultheriae compositum

хемика Др. Юлія Францоza, аптикаря в Тернополи.

Єсть то дуже розповсюднене натиране, многими лікарями ординоване і дуже помічне.

Нерволь зівстав відзначений на виставах в Парижу, у Відни 1906 і у Львові 1907 золотими медалями, почетними дипломами і почетними хрестами. — Тисячі подяк.

Висилка два рази на день до всіх країв сьвіта.

Ціна фляшки 80 сот., на порто осібно 20 сот., 10 фляшок посилає ся за 8 корон франко, не числячи також опакованя.

Фабрика, склад висилковий і адрес :

Др. Юлій Француз, аптикар в Тернополи № 27.

При замовленю написати, що про се прочиталисьте в Запорожци.

Діяманти до краяня скла

для склярів і для домашнього ужитку

№ 1 до найтоншого скла 2 К 40 с.

№ 2 до звичайного і грубшого скла . . . . . 3 „ 60 „

№ 3 до всіх родів скляних шиб . . . . . 5 „ 50 „

№ 4 до грубих скляних тафлів і зеркал . . 8 „ — „

За посліплатою о 35 с. більше. За совісний і добрий товар ручить ся.

Іван Гроліх, дрогерія під Ангелом БЕРНО (Морава).

ЙОСИФ ЛІПШІЦ

ФАБРИКА СІРНИКІВ, СТРИЙ

поручає свої знамениті вироби так сіркові, як і сірники шведські усе

по найдешевших цінах.

Сірники доставчує в коробочках з рускими написями. При замовленях від 40 К. оплачує кошта пересилки.

Котрі цигаретні бібулки є краєвого виробу, а котрі ні?

Не дайте ся ошукувати і отуманювати польськими або руськими написями, яких уживають Німці на цигаретних бібулках, але дивіть добре і уважно читайте чи на книжочці паперців коло написи руської або польської є також імя фабриканта Русина або Поляка.

Я на своїх бібулках даю таку напись:

**„POBUDKA“ wygobu Mgra W. Bełdowskiego
w Krakowie**

бо даю совісний виріб. Отже не укрисаю свого імени. А вони дають руську або польську напись, а з іменем ховають ся. А знаєте чому так роблять? — Бо дають драньтє. Отже як нема на книжочці паперців або на коробочці з тутками руського або польского імени і місцевости, в котрій він то витворює, то навіть не кивайте того пальцем, бо то напевно не є краєвий виріб — але виріб наших ворогів.

Нашим сьвятим обовязком є боронити не лиш віри, землі і мови, але й промислу, бо инакше усе будемо нарікати на біду і будемо їздити на поневірюване на Саксонію, а Німці все будуть собі з нас кпити і посьмішкувати ся, бо будуть мати кишені набиті нашою кервавицею.

Заки у мене замовите, папишіть уперед по пробки бібулок „Pobudka“, котрі посилаю даром і оплачено; я не бою ся, що Вам не припадуть до вподоби.

Жадайте в Торговлях і трафіках бібулок

„POBUDKA“

котрі виробляє

Володимир Белдовский в Кракові.

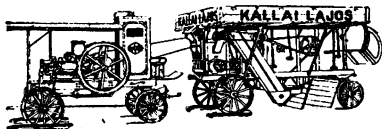
МОТОР**МОТОР!****МОТОР**

Відзначений 18 першими нагородами,
золотими і срібними медалями і по-
четними дипломами!

ФАБРИКА МОТОРІВ Людвика Каляя в Будапешті (Ludwik Kállai, Budapest VI. Gyár-utca Nr. 28).

Уважайте на докладний адрес.

Цілковита гарантія для знаменитого вимолоту! Най-
простіша і найсовершенніша моторова машинерія
світа!

Цілковита гарантія за знамените вимолочене!

Панам господарям поручаємо горячо Людвика Каляя
мотори бензинові, бензинові льокомотилі, молотільні
з найновішим, патентованим електричним апаратом
контрольним і з подвійними знарядями.

Одинока в світі новість!

Мотори Людвика Каляя є напричуд прості і кожду
легко коло них ходити. Мож їх устави навіть
серед солом'яних стріх. Бензинові льокомотилі з па-
тентованим подвійним апаратом до чищення можна
кожного часу дістати в Будапешті VI., Gyár-utca 28.
Ті моторові молотільні запровадили з знаменитим
успіхом сотки більших і менших газдів. Обслуга
дуже дешева.

Ілюстрований прегарний ціnnик даром і оплатно.

Окремий відділ господарских машин! — Парові
молотільні, млини, молотільні грабарки, сіварки, одно
і дво-каменні млини. ЛЮДВИКА КАЛЯЯ моторові
молотільні, котрі показали ся в краю знаменитими,

поручаємо господарям якнайгорячіше.

МОТОР**МОТОРИ!****МОТОР**

Правдиві мотори Людвика Каляя мож дістати в Будапешті VI. Gyár-utca 28.

Правдиві мотори Людвика Каляя мож дістати в Будапешті VI. Gyár-utca 28.

Певний успіх!

Гварантія нешкідливості!
На причуд скоро ділає
Шнайдера

Американська - -
- **есенція до волося**

що є найліпше і най-
певніше средство на поріст
волося на сьвітї.

Кождому, котрий своє волосе рад
мати і кождому, котрий его стра-
тив, треба радити, аби уживав

Шнайдера американську
есенцію до волося.

Довголітні проби з людьми усякого
віку і рода дали чудові успіхи. Анті-
септичне діланє того средства нищить усіх галапасів цибу-
льок волося. Де зародки волося не є понижені, мусить по
короткім ужитю наступити буйний поріст волося, зникає луска,
а волосе забезпечене перед сивиною до пізної старости.

Борода і чуприна виросла дійсно у 14 днях
через Шнайдера
американську есенцію до волося.

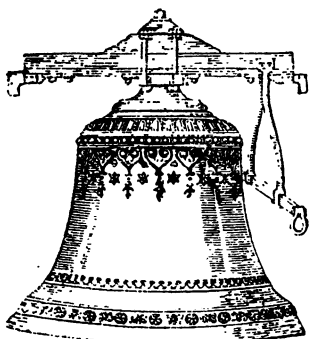
Старі, молоді, мужчини і жінки
уживають американську есенцію.

Старі і молоді, панї і панове

уживають Шнайдера американської есенції до волося
з предивним успіхом, аби одержати заріст, брови і волосе.
а доказано також, що та есенція до волося своїм впливом
на волосе уже в протягу 14 днів так на них подїлала, що
волосе зачало зароз рости.

Шнайдера американську есенцію до волося висилає у
фляшках по 3 і 5 К за надїсланим грошиї або за послї-
платою лиш сам вигворець. Хто бере бодай за 10 К тому
оплачує ся почту.

Адрес: **Josef Schneider**, аптикарь, **Reschitzka**
площа Головна ч. 574. (Полуднева Угорщина).

Найстарша фірма в Галичині основана в році 1808.

Перша краєва фабр. дзвонів Людвика і Михайла Фельчинських - - в Калуші

(железниця і пошта в місці).
Відзначена на I. українській
виставі в Стрию золотим
медалем та дипломом. —

Відзначена золотим медалем на краєвій виставі у Львові. Поручає дзвони різної величини в гармонійних тонах по уміркованих цінах, переливає старі дзвони та при ужитю нової системи окутя змінює місце удару серця. — Окутя дзвонів є того рода, що найбільшим дзвоном може дзвонити 10-літній хлопчина. Продає за готівку і на сплату (ратами). Вироби свої доставляє на місце призначення, а в случаях невдоволення забирає їх власним коштом. На жадане до поінформованя приїжджає на місце власним коштом, без взгляду заключеня умови.

З поважанем **Людвик і Михайло Фельчинські.**

Увага. Заразом сьмію перестеречи Вп. моїх Відбирателів, що в Калуші є дві фабрики Фельчинських, а лиш м'я відзначена медалями; тому в інтересі Вп. Відбирателів лежить уважати на точність адреси, і адресувати:

ЛЮДВИК і МИХАЙЛО ФЕЛЬЧИНЬСЬКІ.

Кождий господар повинен собі набути

ГОСПОДАРСКИЙ КАЛЕНДАР

на 1912 рік виданя Союзу молочарко-сироворского в Вижниці, в котрім містять ся всякі поради і всказівки з области господарства а притім є багато смішних кавалків.

Ціна одного примірника 60 сот. Хто замовить 10 календарів дістане оден за дурно. Замовляти треба в „Союзі молочарским“ в Вижниці, над Черемошом.

Читайте!

Хочемо Вам іменно сказати, що тисячі людей уживають на біль жолудка корчі, брак апетиту, згагу, здуте, млости, нудьгу, відбиваня, запір і иньші перешкоди травлення та нервові фебричні доляганя з найліпшим успіхом Фелера прочищаючі пігулки рабарберові з знаком „Elsa-Pillen“ і оминають тим многих недуг. 6 коробочок 4 К опл., 12 коробочок 7 К 60 с. Осторожно перед наслідуванями. —

Адресувати виразно лиш

E. V. FELLER,

надворний аптикар

Stubica Nr. 419 (Kroatien).

feller

ДОБРА НАГОДА!

Чудовий кишневий годинник з ланцушком лиш 3 К 90 с. Набувши більшу скількість зигарків, можу доставити: срібний Британія 36 год. ходячий, анкеровий ремснтоар, швейцарский верк, з гарним ланцушком за 3 К 90 с. Далі електрогольдиновий анк. ремонт. 36 год. ходячий перворядн. швайц. верк з електро-ланцушком за 4 К 70 с., 3-літна писемна гварантія. Висилає за посліплатою

Ign. Cypres, Krakau, Exporthaus, Florianigasse 49/189.

Як не подобає ся — звертаю гроші. Богато ілюстровані цінники на жадане даром і оплатно.

Як Ви хочете показати, що Ви ширий радикал а не лиш на словах, — то мусите предплачувати

„Громадский Голос“ Львів, Коперника 16. І. — річно 4 К.

А як не будете — то Ви не радикал хотьбисьте се і говорили. — Ділами покажіть хто Ви — не самими словами! —

Знаємо,

що читачі сего календаря недурні аби дали ся обдурити неправдивими острогоами, — грозьбами і пустими словами, бо вже з дось-віду знають, що добре і правдиве. Не ди-во-ж, що люди так полюбили справедливі средства домашні від надворного аптикаря

Е. В. ФЕЛЕРА в Стубіці ч. 419.

(Хорватія) Тому то й у кождім домі можна найти то добре средство на всякий випа-док — по всім сьвітї. Тисячні замовленя тих правдивих виробів уможливають по-класти таку низьку ціну, так що правдивий

БАЛЬЗАМ

коштує : 1 тузін 2 К а не 5 К. За 5 К
можна одержати оплачено 2 тузіни;
лиш треба добре адресувати :

E. V. Feller, in Stubica Nr. 419. Хорватія

feller

Генрик Герстенгабер
МЕХАНІК В КОЛОМІЇ, ринок,
(там де був старий Бліц на подвірю)
продає найліпші, тревалі

Р О В Е Р И

і їх складові части, як, шрубки, шприхи, кишки, плаші і т. д. та все що до ровера потрібне. Приймає до направи ровери, грамофони, машини до шитя і писаня і т. п. та взагалі всякі роботи, що входять в обсяг механіка. Усе дешевше як де-инде, робота солідна а товар дуже добрий, бо справдже-ний з перворяд. фабрик. Випожичає ся також ровери. — —

Усі най звертають ся лиш до Генрика Герстенгабера !

БРОВАР

Стефана Вайса

в Королівці побіч Коломиї

уряд поштової і телеграфічний, станція же-
лізничі в місци, державний телефон Коломия
ч. 42. поручає доборової якости пива свої:
Лежак, Марцове, Експортове і Портерове
в бочках і фляшках по приступних цінах.
Замовлення залагоджує відворотно на ціл-
ковите задоволене П. Т. Відбирателїв.

 То є великий встид
для кожного хлопа, як він жалує післати що
3 місяці 1 корону на правдиво хлопску газету

„Громадский Голос“

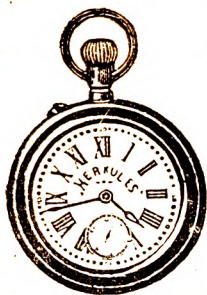
(Адрес : Львів, вул. Коперника 16. I.)

Встид ! Сором ! — Встид ! Сором !

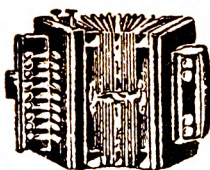
Встид ! Сором ! — Встид ! Сором !

Позір! Коли хочете що друкувати то зверніть ся
з повним довірем до друкарні **А. В. Кисілевского і Ски**
в Коломиї, бо лиш у них дістанете всьо скоро та дешево.
Для Товариств Січових виконує ся друки за половину ціни.

Мужеский анкер ремонтар „Геркулес“ вночи ясно сьвітить, вирегульований на мінутку найліп. 3:50с.

Гармонія з 8 клявішами 2 К 90 с. з 10 кляв. гарно виконана 4 К 90 с., — великого формату з 10 клявішами і з 2 реестрат. 7 К з 3 реестр. клявіші з перлової матиці 9 К.

Скрипка з смичком, гарно виконана 5 К 90 с., ліпшого гатунку 7 К 80 с. найліпша 9 К 90 с. майстер. чуд. вик. з перлової матиці 29 К 50 с. футерал з замком 3 К 90 с.

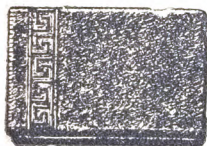
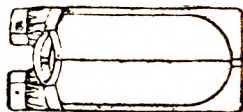

Клярнет з 5 кляпами дуже доброго гатунку 7 К, — ліпший 7 К 80 с., з 8 кляпами 9 К 60 с., ліпший 11 К 40 с., — з 10 кляпами 15 К, з 12 кляпами 20 К.

Бритва 1 90 с., добрий виріб 2 К 40 с., ліпша в кістяній оправі 3 К 20 с., найліпша 5 К. спеціально добра 8 К.

Мужеска сорочка ціпка, з травалого, доброго нолотна 2 К 25 с. — 3 штуки 6 К 30 сот.

Флянелевий коц з гарними барвними краями і з гарними десенями 120 см. ширикий, 150 см. довгий 2 К 50 сот.

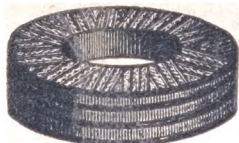
За товар, котрий не подобає ся. вертаю гроші.

Хто хоче в легкій спосіб заробити:

богато гроший

най зажадає даром і оплатно великого цінника з 3 тисячами образків зигарків, виробів ювілерских, товарів музичних і галантерейних. — Адрес:

F. PAMM, Krakau, Zielonagasse Nr. 3-358.

Заложене в р. 1885.

Мойсей БРАНДЕС

Коломия, ринок.

Склад усяких млиньских і технічних знарядів та правдиво французких каменів, — а також трахитів і всяких каменів до меленя разової муки. — — —

Достарчає: парові машини, газові і нафтові мотори, порцелянові і сталеві валки, усякі млиньські машини, і голєндри патенту „Каспар“, шкіряні і гумові паси, паски до шитя крупони, знаряди до острєня французких каменів, швайцарські гази шовкові і дротяні, шмірглеві точки, мазницї і оливярки усякого рода, помпи і сикавки, оливу краєву, оригінальну російську і американську, машинову і циліндрову. — —

УСІ ПРИБОРИ ДЛЯ УРЯДЖЕНЯ ВОДОТЯГІВ і БАНЬ. ІНСТАЛЯЦІЯ ЕЛЕКТРИЧНОГО ОСВІТЛЕНЯ і ПЕРЕНЕСЕНЯ СИЛИ. — — — —

ПРИБОРИ ДО ТАРТАКІВ, ГОРАЛЕНЬ і ЦЕГОЛЕНЬ. — ЦІННИКИ НА ЖАДАНЕ ДАРОМ. —

ЯК ВИ КАЖЕТЕ, ЩО ВИ ТВЕРДИЙ РАДИКАЛ, і ЩО ЗА РАДИКАЛЬНОЮ ПАРТІЄЮ і В ВОГОНЬ БИСТЕ СКОЧИЛИ — А НЕ ПРЕДПЛАЧУЄТЕ ШИРОХЛОПСКОЇ ГАЗЕТИ :: :: :: :: ::

„ГРОМАДСКИЙ ГОЛОС“

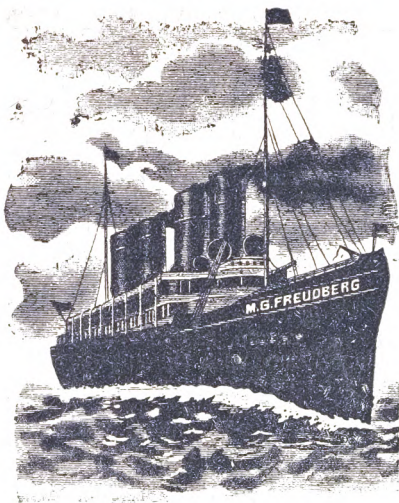
АЛЕ ЧИТАЄТЕ АБО Й ПРЕДПЛАЧУЄТЕ БРЕХЛИВУ ПОПІВСКУ ГАЗЕТУ СВОБОДУ АБО НАРОДНЕ СЛОВО, — ТО ВИБАЧАЙТЕ ЗА СЛОВО **ВИ БРЕШЕТЕ.**

Бо справедливий радикал, що хоче поправити своєї долї — що хоче лиш за правдою стояти і бороти ся, мусить сам собі предплачувати „Громадский Голос“. Річно 4 К. Адрес: „Громадский Голос“, Львів, вулиця Коперника 16, I. пов. :: :: :: :: ::

:: :: ДІЛАМИ — НЕ ЛИШ СЛОВАМИ :: ::

„AUSTRO-AMERIKANA”

Головна агенция продажи корабельних карт на знаменитих пер-
ворядних пароходах до

Америци, Канади, Арген-
тини, Бразилії і т. д. ☉ ☉

Тож хто хоче їхати дешево, вигідно і без
перешкоди — най удасть ся з довірем
до агенції в Коломиї, коло почти. — —

Адресувати:

Маркус Гаспель в Коломиї
коло ц. к. почти, напротив ц. к. старства.
або: Markus Haspel, Kolomea.

- - КРАСНЕ ПОЛОТНО - -
ПЕРША КРАЄВА РУСЬКА

ТКАЛЬНЯ МЕХАНІЧНА ДМИТРА ПРУХНИЦЬКОГО

В КОСОВІ СТАЦІЯ ЖЕЛІЗНИЧА КОЛОМІЯ. Приймає до перероблювання на полотно в кожній ширині, всяке прядиво по дешевих цінах.

На бажанє виробляю все, що лишень в господарстві і в дома потрібне, а то крім полотна різного рода і ширини, також обруси, скатерти, верети, ручки, простирала подвійної ширини до 160 цм. і чиновате полотно на покужушину. Полотно виробляю з прядива льняного і конопляного а також і з куделі (пасічок) по цінах можливо найдешевших. Прошу Вас проте дуже дорогі Братя Русини, а з окрема наших Ви. Господарів, щобсьте з довірем зволили ласкаво звернути ся до моєї ткацької фабрики з роботою, а переконасте ся, що я виробляю полотно з надісланого прядива, дешево, скоро, добре і з найбільшою користню для Панів Господарів. Прядиво можна собі також зараз вимінати на готове полотно, если хто не може ждати, аж полотно буде зроблене. На жадане цінники даром і оплачено. Аґентів пошукую і приймаю під дуже користними услівями і доброю заплаотою. —

Докладний адрес до мене: **Перша краєва ткальня механічна Дмитра Прухницького в Косові, станція желізнична Коломия.** — З поважанем Д. Прухницький.

Попираймо своїх! В єдності сила!

Свій лише повинен купувати у свого.

I. Сухер,

(I. Sucher)

годинникар, в Коломиї

вул. Косцюшки ч. 2. (як іде ся з ринку до суду — то в тій улиці на право перший дім). — Склад усякого рода зигарків кишенивих, стінних, маятникових, будильників — та усіляких товарів з золота і срібла. **Направи виконує ся совісно і точно.** За кожний куплений або замовлений у мене зигарок даю 2 літню гваранцію. — Старе золото і срібло купую і плачу найвисші ціни.

5⁰ на тов. педагогічне.

Найліпше жерело де можна дістати дешево піря до постели і пух!

1 кільо сивого
доброго дер-
того піря 2 К,
ліпшого 2 К 40 с,
півбілого 2 К 80 с,
білого 4 К, білого
перебраного 5 К
10 с, 1 кільо біло-
го як сніг найліп-
шого паньского

6 К 40 с і 8 К. 1 кільо білого недертого пе-
ребраного (пучки) 4 К 80 с, 5 К 20 с, цісарські
пучки 5 К 80 с. 1 кільо сивого пуху 6 і 7 К,
як сніг білого 10 К, найліпшого пуху грудного
12 К. При замовленю на 5кіль, висилка оплатно.
Готова наповнена постіль в густих багряних,
синих, білих або жовтих насипках (Nanking
Inlettstoff): 1 перина 180 см. довга, 120 см.
широка враз з 2 подушками кожда по 80 см. д.,
60 см. ш. наповнена новим сивим дуже тре-
валим дертим пірем 16 К, півпухом 20 К, пу-
хом 24 К, Поодинокі перини по 10, 12, 14
і 16 К. Поодинокі подушки по 3, 3·50 і 4 К.
Подвійні перини 200 см. д., 140 см. ш. по
14, 14·70, 17·80 і 21 К. Подвійні подушки 90 см.
д., 70 см. ш. по 4·50, 5·20, і 5·70 К. Підстілки
з тканинки „Gradl“ в паски, 180 см. д., 116 см.
ш. по 12·80 і 14·80 К. Ліжочка діточі, покри-
вала на ліжка, підстілки по дуже дешевій ціні.
Висилка за посліплатою понад 12 К оплатно. Заміна
за зворотом норта дозволена. Як неподобає ся, гроші
звертаю назад. Опаковане даром.

S. BENISCH in Deschenitz ч. 518 Böhmen.

Заки замовите, жадайте від мене ілюстрованого
цінника, який посилаю даром і оплатно.

ЯК ЛЮДИ старіють ся?

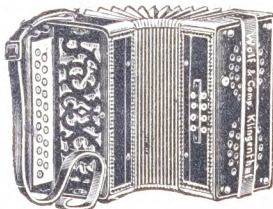
Після гадки великих медиків — то полягає на тім, що довше можна жити головню через те, що завчасу усуне ся з жолудка передовсім ті причини, які спричинюють хвороби. Удержати жолудок і кишки здоровими, то найважлиша задача чоловіка, котрий хоче довго жити. Много людей, що чують ся слабими і трудними, що терплять болі голови і відбиване, не мають апетиту, що є все роздразнені і розстроєні, не думають ніраз над тим, що слабій жолудок є причиною того стану. Такому чоловікови поручаємо **Германа** жолудкову есенцію з знаком: „**есенція життя**“, бо вона дуже добре ділає на усі долегливости жолудка, корчі, запір, згрубіне, золоту жилу, здуте, напір крови передовсім для грубунів і при нудах і т. д. — 2 фляшки „Германа жолудкової есенції з знаком: Есенція життя“ замовляти за 2 К 80 с. (а 40 с. за опакване) у витворці К. Германа, аптикаря в Бельоварі ч. 49.

Адрес: **K. German, Apotheker in Belowar Nr. 49. (Kroatien).** — Германа Есенція Життя — то найліпше і від давна випробуване средство охоронне, що повинно бути у кожній хаті.

Без цла! 300 родів гармоній!

Впрост з фабрики найліпше спроваджувати.

Осередок фабрик гармонік з понад 7000 робітниками. Власна висилка поштова у фабриці. Гарантія: Зворот гроші назад, численні урядово ствержені признаня. — Опаковане

і школа для науки даром.

Wolf et Comp.,

- фабрика -
— гармонік —

Klingental Sa. —

— Nr. 966. —

Великий вибір бандоніонів, концертин, гармонік губних, окарів, скрипок, гітар, мандолін, цитр, інструментів дутих, грамофонів і иньших інструментів. Дешеві ціни. Великий каталог у чеській, німецькій, польській і угорській мові висилаємо даром.

Хочете вивчити ся на підлого
брехати, -- хочете стати облуд-
ником, єзуїтом, хочете дати себе
водити попівскою клерикальною
уздечкою, — хочете темноти і не-
волі своїх братів? — Як так то
читайте і предплачуйте попівські,
брехливі, облудні газети

„Свободу“ і „Народне Слово“
а для смаку можете собі ще й „Руского
Селянина“ додати. — Але стережіть ся

„Громадского Голосу” ☩
----- як вогню! — Бо -----

☩ „Громадский Голос” ☩
то широ хлопска, справедлива газета
і брехні та облуди з неї не навчите ся.
Вона лиш правдою воює, лиш за правду
боре ся, лиш правди учить. — — — —
Вибирайтеж або

„Громадский ==
== Голос”

(Львів, Коперника 16, річно 4 К)
або єзуїтські, облудні, брехливі „Свобо-
да“ і „Народне Слово“. — — — —

☛ АБО ПРАВДА І ПРОСЬВІТА ☛
АБО ОБЛУДА І ТЕМНОТА
ТА ПОПІВСКА НЕВОЛЯ. -

ЩО ДЕ Є?

Верші зазначені зізвѣточкою *)	стор.
1. Календарска часть і записник	4, 6—29
2. Ловецкий календар	5
3. Рѣбацкий календар	30
4. Почтові приписи	31 і 32
*5. Г. Гайне: Король Довгоух I. (з поясненнями і з образком)	34
6. Л. Мартович: Реформа подружного закона	40
7. М. Лозинський: Шевченкові „Гайдамаки“ і єго думки про відносини до Польщі і Росії (з двома образками Шевченка)	65
8. Анна Павлик: Мої й людські грѣхи а паньска та попівска правда	80
9. Куда летите чорні птахи (з образком)	102
10. Я. Марченко: На Тарасовій могилі (сценічний прольог з образками)	103
11. Л. Гайн: Проповідь (з трома образками)	104
12. З інтерпеляції посла Габермана	123
*13. Джеджалик: Дума про Наума Безумовича (з передним словом від видавців і портретом I. Наумовича)	124
14. Про значіне мілітаризму	135
15. П. Шекирик-Доників: Нарозумив ся (з образком)	140
16. Ернест Віктор Ценкер (з портретом)	152
*17. Д. Макогон: Січова пісня	153
18. Програма укр. рус. радич. партії	154
*19. І. Франко: Каменярі	159
20. Радикальна - національно-демократична програма	161
*21. О. Олесь: Куйте моті (з образком)	173
*22. В. Лебедєв: Вісьвічя банкруту	174

Фабрика в Скавіні!

Правдивий

Франкка з млинком до кави

МАРКА — ФАБРИКИ.

найлучший додаток до кави!

Добрий додаток до кави добрий відвар.

Коли не смакує нам кава на сніданє, тоді здаєть ся нам, що мусимо зараз обвинити купця, себто він мусів нам доставити злої зернистої кави. Але то може трафити ся лише рідко, по найбільшій части розходить ся тут о уживанє менше добрих додатків до кави і дпятого вибір додатку до кави вимагає особлившої ваги. Як раз найлучший є добрий досить для жолудка нашого й наших приналежних.

На найгорячіише захвалене і поручене з посеред додатків до кави заслугує

„Правдивий Франкка”

з млинком додаток до кави з фабрики:

:: :: :: :: **в Скавіні.** :: :: :: ::

Що розуміємо під словом - - - - - „ЗДОРОВЛЄ” ?

Жвавий, гнучкий і вільний від долегливостий стан тіла. Здоровим є, хто добре чує ся, не має жадних болів, добре спить, їсть з апетитом і може охотно працювати.

Здорове полягає на правильнім стані устрою, то значить, що чоловік добре чує ся, коли лиш тільки їсть і пе, як потребує організм. Як наряди, що служать до приєму поживи отже жолудок і кишки, легко їх приймають, тогди і рештки їх викидають наряди виділяючі як шкіра, кишки і легки, та усувають без перешкод. — Хороба повстає тоді, коли в правильній чинности тих житєвих знарядів зайдуть перешкоди. Перешкоди ті можуть зайти дуже легко, бо в устрою, що складає ся з найдрібніщих комірок можуть легко появити ся обяви, що шкідливо ділають на чинність знарядів. Прим. зигарок може стати в руху як є лиш зерно порошок, а о скільки делікатнішою є істота нирок, легких і шкіри !

З тої причини належить поручити кождому уживане випробуваних майже на всіх краєвих і заграничних клініках, прочищуючі пастильки **ЗАГРАДА Барбер**, бо хто уживає **ЗАГРАДА БАРБЕР**, той тішить ся правильним функціонованем устрою. Неправильне функціоноване нарядів виділяючих потягає за собою не лиш хороби, але і зіпсутє крові. Тому треба приписати, що багато лікарів добавчує жерела усіх слабостий в зіпсутій крові і вадливім круженю крові.

ЗАГРАДА БАРБЕР є недостижним средством прочищуючим, запобігає ударюваню крові до голови, заворотам голови, шумови в ухах і дертю серця, головно-ж прискорює акт травлення, побуджує апетит, оживлює ум. **ЗАГРАДА БАРБЕР** повинна находити ся в кождій хаті ! Коробочка по **2 коп. 40 сот.**, пробні коробочки по 70 с., у всіх аптиках. — Місце виробу :

Apotheke „Zum heil. Geist”,

:: Wien, I. Operngasse 16, Depot 68. ::

Найменша висилка почтою : 1 коробочка ориг. 2 К 60 с. або 4 коробочки пробні 3 К. — За надісланем належитости посилає ся оплатно.

ЩАСТЕ ВАШОЇ ДИТИНИ

єї здоровле залежить від того, як і чим єї будете кормити. Наслідки поживи видко у чоловіка ціле жите. Правильно кормлена дитина зможе усе виконувати з усею енергією свої житеві задачі, а недостаточно живлена дитина не годна вести як треба або і зовсім житевої борби. Щастє Вашої дитини,

єї будучність

лежить отже в великій мірі у Ваших руках. Тому не відбирайте єї у перших трох місяцях найліпшеї і найприроднійшої поживи, яку єї дають груди матери, потім давайте єї місто непевного по найбільшій часті коровячого молока, від 50 літ випробуваного, поручуваного лікарями молочного виробу

„Нестлея мучки для дітій”

котрої головною складовою частиною є найліпше молоко альпейских коров. Тисячі родин, визначні лікарі, публичні і державні заклади діточі, ба навіть королівські двори роблять так і тим охоронюють свої діти від діточих слабостей всілякого рода. —

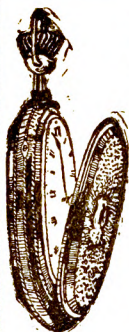
Пробну давку і проспект
мож дістати цілком даром у фірмі

Генрих Нестле у Відни

щобисьте також могли зробити пробу. Вистарчить лиш написати картку на адрес:

**An die Firma HENRI NESTLÉ ☉ ☉
in Wien, I., Biberstrasse Nr. 6.**

**Сьвітове майстерство у годинникарськiм промислi -
:: врештi осягнене! ::**

Як плиточка! Прегарний!
**КАВАЛЕРСКИЙ ДУБЛЕ-
ЗОЛОТИЙ ЗИГАРОК!**

нагородженої марки лиш 4 К 90 с. Той сам з добрим 36 годинним анкеровим верком, облечений електрикою правдивим 14 каратовим золотом. Гарантiя за добрий хiд 4 роки. :: :: :: ::
1 штука 4 К 90 с. — 2 штуки 9 К 30 с.

До кожного зигарка гарно позолочений ланцушок. Без ризику. Замiна дозволена. Назад грошi. Висилка за послiплатою.

E. Holzer, Krakau, Sfradom 3.

ЛИШАЇ

вогкi i сухi рогачки, скрофулiчнi екцеми, виприски скiри, :: ::

отвертi рани ::

на ногах, болячки, корчевi болячки, нарости, застарiлi рани є дуже часто дуже упертi;

хто доси надармо лiчив ся - - - -

най ше раз спробує доброї

ростинної масти ::

яка не має жадних шкiдливих частий. Тисячi подяк. Пробка коштує 3 К. Оригiнальний слiок 5 К. Правдиву мож дiстати лиш у

Mariahilf-Apotheke
in Krakova (Угорщина).

Дбайливі матери

мають усе в хатi признану усiми знаменитими лiкарями, численно на городжену :: :: :

**Унiверсально - лiчничу перевязку ::
БАРДЕЛЛЯ. ::**

(зак. охор.)

Неперевиснене! при спеченнях, спареннях, вогких лишаєх, боляках на ногах, вiдмороженях, ранах у дiтний сверячках, рiжних пораненнях и т. п.

Цiна: Велика перевязка 1 К 90с., середня 1 К 20с., мала 70 с. Дiстати мож у аптиках, дрогерiях :: з лiчничими приборами.

Гуртом у антицi:

С. ГАЙ

= (S. Hay) =

Львiв

ПАМ'ЯТАЙТЕ !

що апетит — то підстава доброго травлення, отже збуджене апетиту — то найважливіше усліве здоровля. Але як мало беруть собі люди до серця ту правду, доказом сего є ті, що як то кажуть „ріже їх у череві“, що не можуть знести звичайну їду, що скаргують ся на лихе травлене, тверdotілість, зафлегмлене, гіркий смак, млости, біль голови, безсонність і т. д. Кому залежить на удержанню здорового жолудка і сильнім травленю, най пробує від давна

:: :: випробувані :: ::

„Брадїя жолудковї кроплї”

давнїше „Марїяцельскї кроплї жолудковї“, котрі від давна узнанї найпевнїшим средством домашнім протів усіх долегливостий дїточих і дорослих. :: :: :: ::

Мож дістати у аптиках по ціні 90 сот. за фляшку і по 1 К 60 с. за велику фляшку, а де би не було, там висилає витворець К. Бради Аптика „під угорским королем“ у Відни—без коштів до дому — 6 фляшок за 5 К 80 сот., або 3 великі фляшки за 5 К 30 с.

Адрес:

C. Brady,
Apotheke „zum König von Ungarn“ in
Wien I. Fleisch-
markt 2/6.

ПАН: Вибачайте за слово --- але Ви брешете, як кажете, що Ви радикал і хочете лиш за правду бороти ся, — а не предпачуєте своєї щиро-хлопської газети, котра називає ся „Громадский Голос” є дешева (4 К річно), пише саму правду (не так як облудна „Свобода” і брехливе „Народне Слово”), ЩИРО ЗАСТУПАЄ ХЛОПСКІ ІНТЕРЕСИ, а адрес єї такий: „Громадский Голос”, Львів, Коперника 16. I. Аби пізнати, що Ви радикал, то треба се видіти по Ваших ділах, але як Ви лиш язиком се кажете, — то сего за мало. От дивіть на нас, шляхту, --- ми свого тримаємо ся остро, і кожній з нас має свою щиро-шляхоцьку газету. Тому ми і силу маємо....

ІВАН: Правда ваша, пане, виджу, що я був байдужний і встидаю ся сего. Я не предпачував „Громадского Голосу”, бо було тяжко за грейцар. Але генер собі пораджу: Від нині перестаю курити — і так тютюн подорожів, — і ті гроші, що-м мав дати на тютюн пішло на „Громадский Голос”, бо хочу ділом показати, що я твердий хлоп радикал. — — —

Радикальна Бібліотека.

:: В Адміністрації „Громадского Голосу“ ::

(Львів, вул. Коперника 16. I пов.)

можна дістати за попередним надісланем
гроший такі книжки :

- 1) Др. С. Данилович : В справі аграрних реформ . . . . . 1 К 10 с.
- 2) Др. Т. Бартошек: Новітна суспільність і церква . . . . . — К 55 с.
- 3) Н. Андреев: Початки релігії — К 55 с.
- 4) Лесь Мартович : Стрибожий дарунок . . . . . 1 К 30 с.
- 5) Осип Назарук : Що то є на-рід або нація . . . . . — К 16 с.
- 6) Протест Українців з Бельгії — К 13 с.
- 7) Житє і смерть Адама Коцка — К 18 с.
- 8) А. Галін: Проповідь . . . . . — К 9 с.
- 9) Новомальтузіянська теорія . — К 23 с.
- 10) Виборча памятка . . . . . — К 9 с.
- 11) М. Драгоманів: Швайцарска республіка . . . . . — К 27 с.
- 12) М. Павлик : Оповідання . . . 2 К 60 с.
- 13) М. Павлик : М. Драгоманів яко політик . . . . . — К 55 с.
- 14) М. Павлик : Т. Шевченко . — К 28 с.

Ціни подані разом з портом.

ПРАПОР

орган українсько - руского народного учи-
тельства. Виходить в Коломиї 3 рази на
місяць. Коштує річно 8 К, в Росії 4 рублі,
в Америці 2 доляри. Адрес: Прапор, Коломия.

Хто хоче
з успіхом **АНОНСУВАТИ СЯ**

най зверне ся до Експедиції анонсів

Julius Leopold, (Budapest VII. Erzsébet körút 41),

бо тут полагоджує ся оголошення у всіх часописах і календарях світа з особливим знанем річі, совісно і точно та по соцідних цінах. Заступство понад 250 календарів, центральне бюро угорських часописий провінціанальних, управа многих газет. — Усяких обьясень уділяє ся пважаням П. Інсерентам безплатно.

**Перша краєва Ткальня механічна
А. ШРАЙБЕРА в Заболотові.**

Маю честь подати до загальної відомости, щом купив від Пістинера

ткальню в Заболотові,

котра помимо усіх старань Пістинера не була еще докінчена і через то Пістинер не міг віддати полотно людям в своїм часі як обіцявав, бо не було всіх тих машин, яких потреба вимагала.

Для того позволяю собі оголосити, що я яко новий властитель ткальні докінчив вже все те, що мій попередник не міг, спровадив машини, котрі були конче потрібні і вже можу сьміло ручити всім, що кождий дістане

з надісланого прядива полотно
дуже добре зроблене і дуже скоро. Для того прошу всіх Вп. п. п. Господарів, котрі до сего часу посилали прядиво, щоби і на дальше були ласкаві посилати лише до моєї ткальні в Заболотові а певно з полотна буде кождий вдоволений.

Виробляю також всілякі обруси, ручники, полотно подвійної ширини на простирала і чиноватину по покужушину. — Також виробляю для реклями дуже красні

ручники в десені

по 2 локті довгі і видаю їх людям так, що хто пішле прядиво на полотно, тому зроблю такий презент, що з одного кг. найліпшого прядива дістане 10 ліктів ручників, а за кожний локоть заплащать лише по 20 сот.

Агентів приймаю під дуже корисними услівями, першеньство мають агенти асекурації „Дністра“.

Цінники і пробки висилаю зараз по замовленю відвортною почтою оплатно.

Наконець подаю і се, що Пістинера фабрики в Заболотові цілком нема і жадних філій моєї ткальні під управою Пістинера також нігде нема, для того не дайте ся нікому збаламутити при посилках і завсігди уживати лише такої адреси :

ТКАЛЬНЯ МЕХАНІЧНА

А. Шрайбера в Заболотові.

З глибоким поважанем.

А. Шрайбер.

Ц. к. окружна аптика

М. ШВАРЦА

управитель **Марко Еттінгер** в **Перемишли**,
ул. Францішканьска ч. 5.

поручає слідуючі косметичні средства до плеканя,
відмолодження і окраси лица :

Шварца крем східних красавиць — дуже
шасливе полчене ніжности нашкірка, вигубленя ве-
снянок, проти опаленя сонцем, прищикам, проказі і т. п.
занечищенням шкіри. Ціна 80 сот.

Шварца молоко східних красавиць — до
відсьвіженя і відмолодження лица, усуває в поражаю-
чий спосіб зморщкы, веснянки і опалене сонцем. Ціна
1 кор. 60 сот.

Шварца пудер східних красавиць — загаль-
но признаний за знаменитий, бо не заключає ніяких
металічних примішок, а прикметами его суть повна
нешкідливість і ніжність; надає він лицу гарну при-
родну білість. Ціна 80 сот.

Шварца мило східних красавиць — відзначає
ся особливими прикметами, що дуже корисно впливає
на нашкірок, через що шкіра відзискує вираз сьвіжо-
сти і ніжности. Ціна 80 сот.

Шварца каптолїна — однокое і незавідне
средство на порїст волося, проти їх випаданю і лу-
щеню шкіри. Ціна 1 кор. 50 сот.

Шварца помада таннохінова — скріпляє
цибульки і причиняє ся до буйного поросту волося.
Ціна 1 кор.

Остерігає ся перед наслідуванем.

Замовленя з провінції залагоджує ся відвортною
почтою. — Належить виразно жадати виробу **Шварца**.

Кроми того поручає свій постійно і обильно за-
осмотренній склад средств універзальних, а також
косметиків і перфум.

Ц. к. окружна аптика

М. ШВАРЦА

управитель Марко Еттінгер в Перемишли,
ул. Францішканська ч. 5.

поручає слідуючі средства власного виробу, за котрих
успішність і сумлінний виріб, ручить :

Сироп, зела і цукорки Дра Зеебургера
знамениті і випробовані средства на катар грудий
і гортанки, кашель, хрипку і пньші слабости віддихо-
вого проводу. Ціна фляшки 1 К. 20 с. цукорки і зела
по 40 сот.

**Воду до уст і порошок до зубів Дра
Канца** — незрівнане средство до плеканя рота і зу-
бів, чога найліпшим доказом численні подяки. Ціна
фляшки 1 К. 20 сот., пуделка 80 сот.

Кроплі Гайдера — в цілім значіню слова
успішне средство проти болю зубів і невральгії. Ці-
на 50 сот.

Кавказку масть на відморожене ; в корот-
кім часі зовсім лічить. Ціна слоїка 80 сот.

Бальсам на нагнітки -- усуває певно в
протягу трех днів без болю всякі мозолі і нарістки.
Ціна фляшки з пензлем 80 сот.

Пудер саліцилевий проти поченя рук, пах-
вин і ніг. Усуває хоробливе поченє, а також прикрій
одор. Ціна 50 сот.

Екстракт шпильковий до відсвїженя по-
вітря. Дїлає добре на легки, головно порадній для
астматиків і хорих на груди. Ціна 1 К.

Антимоліну — досвїдчене средство до ни-
щеня молїв. Ціна 40 сот.

Окрім сих власних специфіків, уживаних з ус-
піхом через Пов. Публику і дуже хвалених, удержує
ц. к. окружна аптика М. Шварца в Перемишли всі
иньші средства лічничі, що входять в обсяг новочас-
ної фармації.

Що дня двократна висилка.

Парцеляційне Товариство „ЗЕМЛЯ”

у Львові, Ринок ч. 43, II. поверх.

Число телефону 1.645.

Кonto почт. шадн. 97.255. Адреса для телеграмів: „Земля“ Львів. Вписове 5 кор. Удїл виносить 200 кор. на сплату ратами місячними найменше по 10 кор. Переводить парцеляцію маєтків в Галичині і Буковині.

Удїляє кредиту і помагає до узисканя кредиту в інших інституціях фінансових на купно землі. — Завязує місцеві спілки парцеляційні до означеного маєтку.

Приймає вкладки щадничі на 5⁰ „, приймає також вкладки до обороту на висший процент і до поодиноких інтересів за виповідженем після осїбної умови.

На жадане всякі інформації.
Урядові години від 8—2 крім неділь і сьвят.

Як закладаєте „Січ”

то пишїть по статути на адрес:

Др. К. Трильовский в Яблонові
голова „Головного Комітету Січового“.

На пересилку долучити марку за 10 сотиків.

Не їдьте до Америки

заки не напишете вперед до Івана Чупрея в Яблоніві і не одержите від него доклад. поучень що до подорожи морем і не одержите адрес, до кого можете в Америці звернути ся. Як сего не зробите, то можете попасти у

Велике небезпеченьство

бо можуть Вас в дорозі ошукати або і обрабувати. Або можете втопити ся в мори, як не поїдете добрим кораблем. Або як не будете мати в Америці до кого звернути ся, то

ВАС НАЗАД ЗАВЕРНУТЬ.

ХТО

хоче заосмотрити ся в добрі а дешеві
інструменти музичні
най зверне ся до знаної краєвої фірми

:: Й. Боденштайн ::

у Львові, вул. Кароля Людвика ч. 37.
і зажадає найновішого багато ілюстрованого
цінника, котрий висилає ся кожному
зовсім даром.

- Груба, цікава книжка -
за 20 сотиків.

24 поезії, межі ними є: 6 веселих, а 18 поважних, патріотичних деклямацій і пісень.

27 кусників прози: оповідань, історичних розвідок, поучень і пояснень деяких важних для селян законів,

22 прегарні образки і портрети заслужених людей.

Висилає ся найменше 10 книжок за 2 К 06 с.
Кошта пересилки оплачує купуючий.

Крім того можна у Дра Трильовського дістати дуже цікаві книжки, а то:

- 1) Політичні коляди 10 с., 12 штук 2 К 6 с.
- 2) Отаман, читанка, 50 с., 12 штук 5 К 6 с.
- 3) Робіть контракти 4 с., 12 штук 46 сот.
- 4) Потоцкий-Січинський-Шептицкий 40 сот.
12 штук 4 К. 06 сот.
- 5) На чатах 10 с., 12 книжочок 1 К 6 с.
- 6) Наш меч і клич 10 с., 12 книж. 1 К 6 с.
- 7) Річник Зорі 1904 за 1 кор.
- 8) Річник Хлопської Правди 1 К 20 с.
- 9) Odpowiedź Dra Tryłowskiego W. Feldmanowi 50 с., 12 книжочок 5 К 06 с.
- 10) У Січи, у Січи! 20 с. 12 штук 2 К 6 с.

Вибір різних книжочок, пачка добра на подарунок для читальні по 3 К, 5 К, 10 К і 20 К — при чім даємо значний опуст.

Адрес: Др. Кирило Трильовський
в Яблоніві.

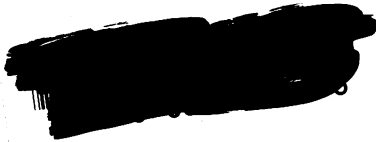

A/1029

1/1/20

ALF Collections Vault

3 0000 155 673 563